DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.

SEBRANÝCH SPISŮ
IGNÁTA HERRMANNA

~~ VYDÁNY POSUD SVAZKY: ~~

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. Vydání druhé. 325 stran . K 3·40

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání sedmé 487 stran . . . . K 5·20

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** (Pokračování Otce Kondelíka.) Vydání druhé. 536 stran . . . . K 5·50

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání třetí. **PRAŽSKÉ FIGURKY.** Rázové obrázky ze života. Vydání třetí. **PAN MELICHAR.** Obrázek z »tiché« pražské domácnosti. Vydání druhé. 453 stran . . . . K 4·80

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humorist. a rázové obrázky ze života. Vydání druhé. 213 stran . . . . K 2·20

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** Humorné obrázky ze života »přespočetných«. 225 stran . . . . K 2·40

VII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Líčení z pražského života. Vydání třetí. Část I. a II. 284 stran . . . . K 3·—

VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Část III. a IV. 346 stran . K 3·60

IX. **BODŘÍ PRAŽANÉ.** Postavičky z pražských zdí a ulic. Vydání druhé. 300 stran . . . . K 3·20

X. **RODINY A RODINKY.** Drobné výjevy z pražského života. 264 stran . . . . K 2·60

XI. **DVĚ PRAŽSKÉ IDYLLY.** Vydání druhé. 244 stran . . . K 2·50

XII. **DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.** Dva stínové obrazy z manželského života. Vydání druhé. 220 stran . . . . K 2·30

XIII. svazkem bude: **ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA.**

Svazky v původní vazbě o K 1·40 dražší.

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XII.

DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1910.

DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ

DVA STÍNOVÉ OBRAZY Z MANŽELSKÉHO ŽIVOTA

NAPSAL

IGNÁT HERRMANN.

VYDÁNÍ DRUHÉ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1910.

Tiskem »Unie« v Praze.

V přátelství a družné oddanosti

M. A. ŠIMÁČKOVI

věnuje

V Praze, v září 1893. *I. H.*

I.

ŠŤASTNÝ MUŽ.

1885.

Poprvé otištěno v „Národních Listech“ v květnu 1885.

I.

Po širokých, žulových schodech nového domu v ústranné ulici Nového města vystupovali dva mladí lidé — muž a ženština. Do prvního patra stoupali zhurta, ale čím výše přicházeli, tím volněji zdvihali nohy a překonavše konečně všech devadesát schodů, stanuli ve třetím patře téměř bez dechu. Muž vyňal z kapsy klíč, přistoupil ke dveřím v pravo, odemkl a ustoupil, aby družka jeho mohla vejít. Pak vstoupil za ní, zamkl za sebou, prošel malou předsíní za ženou a octl se v menším pokojíku, odkud vedly dvéře do pokoje druhého a třetího.

V celém bytě panovalo dusno. Venku byl dnes parný den, ale tu byla okna snad již od rána zavřena a žaluzie spuštěny, aby účinkem slunečných paprskův neoprýskal nábytek. Vedlať okna v stranu západní a slunce pražilo do nich vší silou od pravého poledne až do večera. Muž vytáhl rychle všady žaluzie, otevřel všech pět oken bytu a za malou chvíli proudil prostorami jeho vzduch svěžejší.

*

Bylo kolem osmé hodiny večerní; asi s dvou věží doznívaly sem zvuky klekání, ale bylo ještě jasno. Přes nízké domky protější bylo vidět až na Petřín a dále v pravo na věž chrámu svatovítského.

Vavřinec Horyna přiváděl dnes do své domácnosti mladou ženu. Uplynulo teprv as deset hodin ode chvíle, kdy je byl kněz spojil, hostina svatební uspořádána byla v jednom z pražských hotelů a o šesté večerní společnost se rozešla. Mladí manželé vyšli ještě procházkou po Praze, aby uvykli společným těm chůzím, ke kterým netřeba jim už gardedam, kdy nemusí se již ostýchavě ohlížeti, zdali je kdo pozoruje, kdy se nemusí nikomu vyhýbati. Neboť toto ostýchání, toto vyhýbání jest při každé známosti sebe určitější, při každém páru milenců, třeba měli již poslední den před svatbou.

Teprve kdy vyjdou z kostela jako manželé, spadá s nich ona stísněnost a oba pohlížejí přímo a nenuceně před se, jako druhdy, kdy chodíval z nich každý sám, než se poznali.

Útulná domácnost manželů Horynových byla ve všech částech z brusu nova. Dům byl nový, pokoje ty před nimi nikdo neobýval. Byla také malba všude čerstva, neposkvrněna, jako před chvílí na stěnu vržená. Okna i dvéře, vše otevíralo se ještě ztuha. Na podlaze čistě vyleštěné rozestřen byl tmavorudý koberec a bylo lze spočítati, kolik kroků přes něj bylo učiněno. Leštěný ořechový nábytek voněl čerstvou politurou a v petrolejové svítilně, na stole uprostřed pokoje, byl knot čistě

bílý, posud neopálený. Byla tu krabička plná sirek, z nichž nechyběla ani jediná, na kredenci vyrovnáno bylo lahví, číšek, koflíků na kávu, sklenic, jichž se dosud ústa nedotkla. V ložnici stála dvě lůžka, postřená růžovými pokryvkami s bílým lemováním, jako cukrovými. Zdálo se, že všecky tyto věci nejsou vlastně pro potřebu sem postaveny, ale že to výstava vzorných předmětů, na podívanou, pro laskominy.

Když Vavřinec zotvíral okna, odložil spěšně klobouk a přiskočil ke mladé ženušce, aby jí rozvázal stuhu klobouku, aby s ní sňal mantilu a rozepjal rukavičky. Mladá žena již seděla a oddychovala z hluboka. Stoupání do výše bylo ji notně unavilo. Dala si sejmouti klobouček a mantilu, dala si svléci rukavičky s malých ruček a vzdychla:

„Ach, Vavřínku, bydlíme vysoko!"

„Nu, uvykneš, ženuško, uvykneš," těšil Horyna ženu a políbil ji.

„Ale jak to bude s večeří a s pivem, Vavřínku, když nám Katy dnes ještě nepřišla?" tázala se panička starostlivě.

„Nu mlč, beruško," těšil Horyna, „obstarám vše. Sběhnu dolů k domovnici, aby nám pro dnešek posloužila. Vlastně nemám ani hladu, ani žízně, ale obstarám pro tebe na všechen způsob něco. Půjdu dolů, kočičko, řekni, co chceš. A pojď, dej mi džbán, jejž jsi určila na studničnou vodu, vezmu jej s sebou, aby domovnice opatřila vše najednou.

A řekni, co ještě potřebuješ, aby ti nic nechybělo...“

„Ah, mám vše, čeho třeba,“ usmála se žena. „Maminka opatřila mne pro první chvíli. Mám čerstvě praženou kávu na zejtřek, i cukr, i pečivo do snídaně, jen smetany bude třeba. Dej na ni domovnici. Ostatně snad přijde Katy hned z rána, řekla jsem jí. Ale pro mnoho piva neposílej, mužíčku, mám těžkou hlavu po posledním víně, pila jsem mnoho. A k večeři? Snad kousek uzené kýty, či co chceš, řekni sám. Budu jíst jen, abych jedla...“

A pak vstala panička a doprovázena Horynou kráčela do kuchyně, aby mu dala džbán na vodu, velký, bílý, z kameniny.

„Ať dá pozor domovnice, aby neurazila hubičku, je to drahý džbán!“ napomínala manžela.

A ten již vykročil ze dveří, letěl se schodů a za několik minut se navrátil.

Asi za půl hodiny zaklepala domovnice na dvéře a přinášela věci. Džbán vody, láhev piva, uzenou kýtu, žemle.

Horyna odměnil první tuto službičku štědře, až nestačila domovnice děkovat, a zamkl za ní. Sešeřilo se zatím docela a panička rozžehla petrolejovou svítilnu, krásný to dar svatební od tety Horynovy.

Oba manželé zasedli ku prosté, první společné večeři, a oba prokazovali si množství drobných, něžných zdvořilůstek, jakými se navzájem překonávají mladí manželé, kteří se vzali z pouhé lásky. Nikdo

nechtěl požíti první sousto, nikdo nechtěl poprvé se napíti ze sklenice. Konečně vymohl Horyna, že tak učinila panička.

Každé sousto, každý doušek byl kořeněn polibkem, každému vlídnému, něžnému slovu následovalo horoucí objetí.

Vkusné hodiny na stěně odbíjely devátou, když mladá paní odnášela zbytky a talíře se stolu. Hlava Vavřincova byla naplněna jakousi růžovou, opojnou parou, když pohlížel za ztepilou postavou ladné ženy, kterak šukala, poklízela a hospodařila. Tak, ano tak myslil si první ten večer. Jak jí slušela bělostná zástěrka s náprsníčkem červeně vyšívaným! Jak jej okouzloval růžový čepeček na hnědé hlavičce ženině! Ach, jak šťasten jest!

Později, když se panička vrátila z kuchyně, přistoupil k ní Vavřinec a žebronil:

„A teď, Klárinko, rozsvěť si u piana svíčky a sedni si. Zahrej mi něco, víš, třeba onen krásný valčík, nebo něco ze Schumana, víš, tu veselou písničku venkovana, nebo tu barkarolu -- jdi, jdi, beruško!“

A táhl ji tak něžně násilně ke klavíru, usadil ji na připravenou židli, rozžehl svíce, otevřel nástroj a jal se přebírati noty.

„Ne, nehledej,“ bránila panička, „budu hráti z paměti, počkej!“

Přejela prsty klávesy, preludovala okamžik, a pak z ticha počala hráti divný, jímavý, tajeplný pochod z Aidy, zamilovanou to skladbu Vavřincovu.

*

Svítilna uprostřed pokoje byla pokryta nyní hustým zeleným stinidlem, což působilo v komnatě zvláštní osvětlení. Vavřinec sedl k oknu, pohlížel do temné dálky, na obrysy Petřína, naslouchal zvláštnímu onomu šumu letního večera, s nímž jakoby se hluboká, tklivá skladba slévala, v němž zaznívala tím podivněji, ssál do sebe vůni, již zanášel sem vlahý vítr z nějaké blízké zahrady přes nízké protější domky, a přemýšlel.

Přemýšlel o svém štěstí. Přál si vždy, aby měl takovouto milou domácnost, přával si horoucně, aby přivedl si jednou k vlastnímu krbu tak milého, dobrodějného šotka — a hle, již se mu to vyplnilo! Tu sedí a již je manželem! Má svou Klárku rozmilou, jíž mu každý záviděl, má toho šotečka, jenž bude opatrovati s láskou a péčí milé ty prostory, do nichž byl uveden. Klárka nebyla bohata, ale Vavřinec spokojil se tím, že měla řádnou výbavu a že ho měla tak ráda. Vždyť on měl jisté, bezpečné postavení, byl úřadníkem ve velikém peněžném ústavě, se zajištěným výslužným kdysi, až nastoupí odpočinek, mohl ženu uživit a radoval se, jak řádnou dívku dostal. Každý ji chválil, nikdo nevěděl slovíčka hany, a to něco znamená, myslíval Vavřinec. Byla vždy jako z cukru, tak úpravná, čistotná, pořádná, a tyto vlastnosti hledal Vavřinec. Byly prvním jeho požadavkem a těšilo ho vždy, že je nalezl při Klárce, do níž se zamiloval hned při prvém setkání. Ale tenkráte blížil se velmi opatrně, neboť přemýšlel, zkoumal, uvažoval. Nechtěl býti

zklamán a proto dlouho pozoroval. Konečně vypozoroval vše, vyptal se a — již ji má.

Ach štěstí, štěstí! Jak jsi maličké, že se dáš vtěsnati do tohoto příbytečku — a jak jsi veliké, že z tebe bude Vavřinec tráviti po celý život! Po celý, dlouhý život...!

Vavřinec zahleděl se v dáli a pozoroval, jak se stádo hvězdiček množí, jak jedna přes druhou blyskotá. Pak naslouchal šumu, jenž odnikud nevycházel a přece všechen vzduch naplňoval, pak pozoroval, jak kolem oken litají netopýři, jak pronásledují drobné mušky a můry noční, jimiž se hemžil vzduch. Pak naslouchal jemnému, ale neústupnému bzučení komárův, vletujících za světlem do komnaty, a náhle se ze snění vytrhl. Nástroj ztichl. Svíce na klavíru byly zhašeny, Klárka již neseděla na židli, nebyla ani v pokoji.

Vavřinec povstal, kolem rtů šlehl mu úsměv jedva znatelný, v očích mu zablesklo. Klárka uprchla! Vavřinec pohledl do vedlejší komnaty, tmavé, odkud se neozývalo ani šustu, ani dechu.

Pokročil, jako by chtěl vejíti, ale stanul zase. Hle, sám byl na rozpacích. Věděl, před čím Klárka prchá — a sám se ostýchá ji stíhati. Však ona neuprchne...

„Klárko!"

Chtěl zavolati, ale sotva se mu to vydralo ze stísněného hrdla. Vavřinec z hluboka vydechl. Rozpažil ruce, srazil zaťaté pěsti, vzepřel je za ušima do hlavy, vypjal mocně prsa, vytáhl celé tělo na

špičkách a naklonil je obloukem v zad — jako činíval druhdy po cvičení v Sokolovně. Ve všech kloubech mu zalupalo.

Dopadl na paty, narovnal se, založil ruce na prsou a opět je rozpažil — jakoby s něčím zápasil.

„Klárko!"

Zavolal nyní silněji, ale ani teď nedostalo se mu odpovědi. Tiše přistoupil k nedovřeným dveřím ložnice a naslouchal. Mrtvo tam, ani hnutí.

Jakou tíží naplňuje mu všechny údy teplý letní vzduch!

Zelené světlo skrovně osvětlovalo pokoj, kouty halily se v temno.

Což Klárka? Ulehla již, nedavši mu dobrou noc? Ah, dětina — neunikne mu, neunikne tomu vroucímu objetí, v němž přestoupí hranici, která leží mezi jejím životem posavadním a oním, který nyní nastává...

Z ticha, po špičkách kradl se Vavřinec do ložnice. Temno v ní, ticho, jen hluboké, pravidelné oddychování slyšeti tam při zdi. To jest oddychování spícího člověka. Zmohlo a uspalo ji víno? Kterak může spáti!

Tu na židli leží její oděv — na vrchu bělá se a červená prošívaný její živůtek. Ah, jak se Vavřinec těšil, že ten živůtek dnes poprvé sám rozepne — a hle, promeškal to!

Přistoupil až k lůžku. Připadalo mu, jakoby jej obklopovala jakási horká, vonná, omamující pára.

Z jídelny vnikala sem tlumená záře svítilny. Vavřinec patřil, kterak pod lehkou růžovou pokryvkou rýsují se tvary těla ženina. Usnula, přitahujíc malýma rukama pokryvku až ke krku, ale v usínání ruce povolily; bílá noční kazajka Klařina rozevírala se pod krkem — pravidelným dechem zvedala se ňadra mladé ženy a zase klesala.

Vavřinci zatáčela se hlava. Na těchto ňadrech milované ženy vybouří dnes vše, co dosud spoutával a tlumil zákon, mrav, společenské zvyklosti, vychování — co odrážel štít panenství. Vždyť jest jeho! Jeho žena!

Vše ho nutkalo, vše vyzývalo, aby popadl oběma rukama tu zbožňovanou hlavičku, aby ji vyzdvihl s podušky a zlíbal — zlíbal — — to čelo, její vlasy, ta čtveračivá očka, nosík, jehož nozdry se ve spánku lehce chvěly, plné, červené rty — dříve než se probudí k jedinému slovu — krk i ramínka...

Ale Vavřinec, nakloněný posud nad lůžkem, vzpřímil se zase. Ne! Ještě je příliš hřmotno kol do kola, zaléhají sem kroky chodců a jednotlivé výkřiky z ulice, chvílemi jekot, drzé hvízdání výrostků.

Až noc pokročí a zcela oněmí! Nemáť Klárka slyšeti jiného zvuku krom jeho šeptu, krom tlukotu jeho rozbouřeného srdce. Teprv pak — pak...

A překonávaje sebe sama, odchází Vavřinec od lůžka ženina, odkrádá se po prstech.

Tiše, tiše, aby se nevzbudila!

Vešel zase do komnaty a pojednou cítí, že mu uvázlo něco na noze, na střevíci. Dívá se — něco bílého.

Shýbne se a drží v ruce bílou punčochu.

Její punčošku to, onu, kteráž kryla malou její nožku, růžové její prstíky!

Vavřinec pozvedl punčochu k ústům a políbil ji. A pak pohlédnuv bystřeji, přistoupil ke stolu, ke svítilně, a prohlíží pozorně. Ale, co to? Tu na patě jest punčocha protržena, a díra veliká as jako čtyřkrejcar. Ale tato roztrženina nepochází ode dneška! Tato punčoška jest roztržena delší čas, tato roztrženina byla snad již několikráte v prádle, to jest nepochybno...

Ku podivu, věc na pohled tak nepatrná, ale Vavřinec žmolí punčochu v ruce, usedá do lenošky u stolu a založiv hlavu do dlaně, zírá na bavlněnou tu pleteninu a tisíc pomyšlení mu letí mozkem. Obličej jeho se zachmuřil, ta tam jest růžová, opojná pára, zbylo jen vedro letního večera, pískot netopýrů a nesnesitelný bzukot komáru, jichž množství s popálenými křídly už jako naseto pod svítilnou — Jak je ta večerní havěť protivna!

Vavřinec drží punčochu a hledí na ni, jakoby z ní vyčítal nějakou dlouhou historii. A ta historie skutečně je delší, nežli se zdá, delší, než byla jeho známost s Klárou...

II.

Uplynulo několik neděl. S Vavřincem dělo se jako se spáčem, jenž hřměním vozů na ulici, vrzáním dveří nebo tichým šukáním domácích lidí po pokoji vytržen byl k ránu napolo ze sna, ale kterýž nechce ještě se probuditi a násilně stiská víčka očí a násilně se chce znova uspati. Právě tak dařilo se Vavřinci.

Zdálo se mu, jako by až dosud byl snil blažený, milý sen, ale pojednou protrhuje se z něho a nemůže, nemůže se již na novo vkolébati v růžové polosnění. Necitelné Cosi chodí kolem a třiská dveřmi, dupe po podlaze, oddychuje hřmotně jako parní stroj, a on nemůže se protivného hosta zbýti a budí se, budí vždy více, oči jeho otvírají se dokořán, a byť sebe víc se namáhal, nedovede jich zavříti, nedovede neviděti podivnou tu návštěvu, jež stojí před ním a směje se tak chladně, drze, skoro nestoudně dlouhému jeho spánku.

Vavřinec se vzpouzel, a přece všemu dobře rozuměl.

Onen přerušený sen, toť byl život, jak si jej byl v duchu vytvořil, jak si ho byl přál — a toto Cosi, jež ho vzbudilo, byla holá, nelíčená Skutečnost. Jak jest protivna tato skutečnost! Jak všetečné, pronikavé má oči, jak široká, mnohomluvná ústa! Jak člověka vodí k omrzení z kouta do kouta a ukazuje věci, jakých jsme netušili, jichž jsme dosud neviděli...

Vavřinci bylo, jako by náhle byl přestal číst rozkošnou selanku a jako by pokračoval v suchopárné, novinářské lokálce, přinášející lačnému obecenstvu jistá skandální odhalení.

Ah, kde pak jest ono modré nebíčko líbánek, kde jsou ty bílé obláčky, ty ovečky, jež plují tak tiše, volně po obloze, za nimiž pohlížíme do únavy, až nás konečně zrak přechází? Vše zde bylo, Vavřinec viděl to neklamně vlastníma očima, a pojednou se mu všecko ztratilo! Kam?

E, Vavřinec byl směšný člověk, toť vše! Bájil si skutečně život jako nějakou rozkošnou novelu, jejímiž hrdiny bude on a jeho žena Klárka — a najednou pozoroval, že novela ta měla jen jednu kapitolu, jež byla ukončena sňatkem, a pokračování nejedná již o růžích, o šelestivém vánku, o bublavém potůčku, nýbrž o špinavém prádle, o skvrnách, o rozbitém nádobí, o zápachu vyběhlého mléka, o rozlitém petroleji...

A jak brzy vše přichází!

Bylo hned po svatbě, když přišel domů vyhladovělý, lačný jako chrt, a těšil se, jak si po-

chutná na obědě, prvním to obědě v manželství, připraveném j e j í m a rukama.

Vstoupil do pokoje, jejž si určili za jídelnu, ale neviděl nijakých příprav k jídlu. Nebylo dosud prostřeno, ba spozoroval, že není ani náležitě od rána uklízeno. Přistoupil k oknu, kde stálo několik kořenáčů se zamilovanými jeho květinami, a při pohledu na ně se zachmuřil. Skláněly tak smutně hlavičky, listy byly svadly a svisly, prsť v hrncích vyprahlá na troud. Ovšem zapomněl včera večer, aby je zalil, nevzpomněl na to ani ráno, když odcházel, ale proč tak neučinila Klára? Zvedl zelenou konévku, jež stála pod oknem, a odešel do kuchyně, aby nabral vody.

Žena, jež byla prve Vavřince letem uvítala a hned zas do kuchyně odskočila, ohlédla se nyní:

„Co tu chceš?"

Vavřinec se zastavil: „Musím zalejt květiny, ženuško; zapomněl jsem na ně, a tys je také nezalila."

„Ach, ani mi nepřipadlo, mužíčku. Budeš si je musit opatrovat sám, Vavřínku; je tolik jiné práce . . ."

Vavřinec neodvětil a šel. Zaléval zvolna květiny a ohlížel se bezděky po pokoji. Pravda, je tolik jiné práce, ale co tu bylo vlastně vykonáno? Hle, tamto jest hromádka smetí i s lopatkou a smetáčkem, blíže kamen. Patrno, že někdo od ní odběhl a pak docela zapomněl. Onde stojí oba koflíky po kávě od rána, vedle nich dvě lžičky, na každé

přischlá kapka kávy a drobty housek. Nebylo asi také času. A na stolku při lůžku sklenice, v níž do polovice vody, táž, kterou mu tam postavila včera večer. Voda již teplá, plná perliček. Nemohla se zajisté také posud uklidit, aspoň ne sama... Co však dělala celé dopoledne Katy, která byla hned ráno službu nastoupila?

Ale Vavřinec, jejž tyto zjevy s počátku tak rozlaďovaly, pohodil náhle hlavou. První den! Jaká tu ještě roztržitost, než se mladá hospodyně vpraví do nového povolání. Tu třeba mnoho prominouti. A Vavřinec počal vesele pohvizdovati.

Za nedlouho přikvapila z kuchyně Katy a počala strojit k obědu. Prostřela, sběhla dolů pro vodu a pro trošek piva a konečně, po hodině s poledne, dočkal se Vavřinec jídla.

Vavřinec opravdu nebyl vybíravý; jídelní jeho repertoár byl velmi stručný a obsahoval pokrmy, jež se vaří v českých domácnostech, stále beze změny, dle prostého receptu, ale byť i nebyl vybíravým, požadoval, aby vše upraveno bylo tak, jak býti má. Ale v této příčině byl vždy bez obavy, pokud Klárky se týkalo. Byltě několikráte pozván v rodině její, za rozličných příležitostí, k obědu i k večeři, a jídal výborně. A matka Klářina při těchto návštěvách zpravidla jemně ho upozorňovala:

„Nebude-li dnes vše dle vaší chuti, pane Horyno, musíte Klárce prominout. Ještě není tak pevna.“

„Ah, dnes vařila slečna Klára?“ tázával se Vavřinec.

„Ano, Klárinka vařila, ale promiňte...“

A co měl promíjeti? Vždyť bylo vše znamenité!

Než dnes, při prvním obědě ve vlastní domácnosti, nepoznával Vavřinec někdejší kuchařské umění své Kláry. Vše, co mu předložila, bylo buď připálené nebo polosyrové. Horynovi připadalo, jakoby si tu malé děti byly hrály „na vaření“, a přes velký hlad pozbýval chuti a poznamenal, že se dnes ženušce oběd nezdařil. Klára nebyla nijak v rozpacích.

„Musíš odpustit, mužíčku, nevyznám se ještě dobře v kuchaření. Až dále půjde mi vše lépe.“

„Ale vždyť jsem tyto věci jídal u vás doma, proč se ti to tehdy dařilo?“

Žena se začervenala, ale pak přiznávala:

„To jsem já nevařila, mužíčku.“

„A kdo vaříval?“

„Maminka, mužíčku.“

„A proč mi říkávala, že vaříš ty?“

„Nu,“ odpovídala v rozpacích Klárka, „nechtěla mne zahanbit.“

Vavřinec odložil příbor a nejedl dále. Proč mu předstírala nastávající jeho tchyně, že vaří Klárka? A nevařila-li tehdáž skutečně, proč se aspoň nenaučila vařit? Vždyť bylo času dost! Když se prohlásil před půl rokem určitě, proč nepočala tehdy s učením? Za šest měsíců naučí se snad i děvče

méně nadané uvařit polévku, omáčku, knedlík a podobné vzácnosti občanské kuchyně...!

A Vavřinec poznal později, že ono předstírání kuchařské obratnosti Klářiny se strany tchyně bylo jen počátkem pásma drobných lží, jimiž chtěla v očích ženichových cenu dcery své zvýšiti. Vavřincova žena neuměla vařit, ona však neuměla ani jiných věcí. Neuměla žehlit, neuměla vyšívat, jak matka její tvrdívala, neuměla pořizovat maličké ty správky, jakých třeba v každé domácnosti! V duchu Vavřincově rozvinul se znenáhla opět celý pochod jeho známosti, vzpomínal na všechny ty pozornosti, jichž se mu dostávalo jako ženichovi, a srovnával je s nynějším chováním ženiným, kdy měly býti její povinností. Jak viděla druhdy sebe menší nedostatek na jeho úboru, jak ochotně se chápala jehly a nitě, zpozorovala-li, že mu chybí u rukavice knoflík, jak upozorňovala, že se mu poutko u svrchníku počíná třepiti, že by snad mělo býti obnoveno, a jak ihned poskočila pro kousek hedvábného útržku, aby poutko přišila přes jeho bránění a odpírání!

Kam se děla někdejší ta pečlivost! Nyní počaly mu knoflíčky u rukavic padati jeden po druhém, ale bylo třeba říci třikrát, čtyřikrát, než mu přišila jiné. Nyní chodil v kabátci, u něhož chyběl knoflík tři neděle, a Klárka si závady ani nevšimla. Nyní stalo se, že košile, u níž utržen byl knoflík, přišla z prádla zase bez knoflíčku. Ale tato nepečlivost netýkala se jen jeho oděvu i prádla, Va-

vřinec spozoroval brzy, že žena nedbá ani sebe. Hle, před týdnem pršelo, a pojednou v neděli, když vycházel Horyna se ženou na procházku, odhrnuly se jí na schodech šaty a on spatřil, že černá spodní její sukně jest na okraji zablácena. A celých šest dní bylo krásně, beze mráčku.

Ale to nebylo ještě vše. Kam zmizel ten lesk bytu, jak se jevil prvního dne? Všady se usazoval prach, zrcadlo pokrylo se onou známou namodralou slepotou, a nebylo oka, jež by to bylo zpozorovalo. Ovšem nežádal Vavřinec, aby žena jeho sama metla a zrcadla a okna cídila, avšak proč nenařídí tak služce? Což nebyla vládcem domácnosti? Jeho starostí bylo, aby se staral o peníze na živobytí, ale od ní směle očekával, že bude s pravou ženskou žárlivostí stříci malou tu domácnost a činit ji příjemnou.

Pak přišel kdysi u večer a chtěje dokonati jakousi kancelářskou práci, požádal o lampu na psací svůj stůl. Tu se objevil nový nedostatek. V lampě bylo petroleje na dně a knotu malý zbytek. Horynovi bylo čekati půl hodiny, než sehnán petrolej a čerstvý knot, a zatím seděl nad prací při tenké, blikavé svíci a potlačoval v sobě zlý rozmar, který čím dále větší síly nabýval.

Usedli k večeři, ale pojednou nebylo doma soli a ve skříni nalezen poslední skrojek okorávajícího chleba. U čerta! Vavřinec mlčel již tolikráte, že mu samým mlčením žluč přetékala, tlumil v sobě zlost a nelibost, že mu to hrudí lomcovalo, ale ko-

nečně nádoba přeteče. Každé sousto hořklo mu v ústech. Snaže se zachovati klid co největší, pronášel pomalu, ale hlasem třesoucím se nevolí:

„Ženuško, myslím, že bych se s takovýmito nedbalostmi neměl setkávat! Dohlédni na Katy, ať obstará všecko v čas a řádně. Zdá se mi, že naši malou, skrovnou domácnost lze snadno opatřiti! Jen trochu dobré vůle!“

A pak, nechtěje říci více, pohlížel na ženu a očekával, že uslyší: nehněvej se, muži, nestane se to již.

Ale zmýlil se. Mladá žena se zarděla, povstala, hodila prudce vidličkou na stůl, a v hlase chvěl se hněv a vzdor:

„Nu, nemám-li já dosti dobré vůle a trpělivosti...“

Nemohla domluviti, ostatní slova udusila se v prudkém štkaní.

„Ale, ženuško!“ povstal Vavřinec se židle, „myslím, že jsem neřekl ani polovici všeho, co jsem mohl říci. Co to znamená?“

Žena již neodpověděla a odcházela z pokoje v zlostném pláči a bouchla za sebou dveřmi.

Horyna zbledl, odstrčil večeři a pohlížel ke dveřím, jimiž byla žena vyšla. Petrolejová svítilna čadila na stole jako pochodeň, ale Vavřinec nevšímal si toho. Zpomínal si, jak dlouho mu trvá to domácí štěstí. Dnes právě šest měsíců.

Byl probuzen docela a před ním rozvíral se neutěšený výhled do budoucna.

III.

Vavřinec pocítil náhle, že se mu uložilo na bedra těžké, veliké břemeno, a toto břemeno rostlo každým dnem. Tento život stál nad ním jako obrovský necita a přikládal mu denně po kousku oné tíhy, kteráž člověka pomaloučku sráží k zemi, až jej docela rozdrtí.

Vavřinec vystupoval sám ze sebe a hleděl z daleka na své živobytí, jež bylo přesně rozděleno na dvě polovice. Ach, krásnější jeho část uplynula již a nikdy se nevrátí! Vzpomínal, jak žil za svobodna. Pod ochranou a péčí staré matky, jež byla opatřovala jeho domácnost, plynul mládenecký jeho život klidně a pokojně! Čehokoli bylo třeba, vše stálo a leželo na svém místě. Nikdy ničeho nepohřešil. Zmínil-li se, že někam večer půjde, nalezl při návratu z kanceláře všecko pohotově. Tu rozestřela pečlivá matička na posteli čerstvé, sněhobílé prádlo, tu na stolku byly knoflíčky, nákrčník, rukavice, kapesní šátek. Přes lenoch židle přehozen byl sváteční oděv a na hřebu visel čistě okartáčovaný klobouk. Umy-

vadlo stálo vždy připraveno, čerstvá voda v něm. A když se Vavřinec někdy do noci zdržel a za tmy domů se navracel, bylo třeba sáhnouti jen tam na pravo ode dveří na skříň a namakal sirky. Na stolku byla připravena svíce i svítilna petrolejová, u lůžka láhev se studničnou vodou, na podlaze zouvák i trepky. Nikdy nebyla věc nějaká založena, nikdy nemusil se s ničím hledati, nikdy nenalezl v čistém prádle něco roztrhaného, nespraveného, košile bez knoflíčku, podvlékaček bez tkaniček, punčoch děravých. A oděv Vavřincův nemohl krejčí lépe udržovati v pořádku, než jeho matka, kteráž bystrým okem vyslídila vždy každou vadu a opravila věc dříve, než ji syn upozornil. Okna, podlaha, nábytek, celý jeho pokoj býval čist a lesklý, a Vavřinec takřka ani nepozoroval, že to někdo dělá a jak dělá...

Nyní bylo jinak. Byly tu sice ženy dvě, paní a služka, avšak nebylo tu oněch neviditelných, kouzelných rukou matčiných. Vavřinec srovnával — srovnával, a při tomto srovnávání nynější domácnosti s onou předešlou točila se mu hlava, hořklo mu v ústech, bývalo mu doma těsno a úzko a on utíkával, aby neviděl všady prach, špínu, nepořádek neúklid. Čítala jeho žena, hrávala na piano, psávala snad, že jí nezbylo času pro domácnost? Ah, Vavřinec neviděl u ní dosud knihy, neslyšel nikdy zvuku piana, nevídal ji psáti...

Pod jejíma rukama prchaly dny, týdny, měsíce, a ona jako spoutána nevěděla, co s časem počít.

S ničím nebývala hotova v čas, se snídaní, s obědem, s večeří — se vším se omeškávala, a co nemusilo nutně býti, co se nejedlo a nepilo — toho nebylo vůbec. Přiházelo se, že náhle neměl Vavřinec čistého šátku kapesního v prádelníku. Kde jsou všecky? tázával se. — V prádle! Prádelník Vavřincův se prázdnil, v koši hromadilo se prádlo upotřebené, ale nikdo se nestaral v čas o vyprání. Dnes navrátil se Horyna z úřadu v lijavci a svlekl se sebe spodky ublácené.

„Nařiď Katy," žádal ženu, „aby je vycídila."

A když je chtěl za týden opět obléci, vytáhl je ze šatníku, a na podlahu drolilo se s nich uschlé bláto! Eh...!

Odejel v úřadní povinnosti na čtyry dny z Prahy a navrátiv se shledal, že květiny v oknech uschly žárem slunce docela — ni jedna, ni druhá strážkyně domácnosti jich nezalila. Nařídil Katy, aby je vynesla, a neměl již květin. Chtěl kdysi psáti, ale stolek jeho byl pokryt vrstvou prachu na prst. Požádal ženu, aby mu stolek utřela.

„Vzal jsi si za ženu služku, aby kolem tebe chodila stále s hadrem?" tázala se kousavě Klára.

Vavřinec užasl. Mlčel, mlčel, stále mlčel — a když konečně žádal za něco, o čem myslil, že žádá právem, slyší takovouto odpověď? A pomněl na milou, starou matku. Jeho matka tedy nebyla ničím jiným než služkou, že byla tak pečliva? Žena, kteráž pečuje o pořádek a čistotu, jest opo-

vržení hodna? Tyto domácí práce ponižují hospodyni?

A v takových okamžicích počalo to v prsou Vavřincových hřmíti a bouřiti, a on viděl, jak poslední zbytky větrného zámku — snu o domácím štěstí — jež s takým úsilím udržoval a zachovati se snažil, řítí se na něj a pohřbívají ho.

Ženo, ženo! Jaký to čaroděj proměnil tě z mírné, úslužné, ochotné, pozorné dívky na manželku nepořádnou, nedbalou, nečistou, hubatou! Jest více takovýchto žen? Je jich mnoho? Trpí každý muž tolik, jako bylo vytrpěti Vavřinci? Jaká to výměna! Opustil matku, s níž vedl život jako v ráji, a spojil se s dívkou, již miloval, a ona mu činí ze života peklo. Čím se provinil? Nebyl si ničeho vědom, pracoval jen, aby mohl život sobě a své ženě zpříjemniti, a ona nevidí všecku jeho práci, nepozoruje ty vrásky na jeho tváři a vede svou. Kde se vzal pojednou i ten vzdor? Kdo ji učil onomu bouchání dveřmi, onomu třískání příborem, oněm posunům skoro zuřivým, když jí vytýkal nedbalost a nepečlivost! Jaká to proměna! Bylo tedy vše, co viděl dříve před svatbou, pouhou přetvářkou, a co nyní poznává, jest pravá její povaha?

Jak jej opojovalo druhdy ono šustění šatu, ony něžné pohledy, ony kytičky fialek, konvalinek, kytice šeříku, jichž se mu dostávalo. Jakým kouzlem dýchala domácnost rodiny Klářiny, když za ní chodíval, jak mu tam bývalo blaženo a roz-

košně, jakou cenu mělo vše, co pocházelo z její ruky... A po oněch snech, po onom vidění, zbarveném do růžova, tento život! Je to vůbec život?

Vavřinec navracel se nyní domů s nechutí, neboť každý den, každá skoro hodina přinášela mu nových nespokojeností, nových zlostí. A pak zakládal chvílemi hlavu do dlaní a přemítal, činí-li ženě právem výčitky. Zlobí-li se skutečně právem, když mu visí čtyry neděle nad hlavou se stropu pavučina, když se popel z popelníku vyhrábne na podlahu a dva dny tu zůstane, když se jeho knih, pěkně vázaných, užívá za pokličky na džbán s vodou, na hrnky s mlékem, na rendlík s máslem. A neměl-li by mlčeti, když se tyto knihy poskvrní a potřísní, listy roztrhají, když se knihami podkládá viklavý nábytek. Nečiní-li ženě křivdu, plísní-li ji, že si uložila čtvrtci zemáků do šatníku nebo že vyložila do otevřeného okna peřiny, odešla na půl dne a peřiny náhlým deštěm promokly naskrz a zkazily se... Ať přemýšlel, jak chtěl, vždy došel k závěrce, že všecky tyto a podobné věci nemají se přiházeti. A kdo má pečovati, aby se tak nedělo? Žena. Či proč ji měl? Pojal ji jenom z lásky, chtěl, aby mu byla jen dobrou ženou... Neměla bohatství — nehledal ho. Nepomáhala mu ve výživě — nežádal toho. Vše, co náleželo jemu, patřilo také jí, o všechno měla stejně s ním pečovati, chrániti, skrovný majetek rozmnožovati. Neměla nijakých povinností ve společnosti, v životě veřejném

— nebyla jich schopna, ale toho si Vavřinec ani nepřál, chtěje míti ženu jen pro sebe a pro tu milou, útulnou domácnost. — Nikdy nesáhla po knize, ač Vavřinec doufal, že budou čítati vše společně a pak hovořiti o přečteném a sdělovati si navzájem, co koho nejvíce zaujalo. Nikdy již nehrála na klavír, ač by tak rád byl poslouchal — nic, nic! Ale ani oním domácím bůžkem nebyla, jehož přítomnost všady patrna, bůžkem, který ten všední život dovede ozářiti kouzlem něhy, péče, pozornosti. To žádal, to očekával, neboť toto kouzlo spočívá v rukou dobré, milující ženy. Čekal — nedočkal se ničeho...

Jednoho dne navštívila Horynu matka jeho. Přišárala se z Malé Strany, vystoupila pomaloučku až do třetího patra a usedla v bytě Vavřincově všecka udýchána. Bylo v neděli odpoledne, za nevlídného dne, Horynovic byli doma. Vyčastovali maminku kávou, rozhovořili se o ledačem, ale hovor stále vázl, ač sama stará paní se snažila jej udržeti. Vavřinci neušlo, že zraky zkušené matky postřehují vše, co by rád byl zakryl, a — styděl se. Matka ani mrknutím nedala znáti, že něco vidí a co vidí. K večeru zvedla se matka a odcházela. Vavřinec oblekl se také, aby matku doprovodil, a sváděl ji opatrně se schodů. Mladá Horynová trochu škareděla.

Cestou hovořil syn s matkou o nejlhostejnějších věcech. Oba přemítali o něčem jiném než o čem mluvili, jeden o druhém věděl, co jim vzá-

jemně naplňuje mysl, ale ni syn, ni matka nedotkla se slovem předmětu, oběma tak trapného.

Vavřinec po dlouhém čase, skoro po roce, poprvé doprovázel zase matku přes Kamenný most jako kdysi dávno a vedl ji do tiché uličky, kde bydlela. Doprovodil ji až nahoru a ač ho nevybízela, aby zůstal, usedl na židli k oknu a zadíval se do zahrady, do níž byl hleděl po tolik let. Smrákalo se. Matka šukala sem tam beze slova. Vavřinec vstal pojednou a pokročil ke dveřím bývalého svého pokoje, jenž byl nyní pronajat starému mládenci, úřadníku. Vše tu bylo skoro nezměněno, jen skříň jeho s knihami chyběla, byla v nynějším jeho bytě. Vavřinec hleděl chvíli na milý, známý ten kout, kde za krásných letních nocí sníval tolik blažených snův o Klárce a o budoucnosti, a bylo mu, jakoby mu zastíral oči závojem. Obrátil se rychle a viděl, že matka pozorovala dlouhý jeho pohled. Tušila, co se v něm as děje, ale nechtěla tomu rozuměti a usmála se:

„Viď, koukáš, jakýs to měl dříve koutek proti svému nynějšímu rozsáhlému bytu, co?“

Ale tu povolily v nitru synově stísněnost a stud, posud jej ovládající, z hrudi jeho vyrvalo se hluboké vzdechnutí, podobné zaštkání, a Vavřinec přikročiv k matce a obejmuv ji prudce, zvolal pobouřen:

„Ach, matičko drahá, u vás, v tomto koutku — jak jsem to býval šťastný . . . !“

„Hochu, hochu!" napomínala matka chvějným hlasem Vavřince a setřásala ho šetrně s šije, „pamatuj se. Což by ti scházelo!"

„Ach, co mi schází, matičko!" mluvil Vavřinec stísněně a ruce jeho klesaly s ramen matčiných. „Vše, vše!"

„Vavřínku, buď pokojný, jdi domů a prober se! Jen mně nestěžuj...!"

„A komu se mám svěřiti," mluvil Vavřinec tiše, „když ne vám, drahé matce? Chcete, abych tím bavil cizí lidi? Mlčím tak dlouho, poněvadž se stydím — ano, stydím se bez mála již dva roky, stydím se před vámi, před světem, neboť neušel bych u nikoho posměchu. Ale déle nemohu mlčeti, roztrhlo by mi to prsa!"

Potom usedl Horyna a naproti němu usedla bezděky matka a naslouchala jeho zpovědi. Venku snášel se pomalu večer, a Vavřinec, jakoby rostoucí temno dusilo jeho slova, vždy tišeji a tišeji vyprávěl o svém domácím štěstí. Bez náruživosti, bez přepínání líčil ty trudné večery, jež počínaly vždy nemilým nějakým poznáním a končily buď prudkou hádkou aneb dusenou, potlačovanou zlostí, nezvětšoval viny své ženy, druhdy tak horoucně milované, netajil také nikterak, že sám se dal strhnouti časem k výčitkám a výbuchům, a hlas jeho klesal, klesal, až docela umlkl.

Matka naslouchala vypravování synovu se skloněnou hlavou, a když dokončil, řinuly se jí z očí horké slzy.

„A tak jsi do toho spěchal, hochu, nikdo tě nemohl udržeti, nechtěl jsi počkati ani měsíc..."

„Oh, matičko, ano, ano! Ale co bych byl vyčekal? Byl bych dožil stejné zkušenosti, snad jen o měsíc později..."

„Mlč, utiš se, Vavřínku. Vše se poddá, čas vše vyrovná. Zloba, vzdory přejdou, pak budete klidně, spokojeně žíti!"

„Kdy, matičko!" zvolal Vavřinec. „Až budu cele otráven těmito počátky? Až sestárnu, sešedivím, shrbím?"

„Mlč, hochu, až přijde rodina, vše bude jinak."

„Nebudu míti rodiny, matičko," zalkal Vavřinec, „neboť není již lásky mezi námi, není srozumění, není přiblížení. Nevzdoruji sám, matičko, ale cítím, kterak se mi ukládá na srdce led, nemám již nijaké žádosti... Snad jest lépe, že nemáme rodiny, neboť tak jest snáze rozejíti se."

„Vavřínku, Vavřínku!" zvolala matka a vztyčila se, „co myslíš! Pomni, že vaše spojení je nerozlučné!"

„Ó, bohužel, maminko!" odpovídal Vavřinec. „Jest nerozlučné, a přece je roztrhnu, neboť jest-li již můj život otráven, chci jej žíti sám, v klidu. Navrátím se k vám, matičko drahá..."

„Vavřinče!" Zvolala matka v rozbolestnění, vztahujíc k němu ruce.

Vavřinec poceloval jí ruku, jeho zraky vznesly se k matce, ale ihned sklopily se k zemi. Nevy-

držel pohledu jejích zaslzených očí, v nichž bylo tolik bolu — pod nímž však cítil i němou, nevyslovenou výčitku. Tkvěla tam ta výčitka? Či domníval se tak jen? Vavřinec vzpomínal znova, jako v poslední době již tolikráte — a jak mu bylo hořko při té vzpomínce! — kterak mluvívala k němu matka před dvěma roky, když se jí svěřoval se svojí láskou, když poprvé projevil úmysl, že se ožení, když si maloval budoucnost nejrůžovějšími barvami, kdy se nemohl dočkati okamžiku, až uprchne z té staré, tiché, pro něj tak mrtvé domácnosti. Kterak jej napomínala, aby dobře rozvážil, co hodlá podniknouti. Jsi mlád, jsi nezkušen — říkávala mu — rozmyslil jsi dobře? Vyzkoumal jsi vše? Neklameš se v ničem? Jest ona taková, že ti nahradí všechnu tu starostlivost, s jakou pečuji o tebe nyní já?

Jak jsi sestárla, maminko drahá, myslíval tehda Vavřinec. Starostlivost, ovšem že! Ale já hledám a doufám více! Kterak jsi zapomněla, co znamená spojení dvou mladých, milujících se lidí! Vždyť se nežením jen pro to vaření, stlaní a topení — nový život přinese mi ještě něco jiného. Vždyť jsem našel a pojmu ž e n u! Ale o tom všem, co v tomto slově spočívá, nemohu s tebou mluvit, maminko drahá. Jsi stará, za tebou dávno zapadl život, jejž chci započíti. Nečekají mne jen ty všední starosti, na něž ty kladeš váhu. Chci proniknouti veliké to tajemství, jehož pečeť puká po vykonaném obřadu svatebním v kostele, chci se ponořiti v celé

to mysterium lásky, žhavé, vonné, omamující, unášející...

— — — — — — — — — — — — — —

A tak odporné! zahřímal v něm nyní mrazivý hlas, když tu stál před uslzenou matkou — tak odporné, hnusné, kde není lásky také ve všem ostatním! Styděl se Vavřinec, cítě, kterak matka, upírající na něj rozlítostnělé oči, proniká jej duševním zrakem až na dno. Pochopil náhle, že jej stará ta šetrná matka prohlédala i tenkráte, kdy se toho tajemství domáhal. Ach, proč nepromluvila! Ne, o tom nemohlo mezi nimi býti ani zašeptáno...

Ale čím zavinil tento svůj osud? Prohřešil se? Necítil žádné viny. Vstupoval v manželství s plnou důvěrou. Kterak to, že právě jemu se tak nezdařilo? Byl to osud? Nikoli. Vybral si prostě dívku nevychovanou. Za čas, jejž s ní prožil, všemu porozuměl. Všechno její kouzlo spočívalo v ladné postavě, v luzné hlavičce, tak pěkně modelované, v té švižné, křepé její chůzi, ve zvučném, vítězícím hlase, v omamujícím pohledu žhavých, dychtících a zároveň slibujících zraků. A tato postava ověšena byla vždy bezvadnou toaletou, vkusnou, čistou, šustící, nadchlou podivnými vůněmi, kteréž omamovaly všechny jeho smysly. Tak spojovalo se v ní vše, co schopno mladého muže navnaditi. Svojí řečí a svými posunky vypadala jako vzor dívky dobře vedené; svým úborem vypadala jako vzor prosté, vkusu plné elegance — jeho čistotou a bezvadností jako pravá kněžka pečlivé,

teplé domácnosti; a celým svým zjevem byla konečně mladému muži nejžádoucnější ženštinou pro to posvátné, tajuplné, šeré hnízdo manželského spolužití.

Ale které zlé, jedovaté větry rozvály všechny ty dobré, vytoužené vlastnosti? Ah, nebylo jich — poznával Horyna pozdě. Vše bylo pouhým klamem, vnadidlem — ničím jiným. Vnadidlem, pěstovaným od počátku s největší rafinovaností na přivábení ženicha. Byla to krásná květina, slibující z dálky opojnou vůni, květina pod skleněným zvonem. Vavřinec sňal ten zvon — ejhle, květina byla umělá, stvol její dutý, bez duše, její květy byly voskové, bez vůně — květina pro podívání. Vnadidlo — vnadidlo — vnadidlo!

Vše to viděl Vavřinec brzy po sňatku a čím dále zřetelněji. Jakou to měl dříve roušku na očích? Zač stálo všechno jeho zkoumání, pozorování, zpytování — jak si dříve namlouval? A ostatně — kterak měl proniknouti tajemství celé té dívčí koketerie, vší té licoměrnosti její matky, která z ní vytvořila loutku? Kterak měl prohlednouti, že pod tím jemným, skvělým, vonným zevnějškem ukrývá se špína, bláto, lenivost, nedbalost a nechutenství? Maně připadal mu na mysl zjev kočující jezdkyně cirkusové, zářící a skvělé v jízdárně, v hedvábném triku a atlasových šatečkách, s věčným úsměvem na líci, ale ospalé, lenivé a rozházené v kterémsi studeném a páchnoucím číslovaném pokoji kterékoli zájezdné hospody . .

A vše to proletělo mu hlavou zase nyní, když hleděl na svoji milovanou, pečlivou matku, po jejíž vrásčité tváři sklouzaly slze, jejíž rty se chvěly a jejíž stará, suchá ruka chápala se jeho pravice, jakoby do něho chtěla přeliti veškeru tu sílu a trpělivost, jakou byla sama po celý život vyzbrojena.

Vavřinec opět a opět líbal svraštělou ruku matčinu, tiskl rty na vyvstalé ty modré žíly a bylo mu, jako by měl bolestí zajíti. Neměl síly, aby jí byl zatajil, jak se mu jeho domácí štěstí vydařilo — pálilo jej vědomí, kterak jí poslední zbytek života ztrpčuje. Již neměl síly a odvahy, aby slova pronesl. Utkvěl na ní posledně dlouhým pohledem a odcházel.

Kráčel zvolna k svému studenému domovu a čím dále, tím pevněji v něm uzrával jistý úmysl. Ukončí to vše. Raděj dříve než později.

Přece však uplynul ještě rok — dlouhý, nekonečný rok. Nebylo tak snadno uskutečniti, k čemu se tehdáž při návratu od matky odhodlával. Bylo tu sto překážek, sto ohledů k lidem, jejich předsudkům, posuzování, nepravým, zlomyslným výkladům — k celé té spoustě úvah, téměř soudního vyšetřování a nespočetných rozsudků, jakými proti nám vystupuje veřejné mínění.

Avšak — co mu konečně po celém tom procesu, jejž na něj uvalí veřejnost! Bude někdo za

něj pykati? Nenáleží jeho život jemu jedinému? Nečekal dosti dlouho na obrat? Život! Život! Což se zabednil do rakve, oženiv se neblaze?

A v životě Vavřincově skutečně se nic nezměnilo. Naopak, propast mezi ním a jeho ženou šířila se vždy více, a tam v hlubině byly pochovány všechny jeho mladé sny.

Vavřinec přicházíval u večer domů z úřadu, unaven, žádoucí odpočinku a klidu, a nalézal byt prázdný, opuštěný, a čekával hodinu, dvě hodiny, než se vrátila žena jeho z procházky — ne, z potulky městem. Nic ji netěšilo v těch prostorách, které mohly býti tak útulny, vše pod ní hořelo. Za celou tu dobu nemohla uvyknouti myšlence, že její povinností je nyní domácnost. Ulice, ulice! Ten rušný život v nich, výstava oděvů, vzájemné pohledy a prohlížení, výkladní skříně, křiklavé zjevy — to ji lákalo, tomu neodolávala. A nestačily jí tedy občasné procházky s mužem — musila choditi sama. Kdyby byl Horyna tušil, že nechodí vždy sama...!

Vavřinec již neměl výčitek, domluv, napomínání. Mlčel ke všemu, obíraje se záměrem svým, který v něm dozrával ke skutku.

* *
*

Byt jeho pustl, bylo tu stále jako před stěhováním. Každý kout zíval rozervaností a nepořádkem, nad okny visely půl roku tytéž záclony, až prachem zčernaly, okna oslepla, neboť je umýval

jenom déšť. Vše bralo zkázu a proměnu pod rukama Klářinýma, pod týmaž rukama, jež Vavřinec kdysi tak horoucně líbával...

Dobře tušil Horyna, že dojde k roztržce nerozlučného toho spojení. Končil se právě třetí rok neblahého jeho manželství, když Vavřinec, přišed jednoho poledne domů, oslovil ženu klidně, ale pevně:

„Právě jsem dal domácímu výpověď z bytu. Připrav se, aby sis odstěhovala své věci, nebo tu zůstaň, líbí-li se ti. Já odejdu s tím, co mně náleží...“

Ale pak čekal Vavřinec, že tedy nyní nastane obrat, že jeho žena, octnuvši se náhle na pokraji srázu, ucouvne v obavě, aby se nesřítila s celým svým životem do hlubiny. Že prohlédne, že pochopí, že k němu vztáhne ruce, aby ji zachránil. Jak čekal na rozpřaženou tu náruč, jak rád by byl polibky smíření usušil slzy, které musí — musí vyhrknouti.

Nestalo se tak. Krom toho, že sevřela vzdorně rty, nepohnul se ani sval v její tváři. Má snad sám přistoupit a prosit za odpuštění? Což se nenaprosil, nenažebronil, nenadomlouval dosti? Šeptem za hlubokých večerů i hněvným, vzbouřeným hlasem za jasných dnů? Nebyl on to, kterýž činil pokaždé první pokusy k nápravě?

Klára však tvrdošijně mlčela — a tedy mlčel i Vavřinec.

A když vypršel poslední ten trudný kvartál, který byl jediným dlouhým, mučivým loučením s tím hnízdem, jež Vavřinec před třemi lety tak teple, mile zařídil a do něhož mu pak ďábel tolik trní nastlal, počal Horyna rovnati své knihy, složil něco oněch drobností, jež sem přinesl z mládeneckého bytu svého, a poslední den nastoupil trudný pochod s troskami domácího štěstí svého na Malou Stranu, k staré, umořené matce, do bývalého pokojíku svého s vyhlídkou do truchlivé, nepěstěné zahrady, kterou časný podzimek znenáhla postýlal sežloutlým listím usychajících stromů.

Když odcházel z novoměstského manželského bytu svého, neměl komu dáti s bohem. Žena jeho odešla do města — Vavřinec odevzdával klíče skříní služce, která tupě, nevědomě pohlížela na tento odchod . . .

Byl truchlivý den podzimní, a když se kladl časný soumrak na holé ty stromy a křoviny pod okny starého Vavřincova pokojíku, bylo mu, jako by nastávala dlouhá, nekonečná, vyžírající zima, po níž nebude nikdy žádného jara již.

II.

ŠŤASTNÁ ŽENA.

1888, 1893.

Jako náčrt otištěno původně ve čtyřech nedělních přílohách „Národních Listů“ v lednu 1888. Přepracováno a rozšířeno pro první vydání knihové (u Bursíka a Kohouta) roku 1893.

(Paní A. P.)

Milá, vzácná Paní!

Předobrá přítelkyně!

Nezapomněl jsem na den, kdy jsem Vás navštívil posledně, než jste odjela na jih s chorým otcem svým a matkou a s malým Otakarem. Bylo podzimní, zamračené, sychravé nedělní odpůldne, den z oněch dnů, kdy nás uchvacuje nekonečná nuda, kdy se nás zmocňuje nepopsatelná zádumčivost, kdy nám jest, jako by se náš celý život schyloval ke konci, jako bychom s nastávajícím šerem měli se položiti do rakve. Přicházel jsem v takovém rozmaru a zastal jsem Vás v podobném. Stejná sychravost, jako v přírodě, panovala v našich myslích, duších, a byla zvyšována Vašimi přípravami na cestu. Věděl jsem, že k Vám přicházím posledně a vanula na mne již z blízka prázdnota a pustota, jaká se rozhostí v útulných těch komnatách po Vašem odchodu. Zmocňovala se mne nevýslovná lítost, hluboký stesk, že nastává konec dnů,

*

kteréž mi byly vzácnou oasou v onom prázdném, neutěšeném mezidobí mého života. Jako pohyblivá dekorace divadelní přeletěly mi před vnitřním zrakem neocenitelné chvíle několika posledních let, chvíle, které jsem směl tráviti u Vás, u Vašich rodičů, kdy mi bylo dopřáno, nahlížeti v život druhdy k závidění klidný, tichý, později hroznou pohromou přervaný, avšak zase tichou oddaností, trpělivostí a odříkáním zkojený, aspoň zdánlivě... Skládala jste do vaků věci na cestu, ke dlouhému pobytu — snad na vždy — daleko od Prahy, a malá prostora vymezena byla řadě českých knih a některých časopisů, k nimž jste se v těžkých chvílích svých byla utíkala a kterým se tolikráte podařilo zjednati šlechetné Vaší duši rovnováhu, jaké bylo třeba, abyste neklesla pod těžkým osudem. Ctil-li jsem Vás vůbec ode chvíle, kdy jsem Vás poznal, ctil jsem Vás tím horoucněji pro tuto lásku k české knize, ano miloval jsem Vás proto, neboť v této horoucí lásce k českému slovu máte tak málo sokyň — bohužel, bohužel!

Stmívalo se, i zanechavši práce své, usedla jste unavena na židli u piana a ruka Vaše udeřila jako mané několik akkordů oné staré, krásné, tklivé písně, kterouž jste tišívala bouři v prsou svých a které jsem i já tolikráte bez dechu naslouchal. Než toho dne nesnesl jsem zádumčivé té melodie, při níž matička Vaše pokaždé tajně slzela, nesnesl jsem nápěvu, kterýž by byl okamžik loučení učinil ještě těžším. Oddálil jsem prsty Vaše od kláves a zavřel

klavír, jehož strunami zachvívalo poslední domírání zvuku. Porozuměla jste mi, proč tak činím.

„Ano," děla jste zamyšlena, „zapomněla jsem na vše, na matinku i na vás. Je dosti smutno, abychom se ještě více rozesmutňovali. Ostatně jsem vám chtěla říci ve chvíli rozchodu, co již tolikráte chtělo přese rty a co jsem vždy dovedla potlačiti. Ale dnes, kdy se rozloučíme snad na vždy, opouští mne ostych a chci vám odníti slib, k jehož vyplnění mám — tuším — dosti práva. Stokráte potlačila jsem výčitku, která ve mně proti vám žije — dnes se jí zbavím a vy zajisté napravíte, čím jste se bezděky provinil, kresle jednostranně..."

Vzhlédl jsem k Vám udiven, nemaje tušení, kam míříte. Vstala jste, sáhla jste do snůšky knih a čísel rozličných časopisů, připravených do vaku, a držela jste v ruce tři čísla denního listu, v nichž jsem svého času otiskl náčrtek z manželství: „Domácí štěstí!"

„Tu jest, čemu chybí doplnění," děla jste. „Jsem přesvědčena, že jste kreslil případ určitý, pravdivý, ale chtěl jste patrně podati typ ženy — a v tom byla nespravedlivost. Jsou takové ženy, je jich množství — ale jsou i jiné ženy, kteréž trpí zase od mužů, ženy, kteréž potká-li osud nešťastného manželství, trpí mnohem hrozněji než ve Vašem případě politování hodný Horyna. Muž, jehož spojení s milovanou dívkou proměnilo se v neblahé manželství, neprohrává celý život, neboť jemu zbývá práce, činnost, veřejný život. Bolí ho těžce zklamání,

ale dochází úlevy ve svém povolání, v ukojování své ctižádosti, v životě veřejném, který se mu nikdy nezavře. Avšak zvolila-li ženština nešťastně, vešla-li ona v neblahý svazek s mužem, kterému přinesla vše, mládí, jmění, naděje, kterému dala sebe v důvěře, že ji povede s láskou šťastným životem — a byla-li těžce zklamána, byla-li připravena o to, co přinášela jedině tomuto muži, byla-li oloupena o tento květ své bytosti a pak podvedena, zbývá jí hanba, zoufání, bolest pro celý život. Což ví celý svět, jak s ní bylo naloženo?"

Byla jste bleda, předobrá přítelkyně, mluvíc tato slova, rty Vaše se chvěly, v očích Vašich stála záplava slz. Rozuměl jsem Vám, cítil jsem s Vámi.

A pokračovala jste:

„Podejte tedy také obraz nešťastné ženy svým způsobem, napište protějšek ke svému Domácímu štěstí! Znáte těžkou, žaluplnou historii zklamané manželky, znáte hrdinku tragedie, která vám nebyla utajena a kterou snad dovedete vystihnouti chladným, neúprosným pérem, jímž se vládne druhdy jako pitevním nožíkem. Odcházím, a snad nikdy se nevrátím. Vykreslete tedy štěstí ženino — je to poslední prosba a žádost, kterou k vám vznáším, jste mi to dlužen a očekávám, že nezůstanete mým dlužníkem navždy..."

Slíbil jsem Vám, vzácná paní, a když minula doba určená, sedám ku práci. Pohřbila jste zatím dobrého otce svého a snad nikdy nespatříte Prahu. Vyplňuji slib svůj, maje Váš rozkaz a Vaše svolení,

avšak vyplňuji s těžkým srdcem, neboť přes to, že jste si tak přála, připravím Vám těžké chvíle. Kéž jsou poslední — a kéž dále nad Vaším životem svítí nezkaleně hřející slunce klidu a pokoje.

Váš uctivý

I. H.

I.

Bylo ještě časně z rána na jaře r. 188*, když z vysokého, úhledného domu na Václavském náměstí vykročila mladá žena v čistém, elegantním úboru, s košíčkem z bílého proutí na levé ruce, s tobolkou v pravé. Bylo něco něhyplného, přívětivého, radostného, ochotného, láskyplného v celém tom zjevu, něco šťastného, spokojeného, blaženého a přece starostiplného. Byla to mladá žena, která po týdenním manželství, kdy ji byla všemi potřebami domácími opatřovala dobrá, starostlivá maminka, vycházela dnes poprvé sama do trhu, aby nakoupila, čeho třeba pro mladou domácnost. Šla radostně, vesele, zmužile na trh v zájmu svého vlastního, samostatného, nového hospodářství, a přece tkvěl na čele jedva znatelný mráček péče a obavy, aby obstarala vše dobře a nejlépe, aby uspokojila manžela, jemuž má nahražovati tabuli hostinskou, na kterou byl do nedávna odkázán.

Kráčela drobnými krůčky, hledíc před se jako v zamyšlení, jako by počítala, co vše má přinésti domů, ale přec nebyla pozornost její odvrácena

zcela od světa a života ostatního. Bylo z rána, všemi směry spěchali lidé po práci a zaměstnání, drožky a fiakry hrčely mimo, po hrbolaté dlažbě rachotil a poskakoval hromotný speditérský vůz, obtěžkaný železnými pruty, obručemi, černou železnou žestí, ocelovými nápravami, sponami pro stavby a podobnými tovary.

Tomuto hluku neotevíralo se ucho mladé paničky, vše to jakoby neslyšela. Ale za to pokaždé jako neodolatelným pudem pozdvihly se zraky její, kdykoli kráčela proti ní nějaká postava ženská, vracející se již z trhu s košem naplněným zeleninou, zemčaty, masem, drůbeží. Zraky mladé paní pátravě se upřely pokaždé na tyto malé potravní zásobnice a zdálo se, jakoby chtěly proniknouti proutěnými stěnami do vnitř, co vše uloženo v útrobách košů menších, větších, co by jí snad připomenulo, nač by jinak zapomněla. Ale téměř všecky ty košíky služek, kuchařek a hospodyněk byly stejného obsahu. V každém skoro žlutala se hromádka zemáků, z papírového obalu červenala se svěží hovězina anebo vyzírala mdlá barva teletiny, zde onde uložena byla mrtvola kuřete, s krkem svislým přes obrubu koše, a vrch každého košíku pokryt byl kuchyňskou kyticí z celeru, kapusty, mrkve, petržele, křenu.

Mladá žena se usmála. Eh, vždyť není tak nesnadno nakoupiti, čím má nasytit sebe a manžela. Ach sebe! Což pamatovala na sebe! Nebyla by vůbec musila jísti, a vařila-li již celý týden, vařila jen pro něj, pro milého muže.

Tím rozčilením, aby upravila vše co nejlépe, tím věčným okoušením polévky, jíšky, omáčky, tou vůní všeho, co se vařilo nebo peklo, smažilo a pražilo, těmi parami, vystupujícími z hrnků a kuthanů, byla tak nasycena, že v poledne sedala ke stolu jen, aby tam neseděl manžel sám, a když snědla několik lžiček polévky, rozrazilo ji horko, líce její polilo se červenou záplavou, tváře jí hořely, a všechno to rozčilení učinilo, že nemohla dále pozříti skoro ani sousta. Jen když jedl on, jen když jemu chutnalo!

Mladá paní Ludmila Rokosová byla vdána týden. Nebyla pramladičká, když přistupovala k oltáři, byla již překročila dvacátý rok života, slavila nedávno před sňatkem dvacátéčtvrté narozeniny. Přes to byla jako růže v ranním rozpuku, tak svěží, tak obdechlá prvotním panenským pelem, tak něhyplná a skromná, tak nedotknutá životem a jeho mrazivým, břitkým dechem, nezkušená a důvěřivá jako dítě. Žilať až dosud zcela jinak, nežli žije sto a tisíc dívek její vrstvy, jejího věku a stupně společenského.

Slečna Ludmila Havlasova pocházela z prosté, měšťanské, ale zámožné, ba bohaté rodiny. Stárnoucí její otec již před lety zanechal obchodu, jejž prodal, nemaje syna. Než slečna Ludmila, ač věděla o svém bohatství, nenosila ho na odiv v nádherném, přemrštěném šatě, v pavím peří, v křiklavých kloboucích, v kožešinovém přepychu. Kdykoli vycházela, oděna byla sice dle prostředků ro-

dičů, avšak s onou vybraností látky i střihu, jaká je děckem ušlechtilého vkusu vlastního a nikoli přemrštěných zákonů módy právě panující. Kdykoli kráčela ulicí, pohlížely za ní zraky mimojdoucích, ne však pro křiklavost jejího zjevu, nýbrž v obdivu nad ladností ztepilé postavy a nad ušlechtilým souladem barev i tvaru roucha, bohatého, ale prostého, ze vzácných látek, však nikdy křiklavého a vyzývavého.

Slečna Ludmila vycházela sama, jen když bylo nejnutněji. Jinak objevovala se na ulici v průvodu rodičů, nejčastěji samotného otce, jemuž byla berlou v jeho stáří.

Nebylo jí vídati na ulici dopoledne i odpoledne, neprodírala se šumem na Příkopech nebo na třídě Ferdinandově, nespěchala hned do pouliční výstavy s každým novým kusem roucha, o její uši nezavadily nikdy protivné, prostořeké, někdy drzé poznámky oněch panáků, jimž stálé vtírání se děvčat na oči dává jaksi práva k podobnému pozorování a vyjadřování. Ten svět byl jí skoro cizí, neboť když i musila časem v šum ulic, dívala se na vše z daleka a neviděla nijaké vnady v neustálém tom proudění mladých lidí obojího pohlaví a nerozuměla mu. Jí nebylo zcela jasno, proč těch dívek pořád plno na ulicích, a myslí její táhla neuvědomělá otázka, co se zatím děje v jejich domácnostech, proč nejsou doma, zdali by tam neměly co dělat? Neboť ona nepociťovala nikdy dlouhé chvíle ve svém domově, v těch milých něko-

lika pokojích, jež obývala s rodiči, do nichž vanula na jaře i v létě otevřenými okny svěží vůně květin ze zahrady, a v nichž za sychravých dnů podzimních a za mrazů zimních bývalo tak útulně teplo. Může býti doma dlouhá chvíle? Slečna Ludmila nechápala toho. Nemusila pracovati pro výživu, ale pracovala přece nejrozmanitější věci, k výzdobě příbytku, za dary pro příbuzné při rozličných příležitostech. Pomáhala matce v kuchyni a žehlila se služkou. A když bylo po práci, když byl v pokojích smeten každý prášek, když byly zality květiny, když i pohrála na klavír, což bylo zábavou nejen jí, ale i pochoutkou starému otci, pak přistupovala ke skříni s knihami a četla. Jak ji zabavovaly tyto potištěné stránky, jak se jí zdálo, kterak po každé nové knize rozšiřuje se její obzor, jak cítila, že jí přibylo něco v srdci a mnoho v hlavě!

Nebylo jí vídati na kluzišti a netoužila po plesích a tanečních zábavách, k nimž se nese dychtění a myšlení všech dívek, sotva že poslední krátké šatečky svlekly. U věku, kdy jiné dívky protančily se již padesáti bály a věnečky, kdy šly z ruky do ruky jako loutky v rukou dětí, kdy jedva že si protřely zrak z krátkého spánku po probděné a protančené, propachtěné noci, pomýšlejí zase na zábavu nejbližší — v té době kráčela ona poprvé v ples a činila tak jen k vůli matce, která si přála, aby Liduška mládí a světa užila. Avšak slečna Ludmila zůstala lhostejna v tom reji, ji nudily jalové,

nechutné řeči tanečníků, bezmyšlenkové dvoření a lichocení. Unavena duševní tou pustotou vracela se domů, povděčna, že vše skončilo, a když druhý neb třetí den četla v listech duchaplný feuilleton o duchaplné zábavě plesové a o duchaplných hovorech, tázala se v duchu udivena: kde byly promlouvány ty duchaplné hovory? kde kypěla duchaplná ta zábava? Vždyť ona nic nezpozorovala, nic podobného neslyšela! Slyšela jen třesk a řinkot hudebních nástrojů, pozorovala pracné oddychování týraných plic, viděla zrudlé, uřícené obličeje, po nichž stékal pot jako v nejtěžší práci, cítila ještě teď v duchu čpavý, ostrý zápach potu, viděla stále stopy promočených rukaviček na šatech tanečnic, jimž se vlnila ňadra, až nemohly dechu popadati.

A byla ráda, že je doma, že nemusí do všech plesů, že není odsouzena, aby se jimi všemi propracovala, že jí přáno, aby dále žila klidně, ne známa jako falešný groš po Praze, ne zapsaná v onen rejstřík dívek, o nichž se po několikaletém „užívání mládí“ a mrhání zdraví šepce v kruzích zkušenějších tanečníků: „Ah, ta začala již před třemi, před čtyřmi, před pěti roky... Ta chodí již dlouho na bály...“

Takto plynul život slečny Ludmily, zatím co velký počet jejích vrstevnic a rostenek byl stále v povětří, jak říkají zkušení starší mládenci. A ten život ji těšil, ač sama netušila plně, jak ji těší a proč ji těší.

II.

Oč přišla slečna Ludmila Havlasova v zimě, vyhýbajíc se plesům a duchaprázdným zábavám, bývalo jí skvěle nahraženo v létě, kdy vyjížděla s rodiči na tři, na čtyry měsíce z Prahy a trávila pak tu dobu v rozkošné krajině sázavské. S nevýslovnou radostí chystala se vždy na cestu do malého městečka, jako zapadlého ve vábném údolí, jímž protéká Sázava; vzdáleného hřmotného ruchu ostatního světa, klidného, tichého, s obyvatelstvem, kteréž oddávalo se pokojně své práci a nepronásledovalo všetečnými zraky rodinu Havlasovic, kdykoli se v uličkách nebo na náměstí nebo na procházkách objevila.

Do tohoto malého městečka byla doprava jenom starodávným dostavníkem, který vyjížděje z nejbližší železničné stanice vozíval výletníky do městečka sázavského plné čtyry hodiny. Daleko široko nebylo tu zříti telegrafních tyčí, daleko široko panoval starosvětský klid, nerušený duněním a rachocením železničních vlaků, pronikavým pískotem parostroje. Proto milovala slečna Ludmila toto

útulné, ústranné zátiší, proto těšívala se vždy dětinsky, až nastane doba, kdy rodiče počínali mluviti o nové výpravě na venkov a kdy se nejpotřebnější věci ukládaly do vaků.

Slečna Ludmila znala téměř z paměti každý koutek, každou stezičku blízkého okolí letního bydla svého, vodila radostně otce i matku do stínu háje a lesa, předčítala jim ochotně z knih, které s sebou přivezla, a když staré hlavy počaly dřímati, opřeny o mohutné, široké kmeny lesních velikánů, naslouchala té věčně krásné, kojivé, šelestivé písni lesa a duše její naplňována byla vždy podivným, neurčitým sněním. Slečně Ludmile nepřipadlo ani, že by tento způsob života měl vzíti jednoho dne konec, nepomyslila na to, že jednoho dne ztratí staré, milované ty hlavy, kteréž po pouti života uloží se konečně ku věčnému spánku.

A když se počaly dny léta valem krátiti, když v půvabné údolí sázavské zaduly první chladné větry od strnišť, zafičely kolem sličného, útulného domku, jejž obývala tříčlenná rodina Havlasova, tu pan Havlas, pohlédnuv k bílým oblakům, plujícím rychle pod jasnou, modrou klenbou, jako by patřil za prchajícím letem, potřásl hlavou a řekl s nádechem jisté starostlivosti, hlasem, z něhož jako by vyznívala lítost, že se léto loučí:

„Bude čas, děti, abychem se pomalu vrátili domů . . .“

Těmi dětmi byla jeho choť a dcera Ludmila.

Obě ženštiny věděly tu, že vyměřená lhůta vypršela. Ani matka, ani dcera nepokoušela se zdržovati starého pána, uprošovati ho, aby letní pobyt na venkově prodloužil. Věděly dobře, že koupil ten venkovský domeček jen pro jejich potěšení, že vyjíždí z Prahy vlastně pro ně, aby ony léta užily. U něho, u starého pána, bylo to spojeno vždy s jistými obětmi. Vzdával se na ty čtyry měsíce letní své skrovné pražské společnosti v malé vinárně, kam ob den docházel, vzdával se hovoru s několika starými přáteli, kteří ho ob čas navštěvovali, a své tarokové partie, ke které se titíž přátelé po celý podzim a zimu každé nedělní odpůldne dostavovali. Vzdával se své večerní sklenice plzeňského piva, jakého v malém sázavském městečku nebylo. Zde musil zvykati na pivo obyčejné, které mu tak dobře žaludek nevyvářelo, jak říkával.

Ovšem i jemu svědčil pobyt na venkově, když mu za týden, za dva uvykl. Přechodní ta doba byla vždy nejhorší. Žil sice v Praze v zátiší, v pokojích do veliké zahrady, v tiché ulici, kam nedonikal hřmot a vír velkoměstského života, ale měl vědomí, že kolkolem přece ho ten život obklopuje, že na všech stranách lidí jako much, že do všech úhlů světa rozkládají se dlouhé, široké, živé, dlouho do noci osvětlované ulice. Ačkoli žil v zátiší, přece cítil celé to žilobití velikého lidského tábora; ač pohlížel za večerů do tiché, vlhké zahrady, přece mu bylo, jako by mu k uším doléhaly kročeje oněch tisíců lidí, kteří Prahou přebíhají. A třeba že se

probouzel v tiché ložnici, kam nevnikl nikdy ani jediný výkřik z ulice, přece tušil a věděl, jak je všady živo a rušno, jak se to vlní a proudí. Celé toto jeho účastenství s hřmotivým životem městským — z útulného toho zátiší v Krakovské ulici — bylo výsledkem dlouholetého zvyku, odvozovalo se z někdejšího jeho obchodního života, z onoho čilého, neúnavného tržebného ruchu, jehož vlny na něj do stáří doléhaly.

Naproti tomu, když za vlahých jarních dnů opustil Prahu, aby se usadil v sázavském městě, naplňovala ho v prvních dnech tesklivostí zdánlivá ta nepohnutost venkovská a bývalo mu truchlivo, když po západu slunce znenáhla černala pole a lesy kolkolem, když vše usínalo; když se nad obcí snášel tmavý večer a nikde nerozbřeskla ani jediná svítilna, když domečky ztichly, jakoby vymřely, když se z dálky ozýval hluboký a dutý štěkot bojácných psů, když se nikde nemihla postava a když v malé vzdálenosti hučela přes jez voda. Zdávalo se mu, že ta voda roste, roste, že vystupuje znenáhla z břehů svých a rozlévá se údolím, že dosahuje již k domku jeho a že konečně vnikne až do vnitř.

Pravda, že konečně starý pán uvykl všem těmto dojmům zrakovým i sluchovým, zevnějším i vnitřním, a že i v tomto tichém životě venkovském nalezl dost různých půvabů. Svátkem však bylo mu vždy, kdykoli zavítal z Prahy nějaký host, který jakoby mu byl přivezl kus toho velkoměst-

ského ovzduší. Tu se vyptával na vše, jakoby po léta byl Prahy vzdálen, a každé zprávě, sebe nepatrnější, naslouchal s neobyčejným účastenstvím. A když konečně se srpen chýlil ke konci, tu počítal nedočkavě dny, které ještě uplynou do návratu, a jak se překlopila první polovice září, pronášel svoje:

„Bude čas, děti, abychom se pomalu vrátili...“

Řekl to vždy skoro ostýchavě, polohlasně, jako by chtěl rodinu svoji na ten návrat znenáhla připravit, jako by se omlouval, že již choti a dceři kazí radost, jakoby se bál odmluvy, zdržování. A přece se to nikdy nestalo.

Paní Havlasová i Ludmila věděly, proč tatínek spěchá. Chce i v Praze chytit ještě několik slunných, vlahých, krásných podzimních dnů, bojí se, aby hned v prvních dnech nebyl postižen chladným, deštivým počasím, chce se shledat ještě s Prahou úsměvavou, přívětivou, ne podzimně, sychravě naladěnou. Neboť v prvních dnech po návratu chodil pan Havlas Prahou pln radosti, že ji zas má, nemoha se jí nabažiti, lokaje plnými plícemi známý vzduch, zakouřený sice, těžší, ale tak zvyklý, tak přiměřený. Vždyť jej dýchal od dětství, po celý život, krom nepatrných přestávek, a bylo mu v něm po celý život tak dobře.

Proto ani matka, ani dcera nepokoušely se vyprositi na otci ještě nějaký ten týden.

*

Paní Havlasová byla cele oddána svému manželu, s onou starosvětskou, tklivou věrností a oddaností povolné, spokojené ženy, která nezná zvláštních požitků vlastních, která nemá přání, různících se od přání a požadavků manželových. Kde jemu bylo dobře, bylo dobře i jí. Nebyla nikdy nespokojena s něčím, co vykonal, zařídil, jak rozhodl její manžel. Nebylo vzornějšího manželského páru. Nikdo z obou nezatoužil nikdy po nějaké nadvládě. Pan Havlas vyslovil úmysl, vůli — a hle, jakoby byl promluvil ze srdce své ženy. Paní Havlasová projevila nějaké mínění, pronesla přání — a nikdy nebylo námitky s jeho strany.

Ani jeden, ani druhý nedopustil se nikdy přepínání. Nikdy nebyla vyčerpána trpělivost druhého. Ať to byla láska, ať rozum, ať zvyk — bylo to klidné, závidění hodné spolužití, srozumění, snášelivost.

Jaký div, že Ludmila, vyrostlá a dospívající pod vlivem takovéhoto vzácného souzvuku, neuslyševši nikdy náruživého, vášnivého slova, neuviděvši nikdy mračný, hněvivý pohled, nebyvši zaleknuta zlostným bouchnutím dveřmi — milovala nade vše otce i matku, v nichž viděla vzory lidí a rodičů, a že neměla rovněž zvláštních, svých, tvrdohlavých názorů, svéhlavých přání, že neměla ani myšlenky, která by se příčila myšlení a rozhodnutím otcovým, matčiným.

Viděla, jak je milována, ale nezneužívala té lásky.

A když tedy otec vydal heslo k návratu, podvolila se bez reptání. Nepravé to vlastně slovo. Nebylo tu podvolování. Vždyť nemohlo ani jinak býti, než jak rozhodl otec. Chce tomu, stane se. A tak, aniž by jí bylo na mysl přišlo, že možno zareptati, odmlouvati, zdržovati, skládala volně věci, sbírala uschlé, smačkané květy a skládala je do knih na dno vaku, a přes to, že by ještě ráda byla těkala až do pozdní jeseně po lukách a po lese, těšila se s otcem i matkou domů, do Prahy, do tichého bytu, do pološerých těch komnat, s tmavými čalouny, do všech těch koutů, s nimiž byl spiat celý její život ode chvíle, kdy počínala chápati.

Za takových příprav blížil se den odjezdu, návratu v domov. Slečna Ludmila složila již prádlo i šaty do vaků, prokládajíc každou vrstvu čerstvým šalvějem, levandulí i mařinkou, aby tak přivezla do Prahy trochu té venkovské vůně, kterou velice milovala. Procházela malými komnatkami útulného domečku, rozhlížejíc se, zda nic nezapomíná, a těmi pohledy zároveň se loučila.

Ale nastávalo ještě jedno loučení.

Když nadešel den odjezdu, když pozejtří, zejtra již měl u vrátek domu zastaviti dostavník, aby je dovezl na stanici železniční, tu slečna Ludmila použila chvíle poslední, kdy otec i matka po obědě usnuli, a zamířila k lesu, aby dala s bohem zamilovaným těm místům, kde bývala již za časného letního jitra, kudy vodila rodiče, kde sedávala s knihou v ruce, kde naslouchala té věčné, tiché,

šepotavé písni lesa, a kde přečkala také mnohou náhlou letní bouři, která se na koruny velikánů snesla, rachocením hromu velebu lesa zvyšovala, všechen vzduch svěží vůní občerstvila a kdesi v údolí dohřměla.

Bylo mnoho takových míst a místeček v blízkém lese.

Slečna Ludmila kráčela k němu volně přes požaté pole a přes lučinu, shýbajíc se a trhajíc osamělá kvítka polní a luční, z nichž vila poslední kytičku. Tato kytička neshnila později kdesi na dvorku, nerozpadla se v prach, pohozená někam za kamna. Kytičku tuto uschovávala Ludmila pečlivě, přivážela ji do Prahy a ukládala k ostatním stejného původu do krabice ve své skříni. Rok co rok přinášela si od Sázavy podobnou, a nebyla by se s nimi rozloučila. Byly to poslední pozdravy z milé krajinky sázavské, a když se Ludmila z jara opět venku ocitla a lučiny plné modrých, červených a žlutých kvítků shledala, připadalo jí, jakoby se byly probudily k novému životu všechny ty povadlé, uschlé hlavičky z její skřínky doma, jejichž stonky byly ovázány rudými stužkami hedvábnými, a jakoby ji byly předběhly do vzkříšené, znova oživené krajiny, aby ji uvítaly s nesčetnými družkami svými.

Nasbíravši a uvivši kytici vstoupila Ludmila konečně do lesa a kráčela volně známými pěšinami, naslouchala ptačímu hvizdotu a štěbotu, vzhlížela vzhůru do větví, nepostřehne-li kdesi veverku, dotýkala se broučků, lezoucích po kůře stromů, a za-

myšlena pohlížela na stříbrné pavučiny křižáků, nastraženými mezi kmeny, na křovinách.

Vše jí dávalo s bohem a všemu volala slečna Ludmila v duchu na shledanou.

Potom zdlouhavě vycházela z lesa, na jehož kraji usedla pod kterýsi mohutný strom a shlížela v údolí, jímž tiše plynula Sázava, a plnými doušky vdechovala čistý vzduch, naplněný již oněmi chladnými vůněmi prchajícího léta, jako vůněmi vína a levandule...

Pravidelně probouzeli se staří manželé Havlasovi z odpoledního spánku dříve, než se Ludmila navrátila, ale nesháněli se po ní. Věděli již, kam Ludmila odešla a co ta vycházka znamená.

„Lidka se loučí," pronesla paní Havlasová tiše k choti.

„Však zase přijedeme," odpovídal starý pán. „Neodjíždíme na věky..."

Matka přistoupila k oknu a zadívala se do kraje. Ona dobře rozuměla manželu, který toužil nazpět do Prahy, a rozuměla dceři, která by tak ráda byla ještě zůstala — ač ani manžel nekvapil, ač ani dcera slovem nezdržovala.

A napjavši zraky viděla stará paní v dáli dceru, vracející se volnými kroky.

„Zase přijedeme," šeptaly svadlé rty matčiny slova otcova, „neodjíždíme na věky..."

A tu se stará paní zamyslila.

„Ale jednou přece odejdeme — na vždy, na věky, a tebe tu necháme, zlaté dítě. S kým pak

budeš vyjíždět v tyto končiny? S kým pak se budeš navraceti do Prahy?"

Jaká to byla těžká, obsažná otázka pro stárnoucí maminku. Myslívala se smutkem na okamžik, kdy by je někdo rozloučil s dcerou, bez níž nemohla si mysliti tu klidnou malou domácnost, a zase ráda by se byla dočkala, aby se tak přece jen stalo za jejího života, aby se toho dočkala, aby „odešla někdy na věky" s vědomím, komu tu dceru zanechává...

Druhý den z rána zarachotil před domkem Havlasových dostavník, všichni tři rozloučili se s dobromyslným Hejdou, jemuž zanechávali stavení v opatrování přes zimu, kočí práskl do koní, povoz hnul se, a po čtyřhodinné hrkotavé jízdě přestupovali Havlasovi do vozu železničného, z něhož po dvou hodinách vystoupili v pražském nádraží, ještě za časného odpoledne.

Starý pán nechtíval přijeti do Prahy v tmavý večer, nýbrž za plného dne, aby zase do večera uvykl, aby se shledal s Prahou ještě živou, hovořící, smějící se.

Brzy ocitli se v Krakovské ulici, v prvém patře milého domu, v bytě, jehož okna byla domovníkem zotvírána, aby se komnaty provětraly čerstvým vzduchem, a starý pán, vyhlížeje oknem do své staré zahrady, promlouval k choti:

„To jsem rád, milá ženo, že jsme zase doma! To jsem rád!"

Prošel chodbami domu, sestoupil do zahrady, a když brzy po večeři, znaven cestou, ukládal se na lůžko, opakoval k paní Havlasové:

„To jsem rád, že jsme šťastně doma!“

Ale Ludmila tou dobou ve své ložnici vybírala z tlumoku knihy, z knih uschlé květy, ukládala je ke svým památkám, opatřila čerstvou vodou poslední svoji sázavskou kytičku, a když zhasila svítilnu, vyhlížela ještě dlouho, dlouho z temna pokoje do zahrady měsícem ozářené, a ve vzdáleném, domírajícím hukotu města slyšela šumot plynoucí řeky — své milé, daleké řeky Sázavy...

III.

Do svého dvacátého třetího roku nepoznala slečna Ludmila Havlasova, čemu se říká známost. Bylo by bývalo dosti mladých lidí, kteří by se rádi byli přiblížili. Bylať Ludmila sličná, skoro krásná ženština, a bylo známo, že jest jedinou dědičkou bohatých rodičů. Dvě vlastnosti, kteréž jsou neodolatelným vnadidlem onoho zástupu mladých mužů, kteří již od svého jinošství pomýšlejí na „dobrou partii". Je tolik nápadníků, kteří berou napořád, rovné, křivé, neduživé, staré, mladé — jen když je k nim těžký přídavek. Jak by byli přehlédli slečnu Ludmilu Havlasovu, kteráž byla ztepilá, kvetoucí, ušlechtilá, a co nejdůležitější, bohatá!

Avšak ke slečně Ludmile nebylo tak snadno přístupu. Rozmlouvala přívětivě s každým, kdokoli se k ní přiblížil na plesu, do nichž tak zřídka chodila, avšak jakmile tanečník se snažil mluviti důvěrněji, jakmile učinil milostnou nějakou narážku, která by byla každé jiné dívce obě uši otevřela,

pohleděla Ludmila na mluvčího velikýma očima tak podivně, tak cize, tak nevědomě, že byl spleten v konceptu a ustal v řeči.

Jaká to podivná dívka! Kterak nechápe, že tento mladý pán touží po tom, aby ji opět někde spatřil, aby se s ní sešel, aby ji mohl vyprovázeti. Což chce jíti do kláštera?

Na takovéto otázky, kteréž si chytlaví nápadníci v duchu kladli, nedostávalo se jim odpovědi. Slečna Ludmila opouštěla zábavy s touž lhostejnosti, jak do nich přicházela, a nikdy nezatoužila, aby se opět sešla s některým z oněch mladých, naškrobených, navoňavkovaných a načesaných mladých pánů, kteří snažíce se býti zábavnými a duchaplnými, mluvili hloupě, mnohdy blbě. O čem mluvili? Začínali s počasím a přešli brzy na masopust; vypočítávali bály, jimiž se letos už prorejdili, srovnávali toalety letošní s loňskými, věděli nazpamět, kdo byl předtanečníkem a předtanečnicí loni a předloním, oznamovali svědomitě, kolikráte tančili a kolik slečinek uhnali, až nemohly dechu popadnouti. Vyslovili za minutu stokráte slovo „děsný", „strašlivý", „báječný", přikládajíce je ke všemu, o čem právě mluvili; dovedli-li mluviti ještě o něčem, bylo to nanejvýš bruslení, při čemž rozvinovali před slečnou Ludmilou neobyčejnou znalost všech pražských kluzišť, mluvili znalecky o bruslích, jaké jsou nejlepší, a žertuplně o švandě, jaká nastává, když začátečnice slečinky sebou „mrskají" o led. Nanejvýš ještě zahajovali hovor o velocipedech a o veslařství

a podotýkali významně a duchaplně, že to je sice dřina pro nohy a pro plíce, ale že při tom člověk užije mnoho „koniny".

Při takových hovorech zatanula slečně Ludmile často podivná myšlenka, nevězí-li snad v těch salonních oblecích lidé, kteří by sem jinak nepatřili, nejsou-li to nějací přestrojení jokeyové, štolbové nebo kdo. A aby dala hovoru jiný směr, započínala sama, když ji bavitel připustil k slovu, a obyčejně dotkla se záležitostí divadelních — neboť byla horlivou navštěvovatelkou divadla — načež přešla ke věcem literárním. Pokud divadla se týkalo, našla slova její ještě nejspíše ozvěny, ač ovšem se jí zdávalo, že zase mluví o předmětu přestrojený jokey. Ale jakmile dospěl hovor ke knihám, oněměli pravidelně její společníci na plesích. Věděli sice tak z daleka, že žijí a píší jistí Nerudové, Čechové, Vrchličtí, Sládkové, Heritesové — ale co píší, ah: „Kdo pak by všecko mohl čísti, slečno! Teď se toho tiskne tolik, že je nepochopitelno, že se na všecko nabere dost papíru!"

Ovšem, je pravda, že ani na vodě ve člunu, ani na velocipedu, ani na bruslích nemožno čísti. Že se také nemůže čísti na Příkopech, ve hlučné hospodě, při kartách. Snad ještě nejspíše v posteli, ale kniha brzy vypadne člověku z ruky. Je to nějakých set stránek! A konečně, co nového se může napsati? Vždyť už toho je, že by člověk musil spáti na půdě, kdyby měl míti všechno doma v pokoji...

A toto nahlížení v nitro oné mužské společnosti, která hýbala tím veřejným „společenským" životem, tato vyhlídka v neutěšenou, strašidelnou prázdnotu duší nenavnadila slečnu Ludmilu, aby opět a opět zatoužila po společnostech, které žijí podobný život duševní. Proto nepodařilo se nikomu upoutati na se její pozornost, proto nepodařilo se nikomu ani, aby ji mohl vyprovoditi. Poděkovala vždy zdvořile sice, ale tak určitě, že se nikdo nepokusil podruhé. A jak byla ráda, když mohla konečně odejíti z toho šumotu a hřmotu, když vyšla ze síně, v níž se vlnil horký vzduch, jakoby se vařil, v níž bylo prachu, který štípal v očích, a když se zas ocitla doma, u rodičů, v tichu, u své skříně s knihami, ve své čisté, tajemné, vonné ložnici. Ach, jaký to divný život na ulicích, v těchto společnostech, a jaký klid je tu doma ve starém domě, na jehož čele jakoby tkvěla vzpomínka na starý, dávný, bývalý život rodinný. Jaká podivná, tajemná, němá, a přece tak dojímavá hudba vyznívá z těch prostor, v nichž bydlí již několikáté pokolení rodiny Havlasovic. Kéž by v nich mohla zůstati navždy a žíti dále život nezkalený, na očích láskyplných, něžných rodičův. Neboť slečně Ludmile se zdálo, že již nikde není takového života, ani podobného. Vedle všeho, čeho se dočtla v knihách, co si přinesla ze školy, co získala od bývalé vychovatelky, byla jí známa jedna dlouhá historie, historie její rodiny, pokud sahala paměť rodičův. Znala z vypravování, a to již od útlých let dětských, život svých dědů a pra-

dědů, všechny události, které se v jejich rodinách sběhly, okamžiky trudné i radostné, způsob jejich života i veškeré jejich podniky, jak byli mladí, kterak se ženili a vdávaly, kterak mřeli, jaké byly jejich poslední okamžiky. Neznala nikoho z těch starých na vlastní oči, ani svého dědečka a babičku nepamatovala — a znala je přece. V komnatách jejích rodičů visela řada obrazů, rodinných podobizen z různých dob, různého stáří a vývoje, a tyto podobizny, shlížejíce na ni se zdí, oživovaly vypravování otcovo i matčino za dlouhých večerů zimních, a někdy připadalo Ludmile, jakoby s těmi starými byla zároveň žila.

Časem vyprošovala si na otci, aby směla otevříti výsuvku jeho starého psacího stolu, pravou to pokladnici památných starožitností a rodinný archiv. Byly tu svazky starých, sežloutlých dopisů, jejichž obsah doplňoval ústní podání manželů Havlasových. S jakou uctivostí a šetrností probírala se Ludmila těmito listy, naplněnými strnulým, těžkopádným písmem, kterak vždy nalézala místa, jichž si dříve nebyla povšimla nebo jimž posud nebyla dobře porozuměla. Byly to výrony hlav a srdcí dávno zetlelých, písmo rukou před půlstoletím, ba před stoletím spráchnivělých. Byly tu žádosti o ruku dívek k „pánům rodičům", psaných staromodním slohem, plným zmíravé oddanosti, plným zdvořilých arabesk a zatáček a ozdůbek, jak se psávalo; byla tu uctivá přání vzdálených dětí, rodičům k svátku, k novému roku, i gratulace přátel a příbuzných

k významným událostem rodinným; byly tu oznamy narození a úmrtí, pozdravy z cest, z míst vzdálených, návěští, kdy kdo zavítá na návštěvu. Byly tu také dopisy rázu jiného, obchodního, o uzavřených koupích domů neb statků, o dodávkách zboží, o vzkvétání závodů. Z těchto vyzírala — na potěšení Ludmilino — přesnost a svědomitost v pravdě starosvětská, prostá všech záludů a lstí, hovořící přímo, nic nezatajujíc a zase nic křiklavě a svůdně nemalujíc.

Slečna Ludmila čítala a čítala a před jejími zraky vyvstávaly staré postavy s celým tím zapadlým světem, v němž se pohybovaly, se staraly, těšily a truchlily, žily a umíraly. Opět a opět vykouzlovala si všechen ten starodávný život, a přec to nebylo snivé blouznění. Ludmila hledala a spatřovala ve všem jen spojitost života dnešního s oním minulým, domáhala se počátků, jejichž pokračování znala, s radostí se přesvědčovala, že rodina její není ode dneška, že stopy její do dávna nezanikly, těšilo ji, že je sama článkem toho řetězu. Vážila si svých dědů, všechny ty rodinné tradice byly jí posvátny, nedotknutelny.

Ale pak byly okamžiky, kdy mysl její vyprostila se z tohoto dumání o minulosti, v něž tak ráda se nořila, a Ludmila zalétala — v budoucnost. Co dále? Nemá bratří, sester — je posledním článkem onoho řetězu. Rodiče stárnou, ba chýlí se k hrobu — Ludmila zachvívala se při pomyšlení, že jednoho dne ztratí drahé ty bytosti. A byť žili

ještě deset, dvacet let, rozchod nastane přece konečně, neúprosně, nezvratně. A ona zbude tu sama, jediná, opuštěná...

V mlhavé dáli vystupovaly před ní ty prostory — nyní tak útulné — plny podzimního chladu, němy a truchlivy. Jediný tvor prochází jimi, vadnoucí, stárnoucí, světu odumírající, žijící ve vzpomínkách a patřící s neskonalým smutkem, kterak vše se rozpadává, kterak vše to tíhne ke konci.

Poznává tuto stárnoucí, hynoucí, truchlící bytost — je to ona sama.

Slečnu Ludmilu nedojímala myšlenka na její vlastní osamocení, na její staropanenství — nemyslila při tom na sebe. Ale že vše, co ji nyní obklopuje, pohyne a zahyne s ní, jedinou a poslední, že zapadnou u věčné temno i paměti a duch celého jejího rodu, že jiní, cizí lidé obsadí jednoho dne dům, z něhož bude vypuzeno vše, co kráčelo posud vedle její rodiny a co se nad ní vznášelo, ač neviditelně a neslyšitelně, přece zcela určitě — to ji neskonale skličovalo.

Proč nemá sourozenců, bratří, sester? Proč byla do všeho tohoto blahobytu uvedena sama jediná? Kterak by se opíral jeden o druhého; oč lehčí by bylo umírání u vědomí, že tu zůstávají jiní z téže krve, s týmž vědomím, se stejnými tradicemi rodinnými, s příbuznými snahami, rozvětvený kmen přátelstva, vyrážející vždy nové haluze, mohutnící a znova a znova kvetoucí!

Nebylo nemocné sentimentálnosti v těchto úvahách dívčiných. Bylo to vážné, opravdové, střízlivé přemítání v okamžicích, kdy se před ní rozvírala sežloutlá minulost, která ji nutkala k hloubání o budoucnosti. Ale když Ludmila vstoupila zase do komnaty rodičů, když za nimi vyšla do zahrady, pomíjely náhle tyto chvíle prchavé zádumčivosti. Spatřila otce, matku, viděla je tak svěží posud a spokojené, hledící na ni s láskou a starostlivostí — byla šťastna, že je má, a v jasném, vonném vzduchu rozplynuly se náhle myšlenky její na trudné konce.

Co by ji mohlo s nimi rozloučiti? Nikdy jich neopustí. Tak rozhodovala, aniž zkoumala, jak hluboké má toto rozhodnutí kořeny a zda se může náhle vyskytnouti, co by přivodilo rozhodnutí jiné.

Avšak i slečna Ludmila měla nabýti zkušenosti, že není na světě rozhodnutí nezvratných.

IV.

Přiblížil se podzim roku 188*, v divadle zahájeno bylo nové pořadí her, nastalo nové předplacení. Toto nové divadelní období přineslo jistou změnu v divadelním okolí slečny Ludmily, obklopené posud samým ženským sousedstvem. Na sedadle vedle ní objevila se nová postava, neznámý po ten den soused, muž, který vkročil do řady velmi nenuceně a pozdravuje s vlídným úsměvem na všechny strany, ač byl snad každému neznám. Pokládal za svoji povinnost, aby se nejbližšímu svému divadelnímu okolí představil a učinil tak co nejobratněji, způsobem, který svědčil o značné společenské vyškolenosti a taktu. Uvedl se jako Hugo Rokos, obchodník, nevyjádřil se však určitě o svém oboru.

Nebyl již mlád, měl patrně třicítku za sebou a snad velmi blízko do čtyřicítky. Ale vypadal velmi slušně, mluvil uhlazeně a zdálo se, že má v zásobě nevyčerpatelné množství látky k hovoru. Po levé jeho straně seděla starší paní, po pravé slečna Ludmila Havlasová. Bylo na snadě, že se věnoval

co nejvíce slečně Ludmile. Sledoval velmi pozorně děj na jevišti, a když spadla po aktě opona, pronášel úsudky o kuse, o hercích, a hádal, jak věc asi dále dopadne. Bylo viděti, že mu půda divadelní není cizí. Ostatně si pospíšil co nejdříve, aby to určitě naznačil. Jako zcela mimochodem a beze zvláštního úmyslu počal vypráověti o dvorním divadle vídeňském, o divadle Francais v Paříži, jmenoval plynně a bez dlouhého rozpomínání celou řadu tamních umělců, naznačoval jejich obory, srovnával s nimi naše pražské umělce a slečně Ludmile se zdálo, že má nový soused úsudek ve všem správný, zejména když mluvil o kusech, kteréž znal z provozování ve Vídni a v Paříži a které přešly i přes prkna českého divadla, tak že slečna Ludmila mohla úvahy jeho podrobovati kontrole.

Toho večera věnován byl hovor mezi pěti akty kusu jedině divadlu a Ludmile byla zábava s panem Hugonem Rokosem celkem velmi příjemna. Mluvil z něho zralejší, samostatnější úsudek, a jak se Ludmile zdálo, velmi široký rozhled. Neřekl, jak dlouho žil v Paříži a ve Vídni, ale z rozličných poznámek soudila slečna Ludmila, že dosti dlouho.

Tenkráte těšila návštěva divadla dívku dvojnásobně. Viděla poprvé nový kus a kolem něho kupily se výhledy i v cizí, jí dosud jen z doslechu a divadelních článků známý svět divadelní. A když po divadle pan Rokos slečně uctivě se poroučel, při čemž poznamenal, že snad bude míti častěji potěšení viděti ji a pokračovati, nemohla si cestou

domů utajiti, že sama se těší na nové setkání s neznámým. Jeho způsob, jeho řeč, jeho plynné obraty líbily se jí, jeho rozhled ve světě pak naplňoval ji nadějí, že jí poví ještě mnoho nového. A vše přišlo tak náhodou, tak bezděky, samo, bez vyhledávání; je to milý, příjemný přídavek k návštěvě divadla; na všechen způsob bude nyní příjemněji tráviti dlouhá meziaktí než dosud, kdy musila poslouchati jen své ženské sousedstvo, kterak vypravuje o šatech a prádle, o nových kloboucích, o nových účesech, o tom, co rád jí tatínek nebo maminka nebo konečně manžel; jak smaží koblihy tahle panička a jak je smaží ona; co má tahle panička z výbavy a co již je dávno rozbito a roztrháno, a jaké bývají doma mrzutosti, a jak ničemny jsou nynější služky, jak za nimi běhají vojáci, jak špatně perou a žehlí a jak neumějí jednati s dětmi, tak že je pro vdanou paní potíž někam si vyjíti a svěřiti děti hloupému takovému a lhostejnému nemehlu, ale že přece se musí jít někdy na procházku, do Stromovky atd., jinak že by panička byla pouhým otrokem a jen mužovou kuchařkou.

Nyní bude navštěvovati divadlo pan Rokos a bude baviti jiným způsobem. A jen ji! Však již dnes pozorovala Ludmila, kterak mnohomluvná ústa paniček a slečinek napřed i vzadu umlkala, když mluvil její soused, kterak všechno naslouchalo jeho plynným výkladům.

Jak je dobře, že panu Rokosovi dostalo se sedadla náhodou hned vedle ní...

Náhodou! Slečna Ludmila ovšem neměla ani potuchy, že to není pouhá náhoda, že panu Rokosovi bylo dlouho se domlouvati, aby dostal právě sedadlo, kteréž sousedilo s jejím, že mu bylo vyhověno pouze ochotou dřívějšího držitele. Pan Rokos věděl totiž mnohem více o slečně Ludmile Havlasově než ona o něm. Znal její rodinu a znal ji. Jeho usazení se v divadle mělo mu býti jenom nenápadnou, jako nehledanou příležitostí, aby se s ní mohl stýkati, aby se k ní mohl přiblížiti, aby se o ni mohl konečně ucházeti. A jeho záměr, jejž pan Rokos po delší čas byl připravoval, k jehož provedení nyní přistoupil, objevil se hned na počátku jako dobrý a vhodný, úspěšný, k cíli vedoucí. Podařilo se panu Rokosovi prvním tím setkáním, co se jiným nepodařilo ani po několika pokusech: slečna Ludmila počala se s ním v duchu zaměstnávati.

Hned onoho večera, cestou z divadla domů. Šla půl kroku před služkou, která vždy pro ni přicházela, nevěnujíc žádné pozornosti tlumu ostatních diváků z divadla, hrnoucích se ztřeštěně do vozů tramvaje, spěchajících po chodníku a tarasících Ferdinandovu třídu, kvapících, aby se co nejdříve dostali k večeři, do hostinců, snad ještě do nějaké společnosti. Šla s hlavou sklopenou a neslyšíc hlučný hovor na všech stranách, hlasité poznámky o provozovaném kuse. Přemítala o jednotlivostech dramatu, jež právě viděla, ale již se její mysl neupínala tak soustředěně na odehrané vý-

jevy, již se jí do všeho vplétaly rozmluvy páně Rokosovy.

Zajímavý to muž! Hle, obchodník, a přes to má zájem i na jiných věcech. Ale nikoli mělký, povrchní zájem, jak soudila. Má vytříbený vkus, to jest nejvýznamnější. Viděl mnoho, jak ze všeho patrno, a přemýšlel o tom. Jistě i mnoho četl a cizími úsudky oplozoval vlastní přemítání a dospíval k samostatným závěrkům. Cestoval, zná svět.

Kráčejíc tak sama, ponořena v myšlenky, ničím nerušena, zkoumala slečna Ludmila opětně úvahy a vývody páně Rokosovy, zkoumala, zda její úsudek o představení shoduje se s úsudkem jeho a shledávala, že ano — ba, zdálo se jí, že pan Rokos vyslovoval jen její myšlenky, a to tak překvapujícím způsobem, že když jí chvílemi nezatanulo na mysli právě nějaké slovo, vystihující určitě, co by byla ráda řekla, a ona přemítala hledajíc je, již stejnou myšlenku hotově a přesně vyslovil Rokos. Či zdálo se jí tak jen? Nikoli, vždyť slyšela jeho slova, opakovala si je a postihovala se v tom, že se za ním opozďovala s výrokem.

Její úvahy náhle odbočily. Vzpomněla si teď, kterak pan Rokos uctivě sice, ale nějak chvatně se jí poroučel, když se v šatně chopil svého svrchníku, a kterak náhle zmizel. Zmizel, věděla to. Neboť když pak sama vycházejíc přelétla zrakem zástup obecenstva ve vestibulu, nespatřila ho již.

Ani si nebyla vědoma slečna Ludmila, jak dlouho se zaměstnává touto okolností. Bylo jí to něčím

novým, a nebylo jí to — milé. Před tím již tolikráte ji pokoušeli mnozí mladí pánové — sotva se s ní poprvé setkali — nabízejíce jí průvod a domáhajíce se toho dosti úsilně! Zbavila se rytířských těch ochot vždy velmi úsečně, rozhodně, a později, aby předem každý pokus zamezila, ukláněla se sama a vyslovovala svoje „dobrou noc, pane“ tak chladně a významně, že chvilkový její společník zůstal zaražen stát, a byl by musil být velikým nedovtipou, aby se přes to o průvod pokoušel.

A hle, panu Rokosovi ani nepřipadlo, aby ji obtěžoval, aby se zeptal: „Dovolíte, abych vás provodil?“

V slečně Ludmile — aniž by se k tomu byla přiznala — ozvala se tu poprvé raněná samolibost. Nikoli, to je příliš silné; byl to spíše pocit lítosti. Pan Rokos hovořil, pokud představení trvalo, nechtěje seděti němý, ale pak byl jistě rád, že představení skončeno, s potěšením asi vybavil se z nahodilé společnosti neznámých ženštin, oddychl si volně, že ukončen tříhodinný divadelní hovor, pro něj snad jenom tlach, a unikal nebezpečenství, že by měl kohosi vyprovázeti. Zdálo se slečně Ludmile, kdyby se jí byl nabídl, že by ho nebyla odmítla. Nepokusil se ani — mizel rychle, patrně do nějaké veselé společnosti mužské, v níž se osvěží. Či — napadlo jí náhle — byla nějaká dáma v divadle, kterou po skončeném představení očekával? Kráčí nyní po jejím boku a zpovídá se jí, že se na svém sedadle nudil? Že jenom na ni vzpomínal?

Byla by užasla slečna Ludmila, kdyby v tom okamžiku byl někdo vyslovil, že tu v ní vystoupilo cosi jako stín žárlivosti, byla by se tomu bránila, byla by ihned našla starou svoji rozvahu a střízlivost a byla by zůstala vítězem v té při. Ale slečna Ludmila kráčela sama, jen se svými myšlenkami, nikdo k ní nemohl promluviti, pásmo vypřádalo se dále — a byl to stín žárlivosti. Zcela neuvědomělé, ovšem.

Pan Rokos nenabídl se, netoužil již po ní, po její společnosti. Poprvé setkala se tu s mužem, který neútočil a který zcela lhostejně odcházel, neřku-li spěchal, sotvaže spadla opona posledně. Nezeptal se ani, kdy zas jistě přijde, nevyzvídal dne. Zkrátka, neučinil ani jedinou věc, jakým byla slečna Ludmila dosud u všech mladých pánů uvyklá.

Ale to je to: pan Rokos již není žádný mladý pán. Je to zralý muž, vědoucí sám o sobě, zač stojí, muž, který si dostačí. Který má jistě všeliké mladické ztřeštěnosti za sebou a hledí na celý život vážněji. Který se nelepí na každou ženštinu, s níž jej náhoda svede.

S těmi všemi myšlenkami došla slečna Ludmila až domů a večeříc vyprávěla rodičům o novém kuse, opakujíc jeho děj, a když to dokončila, neopomenula také poznamenati, jak byla k rodičům vždy upřímna:

„Mám nové sousedství v divadle. Vedlejší sedadlo zaujal dnes nějaký pan Hugo Rokos, obchodník.“

Starý pán podíval se na dceru, zdali nepřeslechl, a opakoval po ní:

„Hugo Rokos? Hugo Rokos?“

A zamyslil se na chvilku, vzpomínaje, načež řekl:

„Hugo Rokos? To jméno jsem ještě neslyšel. Obchodník, povídáš?“

„Ano, obchodník, tatínku. Tak se představil...“

„Neznám, neznám,“ opakoval starý pan Havlas. „A jaký má obchod?“

„Ah, to neřekl, tatínku. Ostatně ovšem, ani snad ho nemůžeš znát. Je to mladý muž, asi tak přes třicet, a žil snad do nedávna mimo Prahu. Aspoň vyprávěl o svém pobytu v Paříži, v Berlíně, ve Vídni, byl i v Londýně. Je patrno, že prošel kus světa...“

A sama toho nepozorujíc, rozhovořila se slečna Ludmila dost obšírně o novém sousedu, líčíc, jak ji bavil, co vyprávěl, pokud to mohlo její rodiče zajímati. A sedíc nyní se svými staroušky v útulné jídelně byla pojednou prosta onoho nádechu rozmrzelosti, s jakým se vracela z divadla, a poznamenala jako na zvláštní ocenění pana Rokosa, že se zdá člověkem taktuplným, šetrným, nevtíravým. A pak zase vrátila se ke kusu a nemohouc vzpomenouti na jméno nějaké osoby, odběhla do své komnaty pro divadelní ceduli. Tu pan Havlas pohlédl na svoji ženu. Jakoby tento pohled byla vyčká-

vala, pozdvihla také matka hlavu, oči manželů se setkaly, oba staří si rozuměli.

„Podívej se na Lidku, jak je dnes rozjařena,“ řekla stará paní.

„To jsou ty náhody,“ odpovídal manžel. A po kratičké pomlčce dodal:

„Hugo Rokos — obchodník — —“

Slečna Ludmila vrátila se v tom okamžiku do jídelny s divadelním programem a rodiče hleděli již zase zcela lhostejně a naslouchali jí dále.

Když pak Ludmila konečně dala dobrou noc a staří se ubírali na odpočinek, sáhl ještě pan Havlas v ložnici po nějakém adresáři a přemítal se v literře R. Nalezl tam několik Rokosů, žádného však Rokosa Hugona, obchodníka. Ovšem, adresář byl starý a dávno již nespolehlivý.

V.

Pan Hugo Rokos byl předplatitelem pouhé čtvrtiny sedadla, i přicházel z počátku do divadla jednou, nejvýše dvakráte za týden. Později však seznal, že držitelé ostatních tří čtvrtin vynechávají některé dny, reptajíce na to, že se mnohé kusy do vymrskání často opakují. I nelenil pan Rokos a navštívil onoho podílníka sedadla, na nějž v pořadí her připadala druhá sudá číslice, a s uctivou poklonou vyžádal si: kdykoli by nikdo z rodiny páně předplatitelovy z jakékoli příčiny neměl chuti do divadla, aby mu pokaždé dali věděti a to třeba dost pozdě odpoledne. On že každou takovou vypuštěnou čtvrtku rád převezme a příslušný obnos vždy měsíčně vynahradí. Dlel dlouho mimo Prahu — uváděl pan Rokos — vyšel prý z kursu a rád by se znova zasvětil v události divadelní, rád by dohonil, v čem se omeškal.

Panu Rokosovi podařilo se. Pán, který držel čtvrtou čtvrtku, ochotně to přislíbil a byl mimo to tak nobl, že velmi šetrně ale i rozhodně odmítl jakoukoli náhradu za přenechaný večer. Také tuto se

pan Rokos nezmýlil. Počítal s podobnou noblessou, a ač se na počátku vzpíral, přijal konečně. Tak za krátko býval pan Rokos v divadle nejméně dvakráte za týden, ale dosti často i třikráte.

Od onoho večera, kdy se v divadle setkala s novým sousedem, chodila tam slečna Ludmila mnohem raději. Někdy seděl již pan Rokos na svém sedadle, a kdo by byl dívku bystře pozoroval, byl by postřehl na její tváři spokojený úsměv, jakmile souseda spatřila. Někdy však až do posledního okamžiku před započetím zůstávalo sedadlo vedle ní prázdno, a tu se slečny Ludmily zmáhal skoro nepokoj. Kdo přijde dnes? Ta stará, nedoslýchavá paní, která unavuje Ludmilu, žádajíc přes tu chvíli, aby jí vysvětlovala, čemu s jeviště dobře nerozuměla? Či nudná ta blondýna, která sedí po celý večer nepohnuta jako socha, a pohne-li sebou, činí tak jen, aby na sobě urovnala nějakou krajku, nějaký záhyb šatů? Či konečně onen pán, který se někdy za nejjemnějšího pianissima v opeře aneb za šepotavého výjevu v činohře náhle rozkašle? Anebo přijde — pan Rokos?

A když tento přicházel, vítala jej do řady přívětivým úsměvem, vlídným pokyvem hlavy.

Pan Rokos nabýval víc a více půdy, aniž snad sám tušil, jakou měrou. Jistě že netušil, neboť již mnohokráte poroučel se své sousedce hned po představení a odcházel. Ale již nemizel tak rychle jako poprvé. Klidně kráčel ze šatny, oblékaje svrchník nebo zimník, postál ve vestibulu a přehlížel množství

odcházejících, tu a tam pokývl hlavou, tu zase smekl a dvorně pozdravoval tu onu dámu, jindy pouhým posunem ruky přes hlavy ostatních se loučil s pány:

„Na zdar, doktore! Na shledanou, profesore!"

Volával tak velmi přátelsky, důvěrně, kamarádsky.

Slečna Ludmila, jejíž strojení v šatně trvávalo déle než jeho, postřehovala při odchodu Rokosa dosti často ještě ve vestibulu a neušly jí tyto jeho pozdravy. Má známosti — slušné známosti. Měl je, ovšem. Byly to známosti z hostinců; málo kdo uměl se tak seznamovati s lidmi, kteří měli nějaké společenské postavení, jako pan Rokos. Přisedl všady, uvedl se, a netrvalo dlouho, již si s tím oním soustolovníkem z hostince tykal. Potřeboval takových známostí, aby se s nimi pak mohl objevovati na ulicích, v zábavách — slovem, ve společnosti. Měl svůj určitý záměr, cíl, a nastupoval všechny cesty, které by jej k cíli dovedly.

Tak trvalo to asi dva celé měsíce, když konečně poprvé se pan Rokos odvážil pronésti, smí-li slečnu Ludmilu doprovoditi. Připravil si to velmi obratně. Započalť v přestávce před posledním aktem vypráveti nějakou zajímavou historii divadelní z Paříže, o proslulé Sáře, s náležitým úvodem — mluvil, mluvil, pojednou ozval se zvonek a opona se vyhrnula. Pan Rokos nedokončil svoje vypravování.

Pozornost slečny Ludmily však byla napjata, obírala se historkou po celé čtvrté jednání a sle-

dovala děj roztržitě. Hněvala se, že Rokosův hovor byl tak náhle přerušen. A když spadla opona, obrátila se k svému sousedu:

„Jste mi dlužen konec té historky o Sáře, pane Rokose, nezapomeňte to..."

A tu pan Rokos pronesl — (slečně Ludmile se zdálo, že to učinil se značným ostychem nebo s rozpaky) způsobem co nejuctivějším:

„Kdyby slečna dovolila, abych ji několik kroků provázel, dopověděl bych to ještě dnes..."

Dívka se uklonila a odvětila:

„Bylo by mi nemilé, abyste se pro mne opozdil — do jiné, příjemnější společnosti, avšak libo-li — prosím..."

Pan Rokos neřekl, že její společnost mu nejmilejší, neřekl to úmyslně, a Ludmila povšimla si toho. Bylo jí to vhod. Protivily se jí veškeré prázdné, jalové zdvořilůstky — pan Rokos nepronáší jich. Jeho ochota jest pouhou společenskou slušností. Nepožaduje nic a nezavazuje. Jaký to slušný člověk.

I kráčeli tak spolu a pan Rokos vyprávěl dále, konče, co v divadle započal. Nebylo to několik kroků. Divadelní soused doprovodil slečnu Ludmilu do Krakovské ulice, až k domu, rozloučil se tu velmi dvorně, ani se nepokusiv uchopiti se ruky Ludmiliny a políbiti ji, vyslovil velmi nenuceně, kterak se těší na nové shledání, a odcházel pak pružnými kroky zpět k Václavskému náměstí.

Okamžiku, než služka otevřela vrata domovní, použila dívka, aby se za Rokosem ohlédla. Učinila

tak zcela plaše, aby děvče nic nezpozorovalo, a bylo jí skoro nějak tesklivo, že se Rokos vzdaluje. A byl to jen zákmit nějaké nejasné myšlenky, co jí náhle proletělo hlavou a zas ihned zapadlo: kdyby tak i on, pan Rokos, vešel do tohoto domu, a mluvil dále nahoře, v tiché té světnici...

Zatím pan Rokos, zahnuv z Krakovské ulice na Václavské náměstí, zahučel k sobě:

„Čertova ženská! Pořád stejně nepřístupna a studena, jako obraz. Ani ruky nepodala. Ale konečně — jsem přece jen o kus dále. Jen vytrvat, Hugone, vytrvat! Dobylo se pevnějších hradů a nepřístupnějších holek. Však ani tahle není žádný zázrak. Myslím, že můj systém je dobrý..."

A zapadl do tmy, zahnuv do oprchalého, nahého stromořadí uprostřed náměstí, a míře do kterési plzeňské pivnice.

Slečna Ludmila, přišedši domů, byla skoro trochu roztržita. Poseděla ještě chvíli s rodiči a nezamlčela, že ji pan Rokos doprovázel. Odbyla to však jen touto zmínkou, na pohled lhostejnou, a nemluvila o tom více a šíře.

Když se později odebrala do své ložnice, vytáhla ze skříně knihu, jakýsi památník a zápisník zároveň, a na prázdný list napsala jedinou řádku. Bylo to datum dnešního dne. Ludmila počítala tento dnešní večer k významnějším okamžikům ve svém životě.

— — — — — — — — — — — — — —

Tato poznámka nezůstala v důvěrné knize Ludmilině osamocena. Během zimy osměloval se Hugo Rokos častěji doprovázeti dívku a k prvé řádce přibývaly další. Ludmila připisovala dáta s pravidelností svědomitého účetního, aniž si byla zcela jasně vědoma, proč tak činí.

Zima chýlila se ke konci, když slečna Ludmila lehce ochuravěla — sedadlo její v divadle zůstalo po dva, tři týdny opuštěno. V té době byla velmi netrpěliva. Neskličovala ji tolik choroba, ale zastesklo se jí. Toužebně očekávala vždy lékaře a nedočkavě se při každé jeho návštěvě vyptávala, kdy zase smí vyjíti. Ale počasí bylo posud sychravé, jaro domáhalo se svého práva s překážkami, domírající zima tvrdošijně se bránila, uvěznění Ludmily prodlužovalo se.

Starostlivá matka stěžovala si lékaři — a mnohdy se slzami v očích — že Lidčin stav horšívá se hlavně večer — ale ne každý večer, jen některý — ob den, za dva dny.

Maminka ovšem nesledovala programy divadla, na něž si teď ani nevzpomněla, ale za to dcera její bedlivě prohlížela denně noviny a věděla, který večer připadá na její polovičku a kdy tedy tam bude sedět — pan Rokos sám.

Konečně však přece choroba minula a Ludmila chystala se s radostí do divadla, s radostí dítěte, kterému konečně podává se hračka, po níž dávno toužilo.

Byl také pan Rokos znepokojen, když slečna Havlasova poprvé a podruhé do divadla nepřišla. Nic ho tam netěšilo. Vznikla v něm obava, zdali kdosi — zdali o něm nebylo cosi doneseno — vařilo se v něm vše při pomyšlení, že snad jeho pracně zbudovaný a trpělivě prováděný záměr by byl někým prohlédnut a zvrácen... Ale brzy se upokojil. Vypátral svým způsobem, že slečna Ludmila stůně, a vyčkával odevzdaně, až se zotaví. Nezameškal ani jediného představení, aby mu neušla hned první návštěva dívčina.

Zatím však, když slečna Ludmila přišla poprvé do divadla, nebylo tu pana Rokosa. Uplynulo prvé jednání — sedadlo jeho zůstalo prázdno. Ale když spadla opona, objevil se tu náhle soused, po němž se jí zastesklo, zářící, usměvavý. Vstoupil do řady sedadel s krásnou růží v ruce. Uklonil se hluboko, dosedl, a pak vyprávěl dívce, jak jim všem v divadle chyběla, jak se o ni báli a jak jsou rádi, že tu sedí zase zdráva a vesela. Potom, podávaje jí nesměle růži, prosil ji, aby ji přijala na uvítanou a na pozdrav...

„Kterak jste přišel k růži?“ tázala se slečna Ludmila.

„Přinesl jsem ji — vám, slečno,“ odpověděl tlumeně Rokos.

„Kterak jste mohl vědět, že dnes —“ tázala se dále dívka, všecka zapýřena.

„Nevím, jak —“ odpovídal Rokos, „nevěděl

jsem ovšem pranic, ale tak nějak jsem tušil, že se dnes objevíte —"

A pak dodal skoro šeptem: „Vždyť se nám po vašem sousedství tolik stýskalo..."

Slečna Ludmila neodpověděla. Pozdvihla růži, voněla k ní a hleděla upřeně na oponu; nový ruměnec polil její líce — ruměnec, který pak zdlouha, zvolna ustupoval mírnému, slabě růžovému zbarvení jejích tváří. Hle, on tušil...

Pan Rokos lhal. Ovšem se nemohl dívky dočkati, ale jako jindy netušil také dnes nic. Avšak, když před samým započetím představení chtěl vkročiti do hlediště, nahlédl dříve sklem ve dveřích a spatřil slečnu Havlasovu na sedadle. Mžikem proletěl mu hlavou nápad. Obrátil se a spěchal z divadla, do květinářského závodu, aby vyhledal nějakou kytičku. Květinář nabídl mu vzácnou růži — ta se hodila nejlépe.

To byla historie jeho tušení. Ludmila však uvěřila a doma uložila vzácnou květinu ke svým památkám.

Divadelních večerů, kteréž panu Hugonu Rokosovi platily za dostaveníčka, bylo po nemoci Ludmilině mnohem méně než před ní. Následkem přestálé choroby radil lékař rodičům dívčiným, aby s ní letos vyjeli dříve na čerstvý vzduch venkovský, než činívali jindy. Pan Havlas odhodlal se k tomu a odjezd z Prahy byl určen již na počátek května, tentokráte neobyčejně příznivého, teplého.

Dva dny před odjezdem byla Ludmila v divadle a domů provázel ji Hugo Rokos. Po celý večer chtěla mu dívka oznámiti, že její návštěva divadla bude na dlouhý čas přerušena, ale nenašla k tomu příležitosti, vlastně stále rozvažovala, má-li tak učiniti. Neklame se? Záleží mu na tom?

A tak tedy, když kráčeli z divadla pospolu, krokem volným, ba zdlouhavým, co noha nohu mine, rozmlouvala Ludmila o věcech lhostejných, skoro jen o divadelních. Víc a více blížili se Krakovské ulici, již stáli před domem — a Ludmila marně vyčkávala nějaký obrat hovoru, aby Rokosa o odjezdu nenápadně zpravila.

Ale když okamžik rozchodu nemohl býti zdržen, když Rokos sahal již po klobouku, aby smekl a se poroučel, a když vyřkl: „Těším se na opětné shledání, slečno!" — pronesla Ludmila ostýchavě a skoro stydlivě: „Na vzdálené — vzdálené shledání, pane Rokose..."

Rokos podržel klobouk v ruce a hleděl tázavě na dívku.

Ludmila rozuměla a odpovídala: „Odjíždíme pozejtří z Prahy — na venkov — lékař jinak nedal — již je vše připraveno. Rozloučila jsem se dnes s divadlem na několik měsíců..."

„Můj bože," koktal Rokos, skutečně překvapen, „přijdu o vaše vzácné sousedství... A ani slovem jste se nezmínila. Tak náhle — tak náhle..."

„Nestalo se tak náhle, pane Rokose. Chystáme se čtrnáct dní — květen je tak krásný — maminka

mě již z Prahy vyhání. Skoro se mi ještě nechce, ale již nás venku čekají."

„A slovem jste se nezmínila," opakoval pan Rokos, nevěda, co by řekl vhodnějšího.

„Sama jsem na to nerada myslila," odpovídala Ludmila. „Ještě se mi v Praze tak líbilo — těšila jsem se na nové kusy. Musím od nejlepšího. Ale však mi budete vyprávět, co a jak bylo, až se vrátím. Pravda-li?"

„Přečkám-li to, slečno," zahoroval si pan Rokos, „budu vyprávět, a rád. Ale bude nám tam v divadle smutno — velmi smutno."

Hugo Rokos mluvil vždy v mnohočtu, nevystupuje vlastní osobou do popředí. Činil tak z opatrnosti a mohl tím způsobem říci více, než kdyby byl mluvil jen za sebe. Vypadalo to skromněji a přece počítal, že se nemine s účinkem.

„Najdete jistě brzy náhradu, pane Rokose," zažertovala dívka. „Je nás tam velká obec divadelní — všichni neodejdou z Prahy."

„Ah, za vás, slečno — za vás nenajdeme náhrady. A pokud mne se týče, nebudu ji ani hledat — neuvykám tak rychle. A pak — slečno — věřte mi — nikdy nelichotím — ale není mnoho dam vám podobných — a myslím, že my opuštěnci nyní marně bychom hledali v celém parketu. Ruzumějte mi, dam, které by na vše hleděly tak bez předsudků, jako vy, tak vážně i shovívavě zároveň, tak roztomile — a které by při vší své povznešenosti a něžnosti byly tak sdílny, přívětivy k nám ostat-

ním — věřte mně, slečno, ty měsíce budou nám dlouhy, k nepřečkání...“

Slečna Ludmila hleděla na Rokosa, jakoby očekávala ještě něco.

„Jak dlouho se zdržíte na venkově, slečno?“ tázal se Rokos.

„Až do září, pane Rokose,“ odpovídala dívka, „nestane-li se něco neobyčejného. Ale doufám, že tatínek i maminka zůstanou zdrávi — jenom nenadálá choroba by mohla být příčinou, abychom se vrátili dříve.“

„A vy jistě se na venkově také zcela zotavíte, slečno,“ mluvil Rokos, snaže se hlasu svému dodati vroucnosti.

„Ah, jsem již zdráva — docela zdráva, cítím to,“ usmála se Ludmila.

„Nuže, slečno, buďte s bohem,“ mluvil Rokos, „žijte tam blaženě a pomyslete si, kdykoli bude vaše číslo v divadle, že na vás vzpomínáme. Jak vám závidím! Jak bych šel hned s vámi do takového klidného, svěžího zátiší. Avšak moje povinnosti — obchod — — Ach, my jsme otroky, slečno drahá, ani si nedovedete pomyslit...“

„Na shledanou, pane Rokose,“ řekla slečna Ludmila a podávala muži ruku, s níž byla za hovoru svlékla rukavičku.

Rokos chopil se jemně její ruky, sklonil se a políbil ji. Ruka Ludmilina chvěla se lehce. Bylo poprvé, co se tímto způsobem loučili.

Toho večera slečna Ludmila dlouho neusnula. Shledávala své zamilované drobnůstky, vybírala některé knihy, jež s sebou chtěla odvézti, a vše to činila zamyšlena. Proč se jí tentokráte nechce z Prahy? Vždy se tak těšila na svoji Sázavu — tentokráte ráda by ještě hodně dlouho zůstala v Praze.

Jak si má vykládati všechna slova Rokosova? Je to cosi hlubšího?

Slečně Ludmile líbilo se vždy, že Rokos trval v mezích takové odměřenosti, zdvořilosti a slušnosti, ale dnes poprvé — dnes poprvé vznikalo v ní přání, aby od něho byla uslyšela něco výraznějšího. Vždyť se ani neotázal, kam odjíždí! Ale to by učinil každý na jeho místě, kdo by se s ní tak často byl setkával.

Hle, v duši Ludmilině bylo posud jisté prázdné místo, které nyní ždálo svého vyplnění. Pociťovala nyní, že krom té vzájemnosti, jaká vládne mezi ní a rodiči, jest ještě jiná vzájemnost, jiné srozumění, jiného přilnutí a svazku. Že jsou věci, o nichž nemůže býti hovořeno mezi dítětem a rodiči, že jsou pocity, tužby a důvěrnosti, které mohou býti vystřídány jen mezi osobami, kteréž — —

Kteréž? kteréž?

Tu se Ludmila v myšlení svém pozastavila.

Kteréž — — —?

A mysl její doplnila si větu konečně: kteréž se v životě náhodou, osudem, předurčením setkávají.

A tuto zastavila se Ludmila poznovu. Jest Hugo Rokos muž, kterýž jí touto náhodou, osudem a určením byl v cestu života postaven?

Ludmila neodvažovala se posud, aby si na tuto otázku dala určitou odpověď. Zdálo se jí, že přemítajíc o těchto věcech hřeší proti svým rodičům. Neměla by se utéci k nim? Neměla by od nich žádati vysvětlení?

Neměla k tomu odvahy. A když se postihla v podezření, zdali nehřeší proti rodičům, domáhala se ihned omluvy, očištění. Vždyť také oni jí nemohou dáti uspokojivé odpovědi. To jest jen její záležitostí, rozhodovala, to jest věcí jejího pudu, její náklonnosti, její celé duše...

A kdo by byl mohl v tomto okamžiku nahlédnouti v její čisté, upřímné, cudné panenské nitro, byl by rozhodl: Ano, je to Rokos. Neboť již opanoval.

A vkládajíc drobnůstky své do krabice, která ji měla provázeti do zátiší venkovského, připojila k nim i — růži, kterou jí podal Rokos v den, kdy po své chorobě poprvé zas přišla do divadla.

Byla již uschlá, pozbyla i barvy, ale Ludmile se zdálo, že nepozbyla — vůně!

Ah, jak vzácnou kořist ulovil Rokos v čisté, neporušené bytosti Ludmilině!

VI.

Slečna Ludmila pozastavila se nad tím, že se Hugo Rokos ani neotázal, kam odjíždí na léto. Ale byl to zase jen diplomatický kousek Rokosův. Kdyby nebyl věděl, byl by se otázal. Ale Rokos věděl dávno, kde rodina Havlasova tráví léto, a nezeptal se Ludmily úmyslně. Chtělť se s ní setkati i na venkově, ale chtěl, aby to bylo pokládáno za pouhou náhodu. Pozoroval-li, že se k němu Ludmila nechová odmítavě a tušil-li dokonce, že u ní postupuje, věděl, že ještě zbývají její rodiče. V Praze nenalezl příležitosti, aby se s nimi seznámil, chtěl se s nimi setkati poprvé na venkově, docela v soukromí. Nebude pod kontrolou jiných lidí a bude míti krom toho více času k uvedení své osoby. Tam na venkově nebude se jeho návštěva měřiti na minuty a vteřiny.

Tak jednoho krásného nedělního dopoledne, kdysi v červenci, když Ludmila s rodiči podnikla vycházku po břehu Sázavy, objevily se v dáli náhle tři postavy, blížící se se strany, kde ležela stanice čerčanská.

Byli to tři muži.

Ludmila spatřila je nejdříve.

„Hle, nějací výletníci," pronesla k rodičům, ukazujíc do dálky.

Pan Havlas zastínil oči rukou, patře do dálky, ale nerozeznával dobře.

„Ah, to jsou nejspíše venkované — jdou do kostela."

„Nejsou to venkované," odpírala Ludmila. „Mají bílé klobouky, deštníky a plédy. Tak nechodí venkované."

Zastavila se, dívala se bystře na muže a pak dotvrzovala:

„Vida, že to nejsou venkované. Jeden z nich pozvedl teď kukátko a rozhlíží se. Jsou to nejspíše Pražané..."

Havlasovi kráčeli dále, muži se blížili, vzdálenost se menšila.

Tu náhle, když byli již asi na tři sta kroků, zaclonila Ludmila rukou oči, dívala se bystře a pronášela spíše k sobě než k rodičům:

„Ale toť jakoby byl — —"

„Kdo pak?" otázal se otec.

Dívka pomlčela, hleděla ještě chvilku, vyčkávajíc, až muži popojdou, a nyní zvolala překvapena:

„Je to skutečně — pan Hugo Rokos je to..."

A tvář její už jen hořela.

Byla zmatena. Nevěděla, má-li jíti dále ku předu či má-li se obrátit a prchnouti. Na okamžik pozbyla obvyklé rozvahy. Blížilo se něco — sama nevěděla, co — avšak něco, čemu již nikdy nebude moci utéci, nevyhne-li se dnes. Zaleklo ji, že se tu vyskytuje Rokos tak neočekávaně — pojala ji neurčitá obava.

V tom zmatku chopila se ramene matčina a zavěsila se v ně, jakoby tuto u své rodičky hledala ochranu.

Vše to trvalo dva tři okamžiky. Neboť po kratičké přestávce obrátil se k ní otec, který se byl zahleděl na skupinu blížících se lidí, a otázal se:

„Pan Rokos že je to? Ten z divadla?"

„Ano, tatínku," odpovídala dívka, „pan Rokos z divadla..."

Již tu byli všichni tři muži, na dvacet kroků, hovoříce spolu, jakoby ani nepozorovali, že se s někým setkají. Ale pojednou jeden z nich — Hugo Rokos — zarazil v pochodu, stanul, díval se, jakoby byl neskonale překvapen, a zvolal smekaje:

„Můj bože — slečna — dobré jitro, slečno!.."

A teď rychle pokročiv, přiblížil se k rodině a ukláněje se hluboce pozdravoval:

„Uctivý sluha, milostivá paní — vašnosti — je-liž pravda, slečno — vzácní páni rodiče...?"

A poněvadž se to rozumělo samo sebou, nečekal, až by dívka přisvědčila, nýbrž přistoupil kvapně ke staré paní, chopil se její volné pravice

a políbil ji uctivě. Načež se vzpřímil a pohlížeje na oba manžely uváděl se:

„Hugo Rokos, prosím, obchodník z Prahy..."

„Pan Rokos," potřásal hlavou starý pán, podávaje mu ruku. „To mě těší, velmi těší — známe vás již trochu — dcera vyprávěla — z divadla — ano, ano — těší mě, pane Rokose..."

A Rokos přiblížil se nyní i k Ludmile, aby jí políbil ruku.

„Vítám vás, pane Rokose," mluvila dívka tiše, „to je náhoda — to je setkání neočekávané..."

„Žasnu, slečno," mluvil Rokos rozjařeně, „neboť že s vámi se shledám — — ach, čeho bych se byl spíše nadál..."

A pozoruje, že zavládly jisté rozpaky, ohlédl se na své soudruhy a zvolal k manželům Havlasovým:

„Račte prominouti, vašnosti, milostivá paní, — moji milí přátelé tuto, s nimiž jsem podnikl výlet na Sázavu, pan Jan Korýš, inženýr — pan Jaroslav Málek, profesor. Pan Havlas, jeho milostivá choť, slečna Havlasova," dodával obraceje se ke společníkům.

Poklonili se hosté z Prahy, uklonili se lehce staří manželé i slečna Ludmila, a Rokos — nechtěje, aby nastala zase delší přestávka, po níž tím hůře se zapřádá hovor, čím déle jsme jí dopustili potrvati — rozpovídal se dále, snaže se mluviti co nejnenuceněji:

„Krásné, vzácné to shledání, velectěný pane, milostivá paní! Abych vlastně řekl, kterak — pokud nás se týče — k němu došlo. V Praze panuje africké vedro a nesnesitelná nuda! Je tam prázdno. Kdo mohl, dávno z ní utekl. Kamsi v zátiší, nebo na cestu, do nějakého venkovského kouta nebo za hranice. Ah, jak vám závidím, milostivá paní, že můžete na ty horké měsíce ven, do širého. Ale mnozí z nás, bohužel, jsou otroky svého povolání. Prosím, já na příklad. Jaký nepokoj se mne zmáhá, když nastává jaro — jak rád bych vyběhl ven, na luka, do polí, do lesů — jsem také venkovský hoch, vašnosti, — ale obchod nedopouští. Jen když obchod velí, vyjíždím na chvíle z Prahy — a pak dýchám, dýchám ten zdravý čistý vzduch — ach, býti tak hospodářem, lesníkem! Ale kam nás osud postavil, tam již zůstaneme až do smrti. A konečně obchod přece je jedinou cestou, po které může člověk dojíti nějakého blahobytu a aspoň ve stáří si odpočinouti! Ano, vážený pane, horuji pro přírodu, ale jsem obchodník tělem a duší. Nu, zaplať bůh, doufám, že nepracuji nadarmo, a vidím ve stáří ten pěkný obrázek: povolím, odstoupím, přenechám vše zase jiným a zbytek života strávím pak v nějaké idyllické krajince. — Tedy jsme se tak sešli zase ve středu v Měšťanské besedě — o koncertě — to je vlastně naše jediné osvěžení v těchto mrtvých měsících, besední středy a soboty — tuto s přítelem Korýšem a s Málkem — a kdosi z nás navrhl, abychom v neděli někam vyrazili. Na den,

Kousek cesty drahou, kamkoli, a pak nějakou delší partii pěšky. Souhlasil jsem z plna srdce — můj bože, takový nedělní oddech po týdenním lopocení! A navrhl jsem nějakou partii sázavskou — je to moje zamilovaná krajina. Bylo přijato. Řekli jsme si: drahou do Čerčan-Pyšel — pak podél Sázavy na Kocerady, na Komorní Hrádek — třeba až do Sázavy, do Rataj — kamkoli, kam dojdeme. Vyjeli jsme již včera večer, přespali jsme v Čerčanech — ve stodole, milostivá paní! — ach, ta vůně, zase jsem se ocítil chlapcem — a časně z rána vydali jsme se na cestu. Přítele Málka zajímají zříceniny — však jsme už minuli několik takových starých památek — a tu jsme! Ale že nás očekává toto příjemné, vzácné shledání, toho jsem se nenadál. — A slečna přímo kvete — kterak jste se zotavila — jak jsem šťasten. Budu referovati všemu sousedstvu v divadle, slečno, vzpomínáme na vás všichni, my nebozí, které Praha i v létě k sobě poutá...“

Pan Hugo Rokos mluvil toto vše jako přednášku, hledě střídavě na pana Havlasa nebo na jeho choť, zase na slečnu, ohlížeje se a ukazuje na své přátele, posunkuje živě, směje se chvílemi a klesaje pak v mírné usmívání — dodávaje hlasu svému barvitosti, jak nejlépe dovedl — a když ukončil, přistoupil k Ludmile, hleděl na ni okamžik jako v radostném zanícení a dodával:

„To jsem rád, slečno, že vás shledávám tak zdrávu, tak zcela, zcela osvěženu! Po vaší chorobě ani

památky — předvídal jsem to, slečno, byl jsem jist, že vás venkov uzdraví. Nyní vám mohu říci, jakou jsme o vás měli starost, když jste přestala choditi do divadla, když jsme dosléchali, že churavíte. Nu, je dobře, a teď teprve jsem vděčen nápadu, který nás právě v tato místa zavedl — těším se do divadla — jakou jim přinesu zprávu . . .“

Ludmila zardívala se a stará paní pohlížela na ni láskyplně. Hle, tedy i jiní lidé jevili takové účastenství! Mají rádi její dceru, báli se o ni! A pak pohlédla matka vděčně na pana Rokosa.

Toť je výborný mladý muž! usuzovala v duchu. Nyní se nediví dceři, že se v divadle tak dobře baví. Je roztomilý.

Také pan Havlas patřil na Rokosa, lehce se usmívaje, potřásal hlavou, líbila se mu plynná řeč mladého muže — jenom tu zálibu v přírodě a touhu po venkově přičítal jeho mládí. Jemu, panu Havlasovi, je Praha nade vše. A když konečně našel okamžik, kdy nikdo nemluvil, pronesl měkce a přívětivě:

„Nu, je to zde hezké, ale v Praze je to také hezké. Všechno má svou stránku. Jsme-li zdrávi a dobře se máme — všude se daří.“

Hugo Rokos uklonil se a pak, jakoby se byl náhle rozpomenul, obrátil se k soudruhům:

„Nu a my, přátelé — abychom šli dále, co? Ještě můžeme kus cesty urazit! A nebudeme déle obtěžovati váženou rodinu páně — —“

Tu starý pán, jakoby jej byl někdo probudil, vzhlédl překvapen k Rokosovi a jeho druhům. Sotva že přišli, již zase chtějí odejít? Zas bude kolem něho pusto a prázdno? Po celou neděli? A hledě tázavě na ženu — a v tom pohledu bylo přání, aby přisvědčila — pronesl k nenadálým hostům, mluvě ke všem zároveň:

„Ale pánové — kam byste chodili! Zůstaňte zde, u nás — zde je to také hezké. Nemůžeme vám sice nabídnouti skvělé pohostinství — ale něco seženeme — jste na výletě, vezmete tím za vděk, pravda-li? Zůstaňte s námi na lžíci polévky, viď že, maminko?“

Paní Havlasová podívala se na manžela rozpačitě. Ráda by ovšem pány uctila, ale kde honem co vezme? Není tu jako v Praze, kde všeho lze dostati; zde si pravidelně vše nejnutnější musí o den dříve zamlouvati.

Pan Rokos postřehl ty rozpaky a hned odmítal co nejzdvořileji pozvání starého pána.

„Ne, ne, vašnosti — to bychom vás pěkně vyrušili z obvyklého klidu! A pak skutečně chceme ještě kus dále. Byla by to od nás neodpustitelná neskromnost...“

Stará paní vděčným pohledem přijala odmítnutí manželova pozvání, které ji uvádělo v opravdové rozpaky. Ale pan Havlas nepovoloval.

„To je pěkná poklona našemu venkovu, pane Rokose. Neskromnost! Vlastně jsem já neskromný, že vás chci zadržet. Víte, přicházíte z Prahy, to

je mně vždy velice milé. Nu, paštyk tu není — ale naše matka již něco připraví. Máme zahrádku, máme tam besídku — poobědváme pod širým nebem — plzeňské zde není, ale dobré pivo, uchází. A po obědě černou kávu, — — a budeme tak pěkně sedět — vy se neunavíte — až se schladí, vydáte se nazpět — dojdete k poslednímu vlaku... Nu, pánové, neutíkejte nám...“

„Nu tak, pane Rokose, vyhovte tatínkovi,“ ujala se tu slova slečna Ludmila. „Bude nám veseleji...“

Rokos viděl, že starý pán stojí o společnost, viděl však, že paní Havlasové by byla způsobena značná obtíž. Ale když promluvila Ludmila, byl rozhodnut. Zůstane aspoň sám — svých soudruhů se po případě zbaví, pošle je napřed. Tu paní Havlasová řekla k dceři:

„Pak se však musíme ihned vrátit a ty zajdeš na panskou hospodu. Musí nám vypomoci.“

Rokos mávl rukou; měl nápad.

„Nuže, milostivá paní, my zůstaneme — ale s jedinou podmínkou. Dovolte, abychom se o svůj oběd postarali sami. Jste tu zařízeni jen pro sebe — námi se počet zdvojnásobuje — račte prominout, mám z toho zkušenost, vím, co to znamená. Přijímáme vzácné pozvání váženého pana manžela do zahrádky a do besídky — ale objednáme si oběd na panské hospodě a dovolíte-li, dáme si jej přinést do vaší zahrady. Tím je věc rozluštěna — je-liž pravda, přátelé?“

Pánové Korýš i Málek přisvědčili, paní Havlasová uznávala, že je tak nejlépe, starý pán se poddal, Ludmila usmívala se vděčně na Rokosa. Věru, že to rozhodl zcela dobře.

Hned nastoupen pochod do městečka, Rokos odloučil se od společnosti, vyhledal hospodu, vyjednal vše jako zkušený intendant, a v poledne tedy seděl u prostého oběda v besídce — seděl vedle slečny Ludmily a naproti jejím rodičům. Nenadál se, že se mu záměr jeho tak výborně zdaří. Doufal pouze v šťastnou náhodu, že se kdesi cestou nebo v hostinci setká s Havlasovými, a hle, tu sedí pojednou v celé rodině, v domácnosti dívčině — oč zase pokročil dnešním dnem! Překáželi mu nyní sice jeho přátelé trochu, ale nebylo pomoci. Jenom takto, v jejich průvodu, vypadalo celé setkání jako pouhá náhoda, musil jim býti vděčen, že šli s ním. Soudili sami, že to vše není než náhoda, nemajíce tušení, kterak Rokos dnešní výlet zosnoval a co si od něho sliboval. Nezmínil se před nimi dosud ani slovem o Havlasových, netušili, že dnešní výprava je pouhou podrobností výpočtu Rokosova, jedinou jeho částí. Ale jak důležitou! Nenápadněji nemohl se Rokos uvést.

Připadla sice panu Havlasovi za oběda otázka a vyslovil ji:

„A vy jste věděl, pane Rokose, že bydlíme v létě zde?“

Ale Rokos odpovídal:

„Ani potuchy jsem neměl, vážený pane Havlase. Slečna se nezmínila slovem — já se neosmělil zeptati, kam vyjíždíte — a byl bych se nadál spíše blesku z čista jasna, než tohoto milého setkání. Rozumí se, milého, vzácného pro mne, pro nás — v á s přepadli jsme jako loupežníci. Oddechnete si, až zmizíme…"

„Tak, tak, pane Rokose," mluvil rozmarně starý pán. „To byste nás pěkně posuzoval! Vypadáme, jako bychom se lidí báli? Vždyť přicházíte z Prahy!"

„Ráčíte vidět, vašnosti, že nemůžete Praze dosti daleko utéci. Najde vás všady," smál se Rokos.

„A jen hodně často!" rozjařoval se pan Havlas. „Nebude nám zde tak nudno. Nebo — abych se přiznal, pane Rokose — (a při těch slovech podíval se starý pán po očku na choť a na dceru) — mně se po Praze hodně stýská. Je to zde roztomilé — ale je zde náramně ticho, skoro mrtvo…"

Hugo Rokos počínal si jako obratný veslař. Souhlasil se starým pánem, přistupuje na všecko jeho vychvalování pohodlného života pražského, ale rovněž horoval pro poesii života na venkově — k vůli slečně Ludmile. Ach, kdyby také on mohl stráviti několik měsíců, třeba jenom neděl na venkově! Ale obchod, obchod! Nyní má jen práci a starosti. Až kdysi, kdysi…

Tak ubíhalo odpůldne za čilého hovoru, jehož nit vypřádal stále Hugo Rokos. Tu tam vmísili se i jeho přátelé, zejména inženýr Korýš, který se pokusil o serii duchaplných vtipů, které však pra-

videlně musil doplňovati vysvětlivkami, jež dopadly ještě nešťastněji než vtipy samy a při nichž slečna Ludmila šetrně potlačovala smích, jímž by několikráte byla ráda vybuchla.

Profesor Málek, kdykoli se dopídil nějaké nahodilé přestávky hovoru, vsouvl poznámku o různých zříceninách a uváděl řadu historických dat. Historie však byla velmi slabou stránkou Rokosovou a také panu Havlasovi pletly se všechny letopočty a události. Jenom Ludmila dodržovala chvílemi Málkovi, ale za krátko již zas ovládl veškeru zábavu Rokos, který se vynasnažoval, aby historické výpady Málkovy odrážel a ničil již v zárodcích.

Pan Havlas zmínil se příležitostně také o tarokách, i objevilo se, že nejen Korýš a Málek, ale i Rokos je tarokář.

„Vida, partie pohromadě," řekl pan Havlas, jako by měl zálusk na nějaké sehrání. Pro všecky případy přivážel si vždy hru taroků na venkov.

Skoro uleknuta rozhlédla se Ludmila po hostech. Snad by nehráli?

Rokosovi neušel ten pohled. Ale jako by nebyl pranic znamenal, pronesl zdánlivě z vlastního popudu:

„Jsem vlastně slabý hráč a kdokoli je mým společníkem, velmi málo mi lichotí. Obyčejně zkoupám každého... Hrávám tak jen s nejshovívavějšími přáteli — za dlouhých neděl a svátků v zimě..."

„Nu počkejte, pane Rokose," smál se starý pán, který se víc a více rozjařoval. „Dobře, že o vás

vím — sáhnu vám jednou na zub. Až jednou, v zimě — až budeme v Praze...“

Starý pán se nenadál, jak významná to pro Rokosa řekl slova. Až budeme v Praze... Kde to bude? Nemůže býti jinde než u Havlasů, v jejich domě, pod vlastní střechou, neboť v hostinci pan Havlas nehrával.

Rokos pominul tato slova, jakoby jim zvláštní váhy nepřikládal; jen lehce a s usmíváním hlavu sklonil. Ale vydechl z hluboka a hlavou jeho bleskla myšlenka: Jdu rychle ku předu! V Praze — to znamená: u nich. Ah, šťastný to den!

Hodiny míjely, konečně nebylo možno déle otáleti. Hosté vzchopili se, děkujíce, Rokos pak jménem všech pronesl delší, obřadné poděkování. Uctivě se rozloučil se starým pánem, políbil obě ruce paní Havlasové a dvorně se chápal ruky Ludmiliny. Když tuto líbal, odvážil se stisknouti ji jemně a zdálo se mu, že Ludmila stisknutí to oplatila — rovněž tak jemně.

Havlasovi vybrali se také, aby výletníky kus cesty doprovodili, a když se loučili posledně, řekl starý pán přátelsky k Rokosovi:

„Nu tak, nyní víte, kde tu jsme. — snad vám zbude ještě jedna neděle. Nebudete-li vědět, co s ní, vyjeďte si zase k nám...“

„Jste přelaskav, pane Havlase,“ odpovídal Rokos. „Ale nevím, zda by mně bylo odpuštěno, kdybych opětně obtěžoval.“

„Pane Rokose, pane Rokose!“ hrozil mu rozmarně starý pán. „To jsou zbytečné vytáčky. Kdybych vás nerad viděl, nevybízel bych. Jsem dost šedivý, abych mohl říci, co a jak myslím...“

— — — — — — — — — — — — — —

„To jsou dobří lidé, tito Havlasovi,“ řekl Rokos k soudruhům, když kráčeli sami k železničné stanici. „Člověk tam vpadne poprvé a tak vlídně je uvítán...“

„Před tím nikdy jste jich neviděl?“ tázal se ho inženýr Korýš.

„Ani okem nespatřil,“ odpověděl Rokos.

„Ale dceru již déle znáte...“

„Tu ano, z divadla — tak od vidění,“ odpovídal Rokos, tváře se co nejlhostejněji. „Znáte to. Náhodou se člověk vedle někoho dostane a nemůže tam sedět jako mumie. Tak ji znám. Ostatně je dost příjemna.“

„Velice inteligentní je — velice,“ pronášel s velikým důrazem Málek. „Má značně široký obzor duševní. I v historii — to u ženštiny znamená mnoho...“

„Nu, má času ke čtení,“ vysvětloval Rokos.

„Je to asi bohatá rodina?“ vmetl otázku inženýr Korýš.

„Není to tak zlé,“ umenšoval Rokos, který znal snahu Korýšovu, bohatě se oženiti. „Není to tak zlé. Prosím vás, žije-li se z hotového...“

Korýš podíval se na Rokosa tázavě.

„Nu ano,“ dotvrzoval Rokos, „z hotového. Obchod není — dům prý je hodně potopen — stráví se hodně za léta. Starý pán je už asi deset roků na odpočinku...“

Vše pronášel Rokos tak, jakoby mu ďasa na Havlasových záleželo, a zapaloval si doutník. A když vybafl mračno dýmu, řekl ještě jednou:

„Ale dobří lidé to jsou — nikdo jim to neupře...“

Asi po tříhodinném pochodu vstupoval s přáteli do železničného vozu.

VII.

Hugo Rokos nezapomněl na vyzvání starého pána a zapadl toho léta skutečně ještě dvakráte v zátiší sázavské. Při druhé návštěvě provázen byl jen jedním přítelem, profesorem Málkem, po třetí přišel zcela sám. Cesta byla prolomena, nebylo již třeba nějakého štítu a kulisy. Třetí jeho návštěva byla poslední, neboť pan Havlas oznámil mu, že za čtrnáct dní uvidí také Prahu — a že se na ni těší jako dítě. Ale doufá prý, že také v Praze se setká s panem Rokosem.

Hugo Rokos vážně odpovídal, že pokládá za svoji povinnost, aby přišel poděkovati se za veškeru laskavost, která mu byla prokazována při těchto sázavských výletech.

A když odjížděl posledně, odnášel si kytičku, kterou uvila mu Ludmila z květů na zahrádce.

„Ubohé, poslední květinky jsou to," pravila k němu tiše, když mu kytičku podávala. „Až odejdu, spustne zahrádka — nebude tu, kdo by o ni pečoval. Vezměte je s sebou do Prahy, je to chudá

náhrada za krásnou růži, kterou jste mi tehda přinesl...“

„Můj bože,“ mluvil Rokos, opravdově překvapen, „slečna posud pamatuje na nepatrnou moji pozornost?“

„Něco takového se nezapomíná, pane Rokose,“ odpovídala Ludmila, jejíž tváře polil ruměnec. „Ovšem že jsem nezapomněla — —“

Chtěla dodati, že tu růži také ještě má, zde, venku, že si ji odvezla z Prahy, ale neřekla to.

Nebylo toho třeba. Rokos, kterýž v milostných dobrodružstvích nebyl žádným nováčkem, rozuměl a věděl dosti. Tehdáž poprvé odjížděl do Prahy s určitým vědomím, že snahy jeho nejsou bezvýsledny, a po návratu Havlasových, dříve než se Ludmila objevila zase v divadle, odhodlal se na návštěvu do Krakovské ulice.

Přišel v neděli k poledni, aby poděkoval za pohostinství na venkově, a projevil naději, že i přes rok bude mu přáno, aby se s vzácnými hostiteli opětně setkal.

Rodiče Ludmiliny byli velmi vlídni a přívětivi, přes to však vyzněla návštěva zcela obřadně — nikdo neřekl Hugonu Rokosovi, aby zase přišel.

Odcházel jako ochlazen, ale umiňuje si, že nepovolí. A po této návštěvě počal se objevovati ve vinárně, kam pan Havlas docházel. Sbližoval se s ním víc a více a jedné soboty promluvil k němu pan Havlas k největší jeho radosti:

„Pamatujete se, pane Rokose, jak jsem vám tehdy venku řekl, že vám v tarokách sáhnu na zub? Chcete-li podstoupiti zkoušku zítra odpoledne — náš čtvrtý, starý přítel Švarc, se rozstonal — jsme liší. Doplníte nám kvarteto?"

„S neskonalou ochotou a radostí, pane Havlase," svoloval Rokos, „nebudu-li ve vážené vaší domácnosti překážeti. Jak se to hodí! Měl jsem zítra někam jeti — za důležitým obchodem, a zatím se mi zdařilo vyříditi to telegraficky. Jsem pro zítřek volný jako pták..."

Rokos byl skoro stále volný jako pták, ale v jeho zájmu bylo předstírati různé důležité obchody.

„Nuže, slovo s to, pane Rokose. Zítra o páté k večeru. Obrňte se, poznáte tři honěné tarokáře."

Pan Havlas opravdu ve své důvěřivosti pojímal slova Rokosova upřímně a domníval se, že mladý muž je nešika v kartách, ale byl-li ze všech čtyř někdo „honěný", byl to Hugo Rokos. Snažil se sice z počátku hráti neobratně, ale brzy vypadl z této přetvářky. A pan Havlas vida, kterak Rokos manevruje, kterak pamatuje, co kde padlo, kterak se nikdy nepřepočítá v tarokách, kterak dlouho dovede klamati, je-li volaným králem, kterak nenadále při posledním vrhu zabíjí pagáta aneb neočekávaně sám jej vynáší a vítězí — tu pan Havlas volal v rozmarném udivení:

„Vy kuliferdo! Vy že jste slabý hráč? Vy

hrajete koncert — hotový koncert! To jsme na sebe pozvali pěkného metra!“

Pan Rokos, který se nechtěl zdáti rafinovaným hráčem, vymlouval se trochu rozpačitě:

„To není ve hře, vašnosti — to je pouhý přehled, pouhá evidence — to je z obchodního zvyku. Můj bože, zápolím s číslicemi po celý život...“

Nepřiznal se, že také s kartami tak často zápolí. Nezáleželo mu na tom, aby platil za karbaníka panu Havlasovi, jejž hodlal povýšiti na svého tchána.

Pravidelně trvávala partie taroková u pana Havlasa do osmi, nejdéle do půl deváté večerní, ale poněvadž přibyl nový člen, byla hra této neděle slavnostnější a končila večeří.

Hugo Rokos tvářil se, jakoby nikterak nechtěl zůstati, jakoby jej pozvání k večeři uvádělo do nesmírných rozpaků, ale konečně dal si říci, když jej pobídla — slečna Ludmila.

Přece však ještě trochu se zdráhal.

„Nechápu věru — slečno — kterak se mi dostává cti — a pak — vlastně jsem jen tak náhodou — tak divně vpadl ve vaši domácnost — nerad bych překážel — domníval jsem se, že vypomohu na nějakou hodinu ve hře, panu otci k vůli — ale toto nyní — ještě pohostění — jest mi velice líto — —“

„Líto je vám?“ řekla Ludmila vyčítavě. „Nelíbí se vám u nás? Mrzí vás, že nám přinášíte malou tu obět — —?“

„Ah, slečno — pro bůh — nerozumíte mi. Kterak by se mi nelíbilo! Vždyť je u vás jako v kostele — tak ticho, krásně, posvátně — naopak, připadá mně, že se do tohoto všeho nehodím, já, drsný obchodník, kterému není možno, aby se jakkoli odvděčil.“ —

Rokos oddechl a jako by uvažoval, co říci dále. Zdálo se, že čeká na nějaké slovo Ludmilino. Ale dívka hleděla naň klidně, vyčkávavě, i pokračoval Rokos: „Ah, kdož by u vás nebyl rád — ale nepokládám se za hodna, věřte mi, je mi skoro tesklivo ve vašem kruhu... Totiž, promiňte mi, mluvím, jak cítím, ale našinec byl tak práskán životem a v našich poměrech je stále odkazován na život hostinský, že skoro naprosto pozbývá schopnosti — zkrátka, že se ani neumí pohybovati ve vzorné, nedotknutelné a — zase to opakuji, slečno — téměř posvátné domácnosti rodinné, jako jest vaše. Proto jsem se zdráhal, slečno, avšak — když i vy jste tak dobrotiva a zvete mě, dovolím si zůstati, omlouvaje již předem, dopustím-li se nějaké neobratnosti. Zoufal bych si, kdybych se jakkoli prohřešil proti duchu a zvyklostem, panujícím v těchto vašich milých, hostinných zdech...“

„Bylo dlouhé vaše omlouvání,“ usmívala se Ludmila, „a myslím, že naprosto zbytečné. Co pravíte o naší domácnosti: je tak prosta, skromna, přátelská — a co pravíte o sobě, nevěřím vám prostě. Možno, že jsou páni, které po obvyklém, hlučném a veřejném životě hostinském pálí pod

nohama podlaha klidné rodiny — ale vy k nim nenáležíte. Znáte svět a poznal jste zajisté i salony — my nečiníme velkých požadavků. Hleďte — tak sami tři, rodiče a já, žijeme celý čas — den jako dnešek je i pro nás svátkem. A nespěcháte-li do lepší zábavy..."

Její oči upřely se zpytavě na Rokosa.

„Slečno, jste jistě sama přesvědčena, že nemůže pro mne býti zábavy půvabnější, krásnější, než je-li mi dovoleno meškati vám na blízku..."

„Nuže, zůstanete naším hostem," ukončila Ludmila hovor, zapýřivši se.

Nelhal Hugo Rokos tak zcela, když poznamenal, že mu v této domácnosti poněkud těsno, teskllivo. Nebylo pochyby, že se vyznal všady, jak slečna Ludmila řekla, čemuž ovšem rozuměla po svém způsobu. Byl světákem pan Rokos, ale právě proto nebylo mu zcela volno v této malé, neporušené rodině, jejíž všichni členové vzhlíželi ke každému tak přímo, bez obavy, a nemajíce tušení, že by kdy měli čeliti nějakému útoku, obávati se nějakého záludu. Avšak Rokos byl si vědom, proč tu mešká, proč tak dlouho domáhal se přístupu, jakého konce chtěl dospěti. A když pozoroval tyto lidi, všechny tak bezelstné, pravdivé, s očima otevřenýma a tázavě se upírajícíma, podávající se na venek, jak byli v nitru, přepadla ho jistá tíseň, které se neubrání i duše nejotrlejší, octne-li se před něčím vznešenějším, nedostupnějším.

Takový pocit zmocnil se ho, když bylo po hře v karty a když paní Havlasová otevřela jídelnu a pobídla hosty ku prostřenému stolu. Byla skončena kratochvilná zábava, k níž — zdálo se Rokosovi — jako by byl zjednán. Nyní pozývali jej domácí bůžkové dále, hlouběji, těsněji v sídlo rodiny Havlasovy, tu dýchala jiná, domácnější, důvěrnější, teplejší nálada — a jakkoli se toho okamžiku nemohl dočkati, bylo mu napoprve nevolno.

Však jenom na chvíli. Lidé, jako byl on, rychle uvykají, a tak Rokos, překonav první zarážející dojem, měl na mysli pak jenom svůj konečný cíl. Nemožno jinak, myslil, vše toto musilo nastati dříve či později. Jsou to stanice, kterými musil projít, a vlastnímu jeho úsilí napomáhají různé náhody, kterých se nenadál, ale které mu znamenitě umožňují pochod. Tak i dnešní taroková partie. Kdy by bylo došlo k první důvěrnější návštěvě, kdyby nebyl ochuravěl čtvrtý hráč? Nadbíhal ovšem panu Havlasovi ve vinárně, ale to ať zase starému pánu platí za náhodu. A nechť stůně pan Švarc hodně dlouho — poslouží to jemu, Rokosovi. Toť je zcela jiný vpád do domu, než kdyby byl musil žádat, aby směl docházeti jako nápadník. A kdo mu poví, zdaž by nebyli za jeho návštěvy zdvořile poděkovali? A jak dlouho mohlo to ještě trvati? A zatím se nad ním i pod ním mohlo něco zřítiti! Ale jemu třeba, aby se dobývání Ludmily co nejméně protahovalo...

O desáté hodině odcházeli hosté od Havlasů.

Rokos byl by ještě rád setrval, ale staří pánové byli uvyklí časně na lůžko, musil odejít s nimi. Aby také on šel spat, bylo mu směšně brzo. V tu hodinu chodíval teprv do hostince, z divadla nebo z různých divných vycházek. A tak zapadl i dnes v obvyklou společnost mládeneckou v učazené pivnici, ale jalového tlachu neúčastnil se tak horlivě jako jindy. Obíral se v duchu stále dnešní svojí návštěvou, různými kombinacemi a výpočty, a když konečně pozdě po půlnoci se octl ve svém bytě v třetím patře spícího činžáku na Perštýně, měřil ještě pokoj dlouhými kroky a promlouval k sobě:

„Dobrá — toto se nesmí přetrhnout. Ještě jedna, dvě takové partie u pana Havlasa — a pak hlásím směle: pagát ultimo!"

Sám se usmál Rokos svému karbanickému nápadu. Neboť při tomto pagátu nemyslil na hru, nýbrž na slečnu Ludmilu. Vyjádří se — rozhodoval. — Mýlil by se velice, kdyby věc tak daleko nebyla dozrála. Rozhodnuto: vyjádří se.

Kterak zcela jiné, vážné, cudné myšlenky rojily se toho večera po odchodu Rokosově hlavou Ludmilinou...

VIII.

Hugo Rokos odhodlal se ke svému vyjádření dříve, než původně zamýšlel, nevyčkav ani nového pozvání od starého pána. Vyskytlť se v řadě za ním a právě za sedadlem slečny Ludmily nový navštěvovatel divadla. Byl to host z Ruska, ředitel nějaké továrny, meškající u svých příbuzných v Praze, kteří mu na čas jeho pobytu propůjčili svoje sedadlo v divadle. Z muže toho vanul jiný, čerstvý vzduch, a mluvila z něho nelíčená upřímnost. Hned prvního večera, rozmlouvaje se svými sousedy, řekl nepokrytě, že přijel do Čech, aby si vyhledal nevěstu, poněvadž déle nesnese svoje nepořádné mládenecké živobytí a poněvadž také nemá chuti zasnoubiti se s nějakou Ruskou, jak je byl ve svém okolí poznal. Jsou prý vysokomyslny, štítí se práce, jsou zvykly panovati. Chce si tedy do své nové domoviny odvézti krajanku, Češku.

Rokos žárlivě vždy hleděl — ač to nikterak nedával na jevo — zda se k slečně Havlasově někdo nepřibližuje. Dosud neměl žádných obav. Ale tento krajan z Ruska zdál se mu velmi nebezpeč-

ným sokem. Byl to patrně muž nehledaných slov a rychlých činův, odměřující svůj čas dle hodnoty peněz. Rokos postřehl, kterak zraky neznámého několikrát utkvěly na Ludmile. Zdálo se mu, že nutno jednati bez průtahu. A když „Rus" přišel do divadla podruhé a tentokráte již na Ludmilu Havlasovu promluvil, rozhodl se, že nebude otáleti. Věř mu kdokoli — tomuto energickému člověku, myslil si Rokos. Zví náhodou, co jsi pracně vyzvěděl ty, přiblíží se, promluví — a není-li pak veškerá tvoje snaha nadobro zmařena, může býti další postup aspoň nesmírně stížen — výsledek do nedozírna posunut.

Tak tedy, provázeje opět slečnu Ludmilu, ustanovoval, že dnes promluví. Začátek byl mu dosti nesnadný, dostal se k němu až v polovině cesty. On, který každé dobrodružství nastupoval se smělostí člověka, jemuž se nemůže něco nezdařiti, otaloval tu krok za krokem, cítě, že u této dívky nevystačí s nějakou líčeně plamennou frásí, jaké pronášíval jindy, k jiným děvčatům.

Ale cesty ubývalo — a Rokos ještě dnes chtěl míti nějakou jistotu, nebo aspoň oprávněnou naději. Komponoval v duchu dávno svoje oslovení, ale když otevřel ústa, cítil sám, že se mu nedostává žádoucího výrazu.

„Chtěl jsem prositi za upřímné slovo, slečno," započal tedy náhle, když asi dvacet kroků mlčky kráčel, a ztišil při tom hlas, aby neslyšela služka, která šla opodál.

Slečna Ludmila stáhla níže závoj klobouku. Byl to pohyb mimovolný, bezděký, a přece účelný. Zakryla tak zcela tvář, jako štítem. Byla prosta veškeré koketnosti, a přece toto zahalení bylo jako ústup za hradbu, odkud by mohla pozorovati, sama neviděna. Srdce v ní zabušilo a chvěl se jí hlas, když odpovídala:

„Jsem vždy upřímna, pane Rokose."

„Vím to, slečno, a chci mluviti bez oklik, jako poctivý muž," pokračoval Rokos, jda chvatně po niti, kterou konečně nalezl. „Mám otázku, kterou jsem již dávno chtěl pronésti, ale nevyřkl — z obavy — abych snad nepozbyl dříve než nutno toho — co mě tak blaží..."

Ludmila neodpověděla. Pohnula jen trochu hlavou na zad, zkoumajíc, nejde-li služka v patách. Rokos postihl tento posun a mluvil ještě tišeji:

„Slečno, nezazlíváte mně moje provázení z divadla?"

„Nikoli, pane Rokose," odpověděla Ludmila klidně. „Byla bych je mohla odmítnouti, kdyby mi to bylo bývalo nemilé."

„Nuže, slečno," pokračoval Rokos, „nejsou vám moje průvody nepříjemny?"

„Nikoli, pane Rokose."

„Avšak, slečno, nejsou vám snad na překážku?"

Ludmila povznesla hlavu a pohlédla na Rokosa. Byl to pohled tázavý — Rokos i přes hustý závoj to znamenal.

„Myslím," vysvětloval; „zda vám není nemilé, povšiml-li si toho kdo z lidí..."

„Pane Rokose," odpovídala Ludmila s úsměvem, „jsem tak samostatna, že mi lhostejno, pozastaví-li se kdo nad vaší zdvořilostí."

„Avšak — slečno — promiňte — přiznávám zcela upřímně, že není to pouhá zdvořilost, která mi dodala té smělosti. Hleďte — slečno, je mi tak těžko mluviti k vám, kteráž jste jiná než ostatní dámy — je mi těžko pověděti, co bych pověděl tak rád. Nemám potuchy, jak o mně smýšlíte — ach, co bych za to dal, kdybych to věděl..."

Ludmila, kráčející za této rozmluvy se sklopenou hlavou, vzpřímila se nyní.

„Povím vám to, pane Rokose," mluvila tiše a vlídně. „Mám vás za počestného muže — jinak bych nebyla svolila, abyste se mně jakkoli přiblížil. Mám vás za může zkušeného, slušného. Nemohla jsem poznati všecky vaše vlastnosti, ale mám vás i za muže svědomitého. Snad se mi smějete v duchu — neboť takoví by měli býti všichni muži, avšak já tuším, že nejsou. — Že vás pokládám i za inteligentního, netřeba dodávati. Takové jest moje mínění o vás. Nevím, chcete-li věděti více — ale více bych vám nemohla pověděti..."

„Ah přece — přece, slečno!" odpovídal rychle Rokos. „A to jest hlavní. Mohla byste mi říci, zda byste muži, za jakého mě tedy máte, dovolila, aby k vám choval jiné city krom obyčejné zdvořilosti a společenské dvornosti, aby na vás stále myslil —

na vás jedinou — a aby k vám konečně přistoupil s otázkou, zdali i vy můžete mu věnovati část svého myšlení — část své — —"

Rokos odmlčel se tuto. Nemohl nalézti vhodné slovo. Nepřipadlo mu říci duše nebo bytosti. Tak nedokončiv, popošel několik kroků.

Tu jala se mluviti Ludmila.

„Domnívala jsem se vždy," pravila jemně, „že jisté věci mezi dvěma osobami nemusí býti vysloveny. Věřila jsem na jisté vzájemné tušení, porozumění. Vidím, že tomu není tak. Nutíte mě, abych dopověděla, co byste byl mohl uhodnouti. Nuže, tedy netušíte, pane Rokose, že jsem myslila a často myslila — že jsem vám již věnovala, oč teprv chcete žádati. A mám za to, že tomu tak bude i dále... Nemůžeť přece býti, aby tak časté setkávání dvou osob nezanechalo stop..."

Rokos byl by hlasitě zajásal při těchto slovech dívčiných, jakou divokou radostí ho naplnila. Ale opanoval se, a tiše, snaže se mluviti co nejvroucněji, a rychle pokračoval:

„Kterak mě vaše upřímná, drahá slova oblažují. Ale má otázka jest obsažnější, vážená slečno. Když tomu tak, jak pravíte, dovolíte muži, o němž takto smýšlíte, aby doufal, že mu — že mu kdysi — chcete náležeti zcela...?"

Ludmila hned neodpověděla. Pojednou však odhalila závoj a upřela zraky na Rokosa pevně, zpytavě, vážně. A řekla hlasem, který se lehce chvěl:

„Pane Rokose, jsou jisté věci, na něž možno odpověděti hned, a jsou otázky, na které nelze dáti odpověď okamžitou, byť bychom nekolísali mezi ano a ne, byť bychom cítili, že jen jediná odpověď možna. Mám v životě dva přátele, dvé duší, jejichž rady, jejichž milého hlasu chci vyslechnouti v každé vážné záležitosti — před nimiž jsem dosud neměla tajemství, ale jimž nyní jediné svoje tajemství odhalím. — — Buďte kliden, pane Rokose, nikdo není pánem mé vůle — ale nemohu pronésti závazné slovo, pokud jsem se nesvěřila těmto drahým, milujícím srdcím, svým rodičům. Až dosud byl jste tak vzácně šetrný — jsem jista, že vás trpělivost neopustí. Je-liž pravda?"

S posledními slovy vztáhla Ludmila k Rokosovi něžnou pravici, které se Rokos nesměle, skoro ostýchavě uchopil. Cítil při vší své světáckosti v tomto jediném okamžiku, jak vzácné bytosti stojí tváří v tvář.

Duše Ludmilina tak byla přeplněna city, že ústa její neměla více slov k všednímu hovoru. Rokos pak neodvažoval se mluviti potom, co se mezi nimi událo.

Tak došli mlčky do Krakovské ulice a k domu Havlasových. Ludmila obrátila se rychle k Rokosovi a pronesla chvatně, podávajíc mu ruku:

„Dobrou noc, žijte blaze..."

„Dobrou noc, slečno," smekl Rokos a políbil dívce ruku.

„Na shledanou!“ dodala Ludmila tiše a již mizela v tmavé chodbě domovní. Za ní zaskřípěl v zámku klíč.

Zvolna kráčel Rokos po chodníku k Václavskému náměstí, poklepávaje si deštníkem na lýtko. A když se vzdálil od domu Havlasových, promluvil k sobě:

„Nuže, Hugone, je vyřízeno. Rus je ze sedla, ať to myslil jak chtěl. Však si najde něco jiného.“

A po několika krocích pokračoval:

„Myslím, že jsem tuhle partii vyhrál. A je to nejkrásnější partie, k níž se kdy zamíchalo...“

A zahýbaje za roh, dodal:

„Což pak rodiče! Hlavní věcí je holka... Stála dost práce a času — ale stojí za to. Však bylo na čase. Je to proklatá manipulace, drátovat existenci, jako já. Dlouho bych to nebyl vydržel...“

IX.

Slečna Ludmila vystupovala volně do patra — přes to však ještě chvíli postála v síni, aby dechu nabrala. Byla rozrušena, rozčilena, srdce jí bušilo, ňadra se jí dmula. Chtěla se utišiti, aby na ní rodiče nic nezpozorovali, neboť dnes nechtěla se jim vyznati. Zdálo se jí, že musí dříve sama v nitru svém doúčtovati, než svěří otci a matce, co jí pověděl Hugo Rokos.

Nedovedla se však opanovati, nemohla tak dlouho mlčeti. Vše jí selhávalo. Večeře sotva se tkla — matka na ni s podivením pohlížela, když Ludmila po marných pokusech, aby pojedla, náhle se vzchopila a odnášela talíř plný, jak jí byl přinesen.

Chtěla vyprávěti o představení, ale bylo patrno, kterak myšlenky její jsou roztržity. Započala několikráte, ale vždy za krátko umlkla.

Konečně zavládlo v pokoji ticho. Paní Havlasová po starém zvyku obírala se pletením, starý pán — okuláry na nose — obracel se v novinách, hledaje, co by ho ještě mohlo zajímati, ale nemaje

chuti, aby se do něčeho dal. Na konec srovnal noviny, přehnul je, složil na stůl, sňal okuláry, položil je na noviny a zabořil se do křesla. Bylo to jako znamení, že je den ukončen. Pro dnešek vše vyřízeno. Když ťukly okuláry na noviny, svinula i paní Havlasová své pletení, vbodla pátý drát do klubka a beze šustu práci odložila. Oba staří současně se zadívali na dceru, sedící tu v zamyšlení.

Ludmila zdvihla zraky k rodičům — cítila ten dvojí pohled. A nemohla déle mlčeti.

„Tatínku, maminko, neusnula bych výčitkou, kdybych se vám nesvěřila," řekla vážně, upírajíc veliké oči na rodiče.

Paní Havlasová, pojata tušením, sepjala ruce na klíně a nespouštěla z úst dceřiných oka.

„Pan Rokos," pokračovala Ludmila tiše, ale klidně a pevně, „učinil mně dnes vyjádření..."

Pan Havlas zakašlal suše a nakloniv tělo ku předu otázal se:

„Jaké vyjádření — Lidko — jaké vyjádření...?"

Jako by chtěla dceři ušetřiti odpověď, pronesla paní Havlasová polohlasně:

„Já vím, já rozumím, tatínku — —"

Potom sáhla po šátku, přejela si svraštělý obličej a dodávala skoro šeptem:

„Myslila jsem si to — myslila — Liduško! Já si to myslila..."

Pan Havlas podíval se na ženu, zase na dceru, zakašlal suše a řekl:

„Ale víš — holka — vlastně pořád ještě nevím, jaký to má pan Rokos obchod — —"

Ludmila popatřila na otce.

„On přijde, zajisté, tatínku — a všechno tobě a mamince poví. Neptala jsem se na nic."

Nastala delší pomlčka, kterou přerušila paní Havlasová.

„A co jsi mu odpověděla, Liduško? Co?"

Její zraky visely na rtech dceřiných.

„Nedala jsem mu určitou odpověď, maminko," mluvila dívka. „Řekla jsem mu, že se dříve musím svěřiti vám — tobě a tatínkovi — a až vy povíte, jak o tom soudíte, pak že mu odpovím."

Paní Havlasová hleděla chvíli mlčky na dceru a její zraky obestíraly se mlhou. Konečně vstala s pohovky, obešla stůl, přikročila k Ludmile, která tu seděla jako socha, s chvějícími se rty, a chopivši se oběma rukama hlavy dceřiny, stiskla ji, sklonila se, políbila dívku na čelo a již se třásl v jejích slovech pláč, když promluvila s neskonalou láskou a něžností:

„Dobře dceruško, dobře — ale my ti už sotva poradíme. V tobě to musí být — o tebe běží — ty si rozhodneš o svém osudu. — Tušila jsem to — hned jak jsem poprvé viděla pana Rokosa venku — ač mi nikdo nic neřekl. To se tuší..."

Ruce staré paní sesouvly se teď níže, na tváře dívčiny, a náhle ucítily vláhu. Z očí Ludmiliných ronily se slzy.

„A nic nenamítáš, maminko?" tázala se Ludmila pod rukama matčinýma, chápajíc se loktů staré paní.

„Nemohu dceruško, nemohu; je to tvoje záležitost — doufám, že jsi dost moudra. Spoléhám na tvůj vlastní rozum."

Ludmila zlíbala matčiny ruce, a pak, oči plné slz, tak že k nim letělo tisíc zlatých nitek od plamene lampy, obrátila se k otci:

„A ty, tatínku?"

Starý pán pokrčil rameny. Ale hned, aby si dcera tento posun křivě nevykládala, usmál se vlídně a starostlivě zároveň a řekl:

„Povídám, jako maminka: je to tvoje věc, holka milá. Rozhodni si tak nebo tak — vždycky ti to schválím. Vždyť víš, jak tě máme rádi."

Ludmila vymkla se matce, chopila se obou rukou otcových a celovala je u velikém rozrušení.

„Neutíkám vám, tatínku —" mluvila měkce — „jsem u vás tak šťastna — i dojde-li k tomu, těžko se s vámi budu loučiti — ale nerozloučím — nerozloučím — my se nikdy neopustíme...

„Až do smrti, do smrti, dcero," odpovídal pan Havlas, hledě před sebe.

„Ach, tatínku — takové pomyšlení, nyní —"

„Nikdo z nás tomu neuteče — dítě — nikdo, a pak tedy — — zase nebudeš sama..."

Všichni tři se odmlčeli, Ludmila zastírala šátkem tvář a tiše plakala.

„Neplač, dceruško, neplač,“ domlouvala dívce paní Havlasová, která zatím byla přešla k pohovce a znova se usadila.

„I nech ji,“ mávl rukou starý pán, usmívaje se vážně. „Uleví se jí — a raděj teď než později...“

A zamýšleje se dodal:

„Hleďme, hleďme — tak tedy Rokos!“

Ludmila osušila oči a hleděla přímo do světla. A tu matka její, kteréž také dosud lpěly na řasách slzy, usmívajíc se laskavě na dívku, pronesla lehkým žertem:

„Ale teď taky nebudeš spát, dceruško — a my asi také ne. Řekla jsi nám velkou novinu.“

— — — — — — — — — — — — — — —

Pak již nikdo z nich o věci nemluvil. Všem tanul na mysli význam události, jež nadcházela. Paní Havlasová, pocházejíc světnicí, uklízela různé trety, a rty její se pohybovaly. Modlila se. A když Ludmila dávala rodičům dobrou noc, vtiskla jí matka na rty vroucí, dlouhé políbení.

Jen pan Havlas usnul toho večera, když se ještě na lůžku čtením nějaké oblíbené staré knihy ukolébal. Ale matka i dcera usínaly teprv dávno po půlnoci, znaveny konečně rojem myšlenek, a spánek jejich nebyl klidný.

X.

Byl dobře zosnován a proveden plán Rokosův — stačil mu necelý rok, aby dospěl k cíli, aby vyšel jako vítěz z milostného svého tažení. Počínalť si Rokos jinak než všichni ostatní nápadníci, kteří se kdy pokoušeli vpadnouti do srdce Ludmily Havlasovy plnými dveřmi, ano i s dveřmi. Vlastně nikdo z jeho předchůdců nedostal se ani k pravému nápadnictví.

Hle, Rokos byl již u cíle.

Přes cit svůj, tak hluboce vyvinutý, přes výborné srdce, tak neporušené, čisté, přes přirozený rozum, jenž naplňoval přemítavou tu hlavu s vysokým bílým čelem, přes velikou sčetlost postrádala Ludmila něčeho důležitého: kusa zkušenosti, kteréž by jí bývalo třeba, aby prošla šťastně úskalími, aby obešla opatrně hrotité ty útesy, čnějící v její dráhu nejostřejšími hranami a číhající, aby něžnou bytost roztrhaly.

Kdež by byla nabrala zkušenosti! Snad bylo chybou, že se tak stranila onoho společenského života, jejž znaly dopodrobna její vrstevnice. Že

nenaslouchala, jak se hovoří o jiných lidech, aby si mohla tvořiti úsudky, aby jí nebyly ušly jisté známky, mnoha lidem společné. Vnímavá její mysl byla by došla snad mnohých poznání, jež nebyla přístupna jiným, mělčím povahám.

Ze školy vyšla jako poupě, ničím netknuté. Její rodiče? Těm byl život už jen pouhou minulostí. Měli zkušeností dost, ale neuměli jich pověděti dceři. Většina zkušeností, v životě zažitých, byla jim jako krajiny, kterými jsme dávno, předávno prošli a kteréž zahaluje po čase závoj vždy neprůhlednější, že ani nepamatujeme, kudy všudy jsme kráčeli. A vlastně už nebylo pravého života pro rodiče Havlasovy. Duševní jejich zraky patřily skoro bez ustání v ony záhrobné končiny, které s rostoucím stářím jejich vždy určitěji před nimi vystupovaly.

Tak Hugo Rokos, když se mu bylo zdařilo získati Ludmilu, hravě získal i její rodiče. Již se jim nedostávalo pružnosti a pronikavosti, aby zkoumali jeho minulý život, povolání a zaměstnání, jakož aby důkladné kritice podrobili základ a opory jeho nynější existence.

„Majitel bankovního závodu" — tak uvedl se Hugo Rokos, když ve vší formě přišel požádat o ruku slečny Ludmily — a starému pánu to stačilo. Stačilo-li to jemu, stačilo to jeho choti tím spíše. Nestarala se o podrobnosti obchodních konduit. Znala jen obchody dobré a špatné. Kdo se uchází o jejich dceru, je jistě dobrý obchodník.

V tom smyslu byl Rokos opravdu dobrým obchodníkem.

Ludmile byla minula léta, kdy se děvče náruživě, fantasticky a dobrodružně zamilovává. Neviděla v Rokosovi žádného hrdinu, neprožila milostný román. Nebyla to horoucí láska, jež by byla obsáhla čisté nitro nevinné dívky; bylo to důvěřivé přilnutí, něhyplné přichýlení a vložení hlavy na prsa muži, o němž byla přesvědčena, že je vzdělaný, zkušený, rozumný, usedlý a nepochybně řádný a poctivý.

Po vyjádření Rokosově nastala tedy pravidelná známost, trvající jedinou zimu. Známost pod dozorem rodičů, návštěvy v domě v určité dny a večery. Známost střízlivá, bez tajných a zatajovaných dostaveníček, prostá sebe menšího a nevinnějšího dobrodružství.

Přešla zima a nastalo jaro 188*, kdy po nehlučné, ale skvostné, štědré svatbě a po tklivém rozloučení s rodiči odváděl Huxo Rokos mladou ženu z otcovského domu do nové domácnosti, pečlivě upravené a zřízené ve vysokém, úhledném domě na Václavském náměstí. Nemohlť se pan Havlas odhodlati, aby vypověděl kteréhokoli ze svých starých nájemníků; ostatně Ludmile bylo milejší bydliti pod jinou střechou. V domě svých rodičů byla by se ostýchala.

— — — — — — — — — — — — — — —

Uplynul první týden manželství paní Ludmily Rokosové, i vycházela do trhu, aby opatřila, čeho

bylo třeba pro malou její domácnost, nastupujíc tak teprv dneškem ve všem všudy úkol hospodyně.

Mladá paní kráčela sama, beze služky. Rokosovi neměli jí dosud a nejnutnější posluhu a hrubší práci opatřovala zatím stará žena, posluhovačka z povolání, kteráž bydlela v domě. Stalo se tak po přání mladé paní Rokosové, kteráž se nemohla odhodlati, aby již v prvních dnech nového života svého měla cizího svědka všech těch něžností a každého milostného, láskyplného slova. Ostýchala se býti pod dozorem v prvních těch sladkých okamžicích manželského štěstí svého, a vyžádala si na choti, aby tak potrvalo aspoň měsíc. Rokos ovšem svolil rád. Več by byl nesvolil před sňatkem se slečnou Ludmilou, když naň upřela veliké, hluboké, prosebné své oči?

Tak šla, plna chuti a radosti, ale i plna rozpaku a ostychu. Hle, tu tam potká ji snad známý, známá, pozdraví ji uctivě a upřímně, pokyne hlavou a snad se za ní i ohlédne. Ale nač bude mysliti, o čem bude přemítati dále každý z těchto namanuvších se známých, znající ji z dřívějška a vědoucí, jaká změna se s ní udála? A kdykoli se jí hlavou kmitlo takové pomyšlení, polil mladou paní horký, palčivý ruměnec...

XI.

Poslední zimu ztrávila slečna Ludmila v tisícerých starostech, v nekonečném shánění, v pochůzkách od rána do tmy, v práci do pozdní noci. —

Připravovala výbavu a různých starostí bylo tím více, čím kratší byly dny. Několik těch hodin jasna míjelo vždy jako letem, unavena vracívala se dívka domů již za šera. Málokdy ji provázela matka na těchto výpravách, neboť byla zaměstnána doma, dozorem na dvě švadleny, které nepřetržitě šily, na vyšívačku, která znamenala výbavu vkusnými monogramy, jež si Ludmila sama nakreslila — rovnáním a pořádáním hotových věcí, jež ovazovala modrými hedvábnými stuhami a vkládala do skříní.

A když to maminka nejkrásněji složila, ovázala a v prádelníku srovnala, přicházela Ludmila, vytahovala vše zase z příhrad, rozvazovala a sama prohlížela prošívání i obruby, kraječky i vyšívání, zda vše v pořádku, zda dokonáno dle jejího vkusu, není-li kde křivého stehu, a pak tedy skládala a vázala na dobro.

Ach, jaké tu práce se zařízením takové malé domácnůstky, pro dva lidi. Nač musí být na vše pamatováno! A když byla hotova výbava, nastaly výpravy za nábytkem, za zařízením pokojovým, a tu musila stará paní s dcerou do města, ze skladu do skladu, z krámu do krámu. A když byly objednány garnitury pro ložnici, pro jídelnu a pro salon i pro malou, útulnou komnatu Ludmilinu, kterou si dívka představovala jako drobnou svatyni, v níž uvězní všechny své domácí bůžky, zbývala ještě starost o kuchyni. Na listě papíru měla Ludmila zaznamenány všechny rozměry stěn a podlahy, a dle těch vybírala nářadí jako inženýr, aby nic nechybělo a vše se vešlo, aby nic nepřekáželo.

Neměly konce tyto vycházky do ulic, a když noc přikvačila, zbývalo vždy ještě mnoho zaměstnání na každý zítřek.

Matka honívala dceru na lůžko.

„Jdi spat, Liduško, jdi, zítra je také den...“

A dívka tedy konečně uposlechla a odcházela do své ložnice. Ještě tam však dlouho kutila, zaznamenávala si, nač dnes zapomněla, co zbývá na na zítřek a pozítřek, a tyto zápisky se jí množily. Vedle toho zapisovala, co již pořízeno, co jí náleží — jí, jedině jí — a tento inventář byl bez konce.

A pak tedy ulehala, mdlá únavou, ale radostnou, blaženou únavou. Později vzpomínala často na tyto dny plné ruchu a výkonů a poznávala, že to byla její nejšťastnější doba v životě.

Pak nastaly starosti s bytem. Byl vyprázdněn již od února. Nemohlo jinak býti — neboť bylo nemožno, aby předešlý nájemník odešel dopoledne a mladí manželé aby se tam stěhovali odpoledne, do oněch cizích, zatuchlých vůní, do kotoučů prachu a pavučin, do slepých, deštěm omrskaných oken. Trvalo téměř čtvrt roku, než bylo vše znova zřízeno, pokoje vymalovány, dvéře, pažení i rámy oken natřeny, zdi vyspraveny, komnatka Ludmilina vytapetována, podlahy navoskovány, všechny štěrbiny proti hmyzu opatřeny, všecky prostory opět a opět vyvětrávány, záclony zavěšeny.

Konečně tam dopraven nábytek, rozvěšeny obrazy, rozestřeny koberce po podlahách, naplněny skříně prádlem, šatstvem, kredence porcelánem i sklem, příbory a náčiním.

Klíče bytu opatrovala Ludmila jako poklad a za nic na světě nebyla by jich svěřila komukoli. Trávila pak v nastávajícím svém příbytku s matkou celé půldny, rovnajíc a vyzdobujíc, a nesměl tam ani Rokos, pokud nebylo všechno hotovo.

Když pak jej pozvala, aby se přišel na zařízení podívat, a když se dostavil a zálibně prohlížel pokoje — dívala se na něj Ludmila blažena, kráčejíc za ním, a co chvíle obracela se k matce, dávajíc jí očima na srozuměnou: Je spokojen!

Ale přes to nepotlačila otázku, která se ji třásla na rtech.

„Nu, Hugone, líbí se vám to, jak jsem vše

uspořádala? Nábytek, malování, koberce? Jste spokojen?"

Tu Rokos obrátil se k ní, políbil jí ruku a znova přelétaje byt labužnickým, mlsným pohledem, přisvědčoval:

„Ah, Liduško — výborné, dokonalé! Kdož by to lépe učinil! Kdož by se vašemu jemnému, ušlechtilému vkusu vyrovnal! Vše — vše tu jest na svém místě. Jen něco zde chybí..."

„Co pak?" otázala se Ludmila skoro uleknuta.

Rokos hleděl na ni okamžik vážně a pak náhle se zasmál:

„Hospodyňka — drahé dítě — hospodyňka!"

Ludmila se zarděla, ale z ruměnce toho vykvetlo blažené usmívání.

„Bude zde," pravila skromně, hledíc na matku, „co nevidět i ta zde bude — a hospodář také..."

A ruměnec temnější a temnější poléval její líce. —

Jaké to byly pro Ludmilu šťastné dny!

Když už se schylovalo ke svatbě, býval ženich denně u Havlasů. Přicházel někdy hezky časně z večera a pomeškal v rodině dvě, tři hodiny.

Jednoho dne — as na týden před sňatkem — vzchopil se pan Havlas brzy po večeři, pokynul Rokosovi, aby ho následoval, a uvedl jej do svého pokoje. Přitiskl pečlivě oboje dvéře, kteréž dělily pokoj ten od jídelny, pobídl Rokosa posunkem, aby usedl, a zapadl sám také do křesla.

Rokos tušil, proč asi je zavolán do této komnaty, ale hledě na starého pána, tvářil se velice překvapeným, nevědoucím, oč běží, a pokryl obličej svůj mistrně zvědavým výrazem.

Starý pán hleděl upřeně, klidně, bez rozpaků na ženicha, pohledem tak dobráckým, že Rokos na okamžik sklopil zraky. Ale jenom na okamžik. Vždyť hleděl již jiným věcem a událostem srdnatě a bez ostychu do očí. Načež započal starý pán bez dlouhých úvodův:

„Pane ženichu, myslím, že vše, čeho ke svatbě a pro domácnost dceřinu a vaši třeba, jest obstaráno a připraveno, totiž výbava, nábytek a všecko ostatní zařízení. Ostatně jste vše viděl, a kdybyste něčeho postrádal, opatří se dle vašeho přání. Teď jen chci promluviti s vámi stran věna...“

Rokos vztáhl ruku a zatvářiv se, jako by ho tato věc uváděla do rozpaků, pronesl skoro sladce:

„Ach, pane tcháne, o tom snad netřeba mluvit...“

Pan Havlas taky vztáhl ruku a pokyvuje hlavou přerušil ženicha:

„O všem nutno mluvit, o všem. Vstupujete do rodiny a musíte vše vědět. Krom toho jsme my staří jako pára nad hrncem, kdož ví, co se který den přihodí. Neztratí se vám sice nic, až odejdeme, bude všecko vaše; ale nechci, abyste vy mladí čekali pořád na naše funusy. Mně samému nebylo by volno. Totiž — krátce: všechno bude děditi Liduška, až na některé menší odkazy, určené

jistým účelům a několika potřebným osobám z příbuzenstva. Nebojte se, nebudete připraveni o nic, neboť tak určeno již dávno. Ale abyste nemusili toužiti stále po dědictví — a tak bývá vždy, kde zeť jest odkázán s věnem až po smrti rodičů — dám prozatím své dceři hned po sňatku třicet tisíc..."

Rokos se snažil, aby zůstal klidným jako posud, ale z jeho očí šlehl přece blesk radosti. Ale již zase hleděl na starého pána jako dříve.

„Dám jí třicet tisíc, Lidušce," pokračoval pan Havlas. „Dostane je do ruky ona, abyste věděl, že vám nedáváme dceru bez peněz. Dostane je ona proto, poněvadž o n a si vás bere, ne my. Jí také ponechávám, aby s těmi penězi naložila, jak uzná, nebo Liduška je moudrá. A pak se vzájemně jistě dorozumíte, co budete s penězi dělat. Já se nebojím o Lidušku ani o peníze, pane ženichu. A co jí zanecháme, až někdy oba odejdeme, toho bude mnohem více, pane Rokose, mnohem více..."

Pan Havlas upíral dobrotivě na Rokosa modré oči, které počaly vlhnouti. Rokos povstal, chopil starého pána za ruku a než mohl pan Havlas zabránit, políbil mu ji. Stará ta ruka zachvěla se pod tím polibkem pohnutím, pan Havlas vstal také a objav ženicha, ukončil hovor:

„To jsem vám chtěl říci, abyste věděl, jak vše bude, a jsem hotov. Půjdeme zase k ženským..."

— — — — — — — — — — — — — — —

Když Hugo Rokos odcházel toho dne z domu Havlasova a vyšel na ulici, vyhrnul límec svrchníku ve chladném jarním vzduchu večerním a nemohl se ubránit vnitřním uspokojením, aby nepronesl polohlasně do vousů: „Třicet tisíc — to je slušné. A zatím postačí... Dostane je Ludmila... nic nevadí. Však je pak dostanu já..."

Rokos nemýlil se ve svých výpočtech. Neuplynulo ani čtrnáct dní od svatby, když jednou po obědě se rozhovořil o svém obchodě.

Mladá paní věděla o „obchodě" svého manžela posud velmi málo. Zavedl ji sice jednoho dne před svatbou do jistého domu v Široké ulici, na jehož kamenném opažení vrat tkvěla černá tabulka se zlatým nápisem: „Hugo Rokos. Bankovní závod. Obstaravatelství a inkasso." Vedl ji pak dlouhým průjezdem a průchodem někam do druhého dvora, kde nade vstupem do chodby nebo jakési předsíně visela tabulka s podobným nápisem. Vstoupili spolu do malé, přitmělé světnice, naplněné skrovným nábytkem. Byly tu asi tři stoly, krátký pultík s černou deskou, na němž bylo napsáno „Kassa", pak jakási skříň, vzadu při zdi pokladna, nad ní prosté hodiny. Blíže dveří byl stolek s umyvadlem. Na stolcích bylo rozloženo několik otevřených knih. Nedaleko železných kamínek byly dvéře užší a nižší, vedoucí patrně do jiné místnosti, a nad těmi byla černá tabulka s bílým nápisem: Oddělení bankovní.

U jednoho stolu seděl jakýsi mladík, který při návštěvě snoubenců povstal a pana Rokosa uctivě vítal.

„Co nového?" tázal se tehdáž Rokos, jedva že vstoupil.

„Prosím, pane šéfe," mluvil mladík pokorně, „byl tu Novotný stran svého vkladu. Chce uložit deset tisíc, a také by rád nějaké losy. Ale chtěl jednati s vámi. Řekl jsem, aby přišel odpoledne."

„Dobře, dobře," kynul Rokos, jako by slyšel zprávu zcela všední. A potom obrátiv se k nevěstě, řekl s úsměvem: „To je moje kancelář. Tady trávím celé dny."

Ludmila ohlédla se tehdáž plaše v šeré místnosti a nějak stísněna řekla:

„Je to zde smutné. Je zde stále tak temno? Myslím, že sem nevnikne ani paprsek slunce..."

„Ah," usmál se pan Rokos, „na takové věci obchodník nehledí. Obchod je obchod, při práci na vše se zapomene. Jen když je co dělat..."

Rokos přistoupil ke stolu u okna, poněkud úhlednějšímu, u něhož asi pracovával sám, převrátil tu několik čísel různých novin, roztrhl dvě tři obálky, přelétl rychle jejich obsah, sklonil se nad rozevřenou širokou knihou a vepsal tam nějakou poznámku nebo číslici, načež pohodil hlavou směrem k mladíku, zabranému již zase v nějakou práci:

„Smolíku!"

„Prosím!" vyskočil mladík.

„Zlato do Německa nebude se dnes kupovat. Stojí příliš vysoko. Vyčkáme nějaký den.“

„Prosím!“

„A Smolíku!“

„Prosím!“

„Sestavil jste ty kolekce losů?“

„Prosím!“

„Dobrá. Až se vrátím, prohlédnu to.“

Rokos otočil se, mladík zas uctivě pozdravil a snoubenci odcházeli.

Ludmila oddychla z hluboka, když se octla venku na ulici, na čerstvém povětří. Jak jsou smutny ty obchody! Pohlédla ještě jednou na nápis na opažení vrat, přečtla jej rychle, ale nerozuměla tomu. Nevěděla zcela určitě, jaký to bankovní závod, a slovům „obstaravatelství a inkasso“ nerozuměla docela. Co se tu obstarává? Co je to inkasso?

Tím způsobem seznámila se s „obchodem“ ženichovým, ale neměla ponětí, v čem ten obchod vlastně záleží. Pověděla o tom sice rodičům, otec jí dal jakési vysvětlení, ale dívka ještě nerozuměla.

Dnes po obědě, za dvě neděle po svatbě, počal tedy mluviti pan Rokos o svém závodě. Stěžoval si na mnoho práce a na starosti. Neví prý, kde mu hlava stojí. Nějaké papíry prý klesají, snad bude vojna, a tu prý vždy hned je hlava plná, že neví člověk, čeho by se chopil dříve. A někteří lidé jsou tak nedůvěřivi. Chtějí nazpět své vklady. Pan Rokos má sice papíry, ale prodá-li je, utrpí ztrátu. Kdežto naopak, kdyby mohl nějakých ještě při-

koupit, vydělal by později, neboť musí opět za krátko v ceně stoupnouti — výdělek by byl značný. Ale co měl, vložil již do obchodu...

Začal tak z daleka, vždy tak na polo, jako bez úmyslu, a pak poznamenal, že musí hned zase do pisárny, kde ho je třeba. Nebo „na lidi se člověk nemůže spolehnout".

Tu přistoupila paní Ludmila k Rokosovi a promluvila:

„Vidíš, Hugone, nejsi dost upřímný, že mi neřekneš vše a že jsi mi už neřekl, jaké máš starosti. Vždyť víš, že mám peníze, a mohl jsi jen promluvit. Když je třeba peněz do obchodu, máš na ně právo, neboť jsou tvé jako mé."

A pak spěchala do svého pokoje, přistoupila k malému, něžnému stolku, který byl její „pisárnou", otevřela zásuvku, vyzvedla železnou, ozdobně zhotovenou skřínku, otevřela ji maličkým americkým klíčkem, vyňala tři vkladní knížky, spěchala s nimi do jídelny a podávajíc je s uzarděním muži, mluvila:

„Tu jest moje věno, mužíčku. Tatínek mi to dal a řekl: Nalož s tím, jak uznáš za dobré. Poznáš sama jediná svého muže, uvidíš, kdy bude třeba sáhnouti k penězům. — Kdybych byla věděla, jaké máš starosti, byla bych přišla sama a dříve, ale ostýchala jsem se. Ale dnes to vím, a vezmi tedy peníze k sobě, Hugone. Jsou naše, a nebojím se o ně ve tvých rukou. Tu jsou tři knížky po desíti

tisících — ulož je u sebe a co potřebuješ, vyber ve spořitelně..."

A chvěla se téměř, když mu knížky vnucovala do ruky.

Rokos byl na pohled v rozpacích a odstrkoval od sebe knížky.

„Ale ženuško, takové jmění — nech to u sebe. Mně není tak zle — všecko se poddá..."

„Ne, ne, mužíčku!" volala Ludmila rozčilena a rozjařena. „Vezmi to k sobě! Sejmeš se mne tíži — věř mi, neměla jsem pokoj celý čas, co jsem věděla, že to leží v mém stolku. U tebe budou lépe uschovány..."

„Dobře tedy," rozhodl Rokos, „vezmu si dvě knížky, když mi je svěřuješ —"

„— a jak ráda!" volala Ludmila.

„— upotřebím z nich, co právě potřebuji, a přinesu ti na ně potvrzení. Budeš mojí největší věřitelkou!"

Vzal z ruky ženiny dvě knížky, vstrčil je opatrně do náprsní kapsy, zapial kabát a políbil ženu. Jeho zraky zazářily při tom zase tak radostně, jako na okamžik tehdy, když s ním starý pan Havlas mluvil o věně.

„A tu třetí si ulož, ženuško," pobízel Rokos mladou paní. „Myslím, že nebude třeba sáhnouti k ní — a bude-li, tedy přijdu s prosbou, když vím, že tak ráda půjčuješ."

Panička se blaženě usmívala a odpovídala skoro v pohnutí:

„Ah, to není vše, milý Hugonku. Bude-li kdy třeba, dostanu zase peníze. A co mají tatínek a maminka, všechno nám připadne. Budeme míti více, až někdy, vždyť náš dům stojí za mnoho. Ale viď, mužíčku, nebudeme si proto přáti, aby nám tatínek a maminka brzy umřeli. Viď, že ne?"

V očích mladé paní leskly se slzy, když tak mluvila. Zdálo se, že ani Rokos nemůže se ubrániti pohnutí.

Brzy po této rozmluvě odešel z domu do závodu a paní Rokosová kráčela do svého pokoje, k malému psacímu stolku, aby uložila zbývající knížku do železné schránky. Bylo jí opravdu lehčeji, že se zbavila dvou třetin svého pokladu, který ji tížil, který ji naplňoval starostí.

Neměla nikdy tolik peněz v rukou a nevěděla ani, co by s nimi počala. V j e h o rukou jsou na pravém místě! On je povolán, aby jimi vládl a hospodařil, aby je rozmnožoval. Ah což, o rozmnožení jí neběželo. Tatínek má peněz dost, má i dům, a krom jediné dcery nemá nikoho. Proč rozmnožovati? Je jich dost a postačí, když jen budou zachovány. Postačí na dlouho, na celý život, a pak jich budou užívat zas — děti!

Ah, děti! Mladá panička se při této myšlence zarděla, ač byla sama. Děti! Ještě tu nejsou — a přijdou-li?

Podivná směsice myšlenek naplnila náhle malou tu hlavu, ušlechtilou, krásnou. Bylať Ludmila skutečně krásnější teď jako paní než jako dívka.

Neležela dlouho ladem třetí knížka v zásuvce stolku paní Rokosové. Neuplynul ani měsíc a Hugo Rokos požádal o ni sám. Začal sice poněkud rozpačitě, ale konečně přece ze sebe vypravil, že by bylo lépe, kdyby měl v ruce vše; nepotřebuje sice nutně peněz, ano naopak, tíseň je zažehnána a on může nakládati volně vším, co má v ruce. Ale má velice dobré naděje, mohl by peníze uložiti takovým spůsobem, že by nesly čtyrykráte tolik jako ve spořitelně. A pak ani nejsou jisty v malé té skřínce, v dřevěném stolku, jejž možno lehce vypáčit. Než uloží peníze v papírech, na jaké myslí, zavře knížku zatím do své železné pokladny v závodě, kde jsou bezpečny.

Mladé paní zdálo se sice, že má manžel celkem pravdu, stará-li se o bezpečnější uschování a o plodnější využitkování věna, než je pouhý úrok ve spořitelně, ač těm věcem celkem nerozuměla. Ale přece jí neušlo, kterak se dnešní žádost a všechen hovor manželův liší od onoho zdráhání, kdy mu poprvé sama peníze nabízela. Zcela jinak mluvil dnes, než předešle. Proč nemluvil tehdáž jako nyní? Byl by dostal vše najednou.

Než toto pomnění její zaniklo tak rychle, jak bylo vzniklo, a panička vydala choti třetí knížku. Jenom než mu ji odevzdala, stiskla ji na okamžik pevněji v prstech — načež zmizely pestré desky v kabátě páně Rokosově. Toto

stisknutí, pevnější obemknutí knihy bylo jen jakýmsi bezděkým výkonem svalů; mladá paní v té chvíli sama si nebyla vědoma, že tak učinila a proč. Snad se jí zdálo, že jí knížka v tom okamžiku vypadne z ruky; snad to bylo jakési neuvědomělé přesvědčení se, že těch deset tisíc je posud zde, tuto ve knížce, v její ruce. Jak praveno, paní Ludmila Rokosová nebyla si v té chvíli vědoma jiné myšlenky, nežli že odevzdává manželu v uschování společný majetek.

Až po čase kdysi, vzpomínajíc této chvíle, pamatovala se zcela dobře na ono semknutí prstů, jimiž stiskla knížku vkladní, a pomyslila, že to byl patrně prostý výkon pudu, že to bylo poslední loučení s knížkou, přecházející v ruce Rokosovy.

XII.

Co se dělo s věnem v rukou Rokosových, nevěděla mladá žena a nestarala se o to také; nemyslila na to vůbec. Žila stále v jakémsi dlouhotrvajícím přechodu. Nebyla se posud rozloučila dokonale se životem minulým, ani netkvěla ještě řádně v novém. Věděla ovšem, že náleží nyní cele a plně této nové domácnosti se čtyřmi pokoji na Václavském náměstí, kteráž byla utvořena jejím příchodem, ale srdce ji táhlo v první době neodolatelně do odlehlé, klidné ulice, kde dleli nyní rodiče Havlasovi sami. Měla příliš mnoho prázdného času a trvalo jí vždy tak dlouho, než přišel manžel k obědu, avšak ještě déle trvalo, než se vrátil domů u večer. Byly to dlouhé, nekonečné odpůldny. A byly čím dále delší.

S počátku, po svatbě, přicházel Rokos v poledne i večer pravidelně v jistou, určitou hodinu. Osamělost mladé ženy přece končívala v tu a v tu hodinu, a pak zde byl manžel, Rokos, který

vždy přinášel nějakou novinu z města, nějaký žert, pobavil ji, zasmál se a po večeři požádal, aby mu ženuška zahrála něco na pianě.

Ale tato pravidelnost v návratech manželových ze závodu byla pojednou porušena, a když paní Rokosová vzpomínala, kterým dnem asi věc začala, zdálo se jí, že stalo se tak hned onoho dne, kdy manžel odnesl třetí knížku. Tenkráte přišel velmi pozdě večer, skoro v noci, až se mladá paní sama bála. Měli ovšem již služku, ale ta spala dávno v kuchyni a paní Ludmila procházela nepokojně prázdnými pokoji a vyhlížela chvílemi na ulici, nevrací-li se manžel.

Opakovalo se to i druhého dne, i třetího, a pojednou nedostavil se Rokos ani v poledne v určitý čas k obědu. I to se pak opakovalo velmi často, téměř denně. A již mu ani nechutnalo, již jedl velmi málo, někdy nic. Kde se nasytil?

Na otázky mladé ženy, zpočátku nesmělé, odpovídal Rokos, že má mnoho práce, že mu nestačí den, že musí povolání svému obětovati také večery.

Ubožák! litovala ho Ludmila, a vzpomínala na nepříjemný pokojík vzadu ve dvoře, kam nesvítí slunce, kde není nábytku, kde již sám den jest nekonečný. Jak úmorny teprv večery! A jednoho dne jí připadlo, aby se podívala zase do obchodu manželova, aby chotě návštěvou potě-

šila. Má sice mnoho práce, ale ona ho nevyruší na dlouho.

Zašla tedy do Široké ulice a vyhledala dům s povědomou tabulkou. Vešla průjezdem do dvora a zamířila do pravého kouta, ke dveřím, nad nimiž bylo napsáno: Písárna. Zaklepala, neodpověděno jí. Stiskla kliku — bylo zamčeno. Naslouchala — v písárně bylo ticho, zcela ticho, nikdo uvnitř. Kde jest manžel? Šel patrně kamsi za obchodem. Ale vždyť by zde měl býti onen mladík? Bylo asi třeba, aby odešli oba. Mladá paní vycházela pomalu, chodila ulicemi, pohlížela do výkladních skříní, zastavila se tuto před vývěsní skříní fotografa, onde před výkladem knihkupeckým. A když uplynula hodina, zamířila poznovu k pisárně manželově. Byla posud zamčena. Ah, nyní si vzpomíná, že jí manžel kdysi řekl, že musí choditi také na bursu. Snad je tam i dnes. Nevěděla, kdy se chodí na bursu, nestarala se o to nikdy.

Konečně se vrátila domů a chystala choti večeři. Chystala ji opět marně, jako již tolikráte. Nepřicházel ani dnes a vrátil se konečně před půlnocí. Bděla ještě a četla. Když vešel, zdálo se jí, že oddychuje nějak namáhavě — patrně jest unaven.

Ne, nebyl unaven, nýbrž pil celý večer a proto tak oddychoval, jako každý piják ze zvyku. Bylo to skoro funění. Ale mladá žena neznala to a nevěděla, odkud to pochází. Přivítala muže

laskavě a vyprávěla mu, kterak dnes byla dvakráte u dveří jeho pisárny, jež však našla pokaždé zavřené. Kde že byl?

Rokos neodpověděl, kde byl, ale podíval se na ženu pronikavě a řekl neobyčejným hlasem, jakým ještě nikdy nepromluvil:

„A co jsi tam chtěla?"

Bože, co by tam chtěla! Viděti ho chtěla, navštívit ho a zas odejíti. Zvuk hlasu jeho tak ji zarazil, že odpověděla teprv po delší pomlčce. A týmž hlasem, jakým se otázal, ostrým, nepříjemným, řekl Rokos dále:

„Nesmíš mne zdržovat, ženo, nemám to rád!"

Slovo „ženo" dotklo se sluchu Ludmilina ostře, skoro hrozivě. Ženo! Posud říkal „ženuško, miláčku, drahoušku". Což mu ublížila, že ji tak oslovil?

A čím jej zdržovala? Vždyť tam byla dnes poprvé. Našla závod zavřený, nemohla nikoho zdržovati. A byť i byla manžela zastihla, mohl jí prostě říci, že nemá času, a byla by klidně odešla domů. Co jej rozhněvalo?

A Ludmila pověděla všecky tyto své myšlenky manželi, zcela klidně, jak bylo jejím zvykem.

Hugo Rokos hodil prudce rukou na zad, neboť byl od Ludmily odvrácen.

„No, dobře, ženo," mluvil úsečně, „je dobře; ale nezvykej si za mnou chodit, nemám to rád. Nelez mně tam!"

Mladá žena vzhlédla překvapena k muži. Svlékal se a odkládal oděv na židle a na pohovku a nestaral se, jaký dojem spůsobila jeho slova.

Nelez mně tam!

Jaké to podivné slovo! Což ona leze za někým? Což nemá práva podívati se k muži, když je v závodě? Ale to jsou otázky vedlejší, má-li právo nebo ne, ale jaký to výraz: nelez mně tam! Jak se to liší od někdejší jeho mluvy, kdy hovořil tak hladce, vždy tak šetrně. Nelez mně tam! Toto podivné, hrubé slovo uvázlo mladé ženě v uchu a v jejím nitru bouřila se lítost, bolest, stud.

S tím slovem kladla se na lože. Znělo stále, stále, dávno ještě, kdy manžel její vedle ní již chrupal. Pořád slyšela neurvalý ten výraz a cítila v srdci urážku, jaká jí tím učiněna. Nemohla usnouti, čivy její chvěly se víc a více a konečně se jí zdálo, že celou ložnicí zní jediný křik: Nelez mně tam!

Teprve k ránu zavřely se oči mladé ženy a ztýraná hlava její na chvíli odpočinula.

XIII.

Okamžikem, kdy Hugo Rokos pronesl ke mladé ženě hrubé to slovo: nelez mně tam! — tím okamžikem jako by se byla před paní Ludmilou roztrhla opona, zastírající dosud výhled v cosi neznámé, netušené, neočekávané. Připadalo jí, jako by posud byla kráčela vzhůru po mírném návrší, pokrytém šťavnatou, lahodnou zelení, kterou prosvítaly tu tam skvělé, pestré kalichy květin. Nad ní klenulo se modré jarní nebe, na vrchu kynuly jí vábivé skupiny stromů; avšak pojednou dostoupila vrcholku a náhle krajina se změnila. Octla se nad divokým srázem — jediný neopatrný krok stál život. Pokud zraky její dohlédaly, patřily na pusté, šedé skály, proryté bezednými propastmi, nikde traviny, nikde keříčku, nikde života. Nad divokou tou krajinou nížila se obloha jak olověná, hrozící děsnou bouří, a z pouště vanul jí ve tvář studený, kousavý, ječivý vítr. Tajemný, zlověstný rachot ozýval se odkudsi, nebylo možno rozeznati, zda s hůry či

z lůna země. Snese se nad skalnatou tou krajinou náhle strašlivé krupobití, provázené vichrem, či vyvře pojednou půda a vyšlehne z ní sopečný plamen a dým a láva?

A to byl život mladé, posud nadějeplné ženy. Co přešla, ona krajinka jarní, ono usměvavé slunce, to byl život její posavadní. Došla vrcholu — a před ní rozvíral se život budoucí. Pohled byl strašlivý, ale zraky její nemohly se odvrátit v jinou stranu; jakási neodolatelná, kouzelná moc nutila je, aby stále patřily v kamennou poušť, která zírala hladově na mladou bytost nahoře, aby ji pohltila.

Jediná drsná věta z úst Rokosových stačila — a mladá žena probouzela se z jitra po krátkém spánku s netušenou, nepředvídanou, ale těžkou zkušeností. Co bylo všecko dřívější laskání, co byly všecky dosavadní sladkosti a přívětivosti z úst nápadníka, pak milovníka a konečně manžela proti tomuto neurvalému, necitelnému zvolání: nelez mně tam!

Hugo Rokos ještě spal, když paní Ludmila se probudila. Otevřela oči, rozhlédla se ložnicí, jako by se chtěla přesvědčiti, zda procitla opravdu v téže prostoře, v níž byla včera večer, nebylo-li vše podivným, ošklivým snem. Bohužel nebylo. Spánek její byl příliš krátký, aby byla mohla zaspati všechnu trýzeň, která ji naplňovala a obkličovala od okamžiku, kdy manžel promluvil po-

slední slovo, až do té chvíle, kdy zamhouřila oči.

Nebyl to sen, neboť posud cítila pálení v očích, památku po prolitých slzách, a uvědomovala si neklamně, kterak štkala tajně a tiše pod pokryvkou, aby nevzbudila a nepodráždila manžela.

Popatřila na něj teď plaše, s pocitem jisté bázlivosti, neupírají-li se na ni oči jeho. Nikoli, spal, s otevřenými ústy, a nosem jeho táhlo dlouhé hvízdání, jak oddychoval. I hleděla déle v tu tvář a zdálo se jí, že se na ní přes tuto jedinou noc objevil výraz do včerejška neznámý, cizí, tvrdý, a tento výraz naplňoval mladou ženu nepokojem, bázní, ulekáním.

Co se skrývá pod ním? Co spí v duši muže, jemuž se na celý život svěřila? Co vyzní ještě jeho ústy a dolehne k jejímu sluchu s nesnesitelnou tíhou? Steré myšlenky rojily se nyní hlavou mladé ženy a pásmem tím proplétalo se vždy silněji pomyšlení jediné, naplňující srdce Ludmilino neskonalou lítostí: byla to vzpomínka na rodiče, na bývalý domov, na klidný, ničím nekalený život pod záštitou dvou těch starých, láskyplných hlav — a mladé paní bylo vynaložiti všechnu sílu, aby se ubránila novému toku slzí. Rokos mohl procitnouti každým okamžikem a žena jeho nechtěla před ním vypadati ztrápená, nechtěla, aby se ptal, proč pláče, nebyla by mu mohla za živý svět říci pravou příčinu. Přála si

snažně, aby aspoň on zapomněl, jak ji včera odbyl, když se to nemohlo podařiti jí. A budila v sobě násilně domněnku, že se tak vyjádřil zcela náhodou, bez úmyslu, ba nevědomky, a chytala se naděje, že se to již nikdy nebude opakovati, že se muž její nikdy již nezapomene. Aspoň ona si dá záležeti, aby jednala a mluvila co nejopatrněji, by nikdy, nikdy již nesplynula se rtů jeho podobná odpověď neb oslovení.

Jak byla marna tato její snaha! Jak neodolatelně prorážela pravá povaha Rokosova hráze posavadního chování jeho, kteréž mělo vésti jen k tomu, aby se zmocnil slečny Ludmily Havlasovy a s ní bohatého věna, které leželo v jejím klíně. Jak hrozně, nelítostně byla mladá žena víc a více uvědomována, že vše, čím se jí Rokos zalíbil a ji získal, bylo pouhou škraboškou, přetvářkou, jíž se halil až do chvíle, kdy měl v ruce, co jí byl svěřil otec. Pak již nebylo mu třeba něžnosti a ostychu, pak mohl směle býti, čím byl dříve a čím zůstane do smrti: pravým Rokosem.

K poznání všeho toho dospívala Ludmila Rokosová v době, kdy příbuzní její a přátelé, potkávajíce ji časem na procházkách, zavěšenu v rámě statného, zdravím kypícího Hugona Rokosa, kterýž vyváděl ženu svou na veřejnost, jen aby se jí chlubil, kdy všichni ti povrchní pozorovatelé říkali jednohlasně:

„Š ť a s t n á ž e n a, Ludmila Rokosová! Nespěchala na vdavky, neutíkala z domu, čekala — a dočkala se řádného muže! Jaký to člověk, Rokos! Šťastná žena . . . . !“

Stačilo viděti na dvou těchto lidech pěkné šaty, nové klobouky, stačilo popatřiti na ně, kterak z jista vykračují, podívati se jim do tváří — a kdož tušil, že nyní již o b a ty obličeje jsou pokryty přetvářkou, jakmile se objeví na veřejnosti. Ale celý svět měl prozatím jediný úsudek: Jak šťastná žena! Jak šťastný muž! Jací to šťastní lidé!

Ale kdo by se byl mohl učiniti neviditelným a pomeškati skrytě jen týden pod střechou, která kryla tyto dva šťastné, obdivované lidi, jimž bylo štěstí jejich přáno i záviděno zároveň, kdo by byl naslouchal a pozoroval, byl by užasl nad domnělým štěstím, z něhož se těšila Ludmila Rokosová.

XIV.

Čas plynul, léto ubíhalo, ale paní Ludmile Rokosové míjely dny zoufale zdlouhavě. Byla skoro stále sama, neboť Rokos meškal nyní pravidelně mimo dům dlouho do noci a přes půlnoc. Kudy chodil, kde trávil večery, nevěděla mladá žena. Již ani nepřicházel k večeři, jako činíval na počátku. Ludmila viděla manžela dvakráte za den. Ráno, než odešel do svého závodu, a v poledne, kdy přicházel k obědu. Pak nastávala přestávka k nepřečkání. Kam chodí muž večer ze závodu? Kterak může zapomínati, že ho choť doma toužebně očekává?

Ludmila těšila se tak velice na dlouhé letní dny. Manžel navrátí se večer z pisárny — malovala si — ještě za světla, načež vyjde s ní na procházku, do ulic, raději však na Žofín, do Chotkových sadů, na Petřín — kamkoli do zelena. Pak, po návratu domů, spokojeně spolu povečeří, stráví zbytek večera důvěrným, sdílným hovorem, hrou na klavír, a konečně se oba uchýlí

do ložnice, aby po šťastném dnu klidně odpočinuli.

Kterak vábně tanul jí na mysli před svatbou pospolitý život manželský. Za dne ovšem nebude míti svého muže — tu jej zcela musí přenechati obchodu; ale večer bude náležeti jenom jí. Až zavře dvéře své pisárny, rozptýlí všechny starosti veselou procházkou, a až z té se navrátí, kterak mu zachutná klid útulného hnízda! A divadlo! Budou choditi vždy společně a zbytek večera stráví rozhovorem o všem, co viděli. Bude to utěšené pokračování jejich rozmluv a úvah za svobodna, ale těm býval vyměřen krátký čas — jen co ji Hugo doprovodil domů. Nyní budou moci svoje vzájemné úvahy prodlužovati po libosti. Pak budou společně čísti, o čteném rozjímati. Tím vším budou se duše jejich víc a více sbližovati, chápati se navzájem, prostupovati, a konečně zavládne mezi oběma tak nerušený souzvuk, jak mu byla zvykla u svých rodičů.

Pak léto pokročí — a v dáli kynula Ludmile Sázava. Rozuměla sice, že minul pro ni několikaměsíčný pobyt na venkově. Tak mohl tráviti čas její otec, který po dlouhé práci již jen odpočíval — práce ta však Hugonovi teprv nastává. Ale přece aspoň na měsíc bude moci opustiti dusné ty místnosti kancelářské, aby s ní a s jejími rodiči vyjel do zamilované té krajinky, do tichého domečku.

Kterak všechny ty naděje Ludmilu zklamaly, kterak se rozpadávaly větrné ty zámky, jež si ve své důvěřivosti budovala, jeden po druhém.

Od onoho okamžiku, kdy vypustil Rokos první to drsné slovo z úst, zakřiknuv ženu: nelez mně tam — od onoho okamžiku zjevně ji zanedbával. Raněná tím výkřikem Ludmila dlouho mlčela; raněna byla její čistá duše, její hrdost, všechno její vědomí a cítění. Čekala, že manžel přiblíží se jedné chvíle, aby ji odprosil, usmířil. Čekala marně.

Co Rokos mluvil, vše bylo stručné, úsečné, jako odvažované. Ani jediné slovo nemělo již něžného přízvuku jako dříve. Omezoval se na nejnutnější. Žádal o jídlo, o prádlo, ale vše takovým způsobem, jako by mluvil s kuchařkou nebo s placenou hospodyní, nikoli s mladou ženou. Ostatně měl málo příležitosti k hovoru. V poledne se v jídelně jen otočil, v noci pozdě přicházel.

Ludmila pátrala, čím zavinila toto odstrkování. Čím se provinila? Jedinou tou návštěvou pisárny? Tu náhle jí projelo hlavou pomyšlení, že vše je důsledkem pouhého nedorozumění. Snad se domníval Rokos, že pro něj chce docházeti, jako činí jiné ženy, aby se jim mužové netoulali, aby nepropíjeli mzdu. Že ho chce míti stále na očích, že jej chce voditi na provázku. Ale pak ji manžel naprosto nepochopil. Neporozuměl jí!

A tu se odhodlala, že sama učiní první krok, že se pokusí o smír. Neboť toto napjetí bylo jí nesnesitelné.

A jednoho dne, kdy se jí zdálo, že je Hugo v rozmaru přívětivějším, řekla k němu po obědě, chopivši se jeho ruky:

„Hugone, hněváš se na mne — ale nespravedlivě. Řekni mně, že to cítíš...“

Rokos odtáhl dost nevlídně ruku a pohlížeje na ženu jako na dítě, které přichází se žádostí, aby mu nachytal duhové barvy nebo strhl několik hvězdiček s nebe, usmál se skoro opovržlivě a řekl:

„To jsou zbytečné řeči! Dej mi pokoj!“

Ludmila hleděla naň upřeně a cítila škubání svalů ve tváři.

„Mluvíš se mnou tak divně, Hugone, jak nezasluhuji. Nevím, co vlastně se stalo s mé strany, abys mě tak míjel. Vždyť spolu žijeme teprv několik neděl. Ale vím, žes mi řekl tvrdé slovo. Nuže, rci, proč mě tak zanedbáváš? Kterak to, že se ti tak náhle zprotivil pobyt v domově, s nímž jsi byl tak spokojen? Proč mě necháváš doma samotnu? Proč přicházíš tak pozdě? Trnu při pomyšlení, že by tak mělo potrvati na vždy...“

Tu Rokos, hledě na mladou ženu s odporným sebevědomím a jako by byl jist svojí převahou, odpovídal s pohrdavým úsměvem:

„Neptej se mne na takové věci! Nelam si tím hlavu!“

„Odbýváš mě jako dotěrné dítě, Hugone — to mě bolí. Což je tak těžko odpověděti mně vlídně? Musíš mě stále opouštěti? Nezbývá ti pro mne večera?“

Jako prve, odpovídal stejně Rokos:

„Vy ženské čerta rozumíte, kam my za svým obchodem musíme. Rozumíš?“

„Avšak v noci není žádných obchodů, Hugone,“ řekla mírně Ludmila. „Tolik vím.“

„Ženo,“ zvolal Rokos, podrážděn klidným způsobem Ludmiliným, „neoženil jsem se proto, abych byl otrokem! Pamatuj si to pro vždy!“

„Nerozčiluj se, Hugone,“ mluvila Ludmila, opanovávajíc se ze všech sil, aby sama nepozbyla chladné krve. „Neokřikuj mne tak. Jsme si sourodí. Jsme manžely, máme býti přáteli. Ale věz, že nechápu celou tu změnu, a že by mi tento život byl nesnesitelný. Již onehdy jsi mne tak nevlídně odbyl — a věř, nerozuměla jsem tomu...“

Rokos nedal jí domluviti, ale vyhrkl nakvašen:

„Ale já rozuměl, ženo, já předobře rozuměl. To byl počátek. Že jsi mi odevzdala svoje peníze, myslíš, že máš právo mě špehovati. Tak já tomu rozuměl! A nyní zase špehuješ! Kam chodím! Co je ti do toho! Mám-li se starati o domácnost, musím být volný, svobodný, rozumíš? Musím

jednati dle svého rozumu! Všechno má konec — a to vrkání také. Dělal jsem to celý rok. Nešpehuj mne! Je-li ti doma dlouhá chvíle, choď si do divadla a o mé chůze se nestarej. Nešpehuj mne...!"

Ludmila žasla víc a více.

„Co mluvíš o špehování, Rokose? Vždyť mě ponižuješ. Ani mi nepřipadlo. Svěřila jsem ti vše dobrovolně, ochotně — a důvěřuji ti. Jen sprosté duše špehují. Já k tomu nemám příčiny. Jsi můj muž!"

Jako by se byl Rokos poněkud vzpamatoval, že se přenáhlil, řekl teď mírněji:

„Nu tak dobře. Důvěřuješ-li, netýrej mne zbytečnými otázkami. Nevím, kde mi hlava stojí. Až to pomine, užiješ mne dost..."

A na znamení, že dokončil, vzchopil se a nečekaje na kávu po obědě a nelehnuv si oblékl se a s úsečným pozdravem odešel.

Skoro jako ve snách odpověděla Ludmila na jeho pozdrav: „S bohem!" — jen tak po zvyku, nevstala ani, aby ho vyprovodila, a když za ním zapadly dvéře, hleděla na ně ještě dlouho jako vyjevena.

Kdo to odešel? Hugo Rokos? Onen, kterýž ji doprovázíval z divadla? Onen, který ji nalezl na Sázavě? Je to týž člověk?

Dlouho tak seděla Ludmila, skoro ani nepozorujíc, kterak služka sklízí se stolu zbytky

oběda, neslyšíc, že se táže, má-li již vařiti kávu, neodpovídajíc jí.

Hleděla na dvéře, jimiž vyšel její manžel, a zdálo se jí, že neodešel sám. Že těsně jemu v patách vyšlo odtud i něco jiného, že uprchlo cosi z těchto prostor, proč nemá ihned jména.

XV.

Nešpehuj mne!

Toto zvolání, které ji tak bodlo, poskytlo jí pak nekonečné látky k trpkému přemítání.

Kam on musí za svým obchodem! Jaký je to obchod, vyžadující, aby muž meškal mimo dům přes půlnoc? Což by bylo otroctvím, kdyby přišel za čas domů dříve, aby s ní poseděl a přívětivě pohovořil? Ovšem, jemu je starati se o domácnost — a při tomto pomyšlení zahrál na rtech ženy hořký úsměv. Jak on se stará! Co je ženat, nepřinesl domů a nedal jí na potřeby domácí ani krejcaru. Vše kupovala a platila sama z několika set, které jí dal z věna, jež mu svěřila, a z příspěvků, které jí poskytovali rodiče na domácnost, ale vlastně jen pro ni samu, na její potřeby, aby manžel nemusil v první době nic pro ni kupovat. Byly to lehké starosti o domácnost, neboť neodvažovala se požádati ani o zlatku, a pravda, takovéto starání vyžadovalo neobmezené volnosti!

Svoloval milostivě, aby chodila do divadla! Činila tak na počátku, ale později zhořkla jí i tato zábava. Vždyť pak při každé návštěvě divadla zabloudila v myšlenkách do minulosti, v onen večer, kdy se s Rokosem seznámila, a za tímto večerem táhly v jejích vzpomínkách všecky další, kdy ji Rokos opřádal výmluvností svou vždy víc a více, až ji získal docela.

Jaký to rozdíl, tehdáž a nyní! Jak vábně malovala si budoucnost po jeho boku, jak s jistotou doufala, že jejich domácnost bude tak milá, klidná, útulná, jako byla domácnost a celý život jejích rodičů. A jak škaredě se vše vyplnilo! Jaký opak všeho, co očekávala a nač se těšila! Sedá sama po celé dny a večery, a jedinou společnicí její je služka, s níž nemožno o něčem hovořiti, kteráž nemá smyslu pro potřeby a zájmy své paní. A přes to se zdálo mladé ženě, že i ta zanedbaná, nevychovaná služka chápe její trudný stav, že s tváře její vyzírá soucit, sdílnost s paní, a tato věc dojímala mladou, nešťastnou ženu nevýslovně.

Rodičům svým nepostýskala si Ludmila Rokosová posud ani slovem, ani matka její netušila, jaké štěstí připraveno dceři. Nechtělať Ludmila ztrpčiti život i starým těm dvěma bytostem, které ji nade vše milovaly. Ani s tím se nepochlubila, že věno její přešlo již celé v ruce mužovy.

Tentokráte, po dlouhé době poprvé, strávila Ludmila celé léto v Praze. Srdce jí usedalo, když

se loučila s rodiči, kteří toho roku odjížděli sami v odlehlé údolí sázavské.

Krátce před odjezdem, kdy již byli jen jednou nohou v Praze a druhou venku, kdy bylo vše zabaleno, otázala se jí matka:

„Nu, Lidko, jste již také připraveni? Chystáš a skládáš?“

„Ba ne, maminko,“ odpovídala Ludmila s nuceným úsměvem. „Letos nepojedu s vámi. Hugo má mnoho práce, nemůže z Prahy — a já zas ho tu nechci nechat samotna. Měl by nepohodlí, nepořádek...“

A honem se odvrátila Ludmila a prohlížela nějakou matčinu věc, aby ji ruměnec neprozradil, že lže. Cítila horko a zrádnou červeň na tvářích.

Matka zanechala práce a stanula nad dcerou.

„Ale proč jsi to dříve neřekla, Lidko? Byli bychom také zůstali doma. Víš dobře, že vlastně jen k vůli tobě otec vyjíždí...“

„Ah, jen jeďte, maminko,“ mluvila Ludmila, aniž na matku pohlédla. „Jen jeďte — je vám také třeba čerstvého vzduchu. A konečně, maminko, možno přece, že přijedeme za vámi později. Musíte tam být — aby nás měl kdo uvítat...“

„To také musíš tatínkovi přislíbit, a docela určitě — sice bych ho z Prahy nedostala,“ odpovídala paní Havlasová. „To jste nám to vyvedli — vy koťata...“

A usmála se významně.

Ludmile bylo, jako by ji do srdce bodal.

Tak mazlivě tu matka mluví o ní a o Rokosovi. Koťata!

A jak zatím Ludmila matce lhala! Jaký to byl výjev, když se otázala Rokosa, kdy že bude moci vyjeti na nějaký týden z Prahy.

Rokos podíval se tehda vyvalenýma očima na ženu.

„Kam to myslíš?"

„Nu s rodiči, na Sázavu, Hugone."

„Ani mne nenapadne, milá ženo!"

Ludmilu skoro již nepřekvapoval úsečný, drsný způsob hovoru Rokosova. Avšak takovouto odpověď neočekávala. Pohlédla s výčitkou na manžela a namítla:

„Ale Hugone, víc a více nepochopuji tvoje jednání. Vždyť jsi se na to tak těšil, vždyť jsi tak horlivě mluvíval o našich vyjížďkách na Sázavu — před sňatkem..."

„Ah, před sňatkem, to se mluví ledacos," odvětil Rokos.

„Ale to také nepochopuji, Hugone," řekla Ludmila hledíc pevně na muže. „Rozvážný člověk nemluví ledacos. A nechápu, proč jsi ke mně mluvil ledacos. Nebylo třeba mne nějak vnaditi. Co na mně jest, byla bych pokládala za hřích říci, slíbiti tobě něco, čemu bych byla nemohla nebo nechtěla dostáti — —"

„No zkrátka, nepojedu, ženo," utrhl se Rokos. „Tu ti pravím, čemu dostojím!"

„Ale proč, Hugone, proč?" doléhala Ludmila. „Vždyť i tobě by svědčil pobyt na venkově, třeba sebe kratší. Žili bychom tam tak klidně, s rodiči . . ."

„To je právě to," řekl Rokos úsměšně, „s rodiči. Ale já nemám chuti býti pod jednou střechou s tchány. To mne neláká!"

Rokos dotkl se tu nejcitlivější struny Ludmiliny. Snesla vše sama, pro sebe, ale nesnesla, aby kdo ublížil matce nebo otci, třeba jen myšlenkou. A pro ně byla by podnikla zápas.

„Jak to mluvíš, Hugone!" rozčilila se. „V čem ti až posud překáželi moji rodiče, kteří se k tobě vždy tak vlídně, přívětivě, otcovsky chovali? V čem, že se ti protiví tráviti s nimi pod jednou střechou?"

„Prosím tě, netýrej mne, ženo," drsněji odpovídal Rokos. „Jsi stará dost, abys věděla, co znamená našinci tchán a tchyně. Chci být svůj! Do svatby si je dám líbit, když to jinak nejde, ale až potud a nic dál, rozumíš. Vy jste vy a my jsme my. Vzal jsem si tebe a ne je. Nepotřebuji žádných pohledů, žádných rad. Byli byste to na mne tři. Tchyně jsou kyselé, holenku. Já o takové kyselé nestojím."

Ludmila byla do duše uražena. O její milované matce takto mluví člověk, jemuž se na vždy svěřila. O té matce, která se domnívala, že zetěm získává nového syna, která o něm vždy mluvila s neskonalou šetrností a pečlivostí, která

nestačila nabádati dceru, aby každému manželovu přání vyhovovala. Tak mluví člověk, jemuž nebylo v nejmenším ublíženo.

„Hugone!" vybuchla Ludmila, „nedotýkej se nešetrně mých rodičů! Nezavdali ti nejmenší příčiny. Milují tě posud jako vlastního syna, nevědouce, jak jsi se změnil ke mně, důvěřují ti. Co ti udělali?"

„O té důvěře nebudeme se příti, ženo," mluvil jedovatě Rokos. „To jsi nešťastně uhodila. Byla to důvěra u tvého otce, když tě vyvdával a tobě odevzdal věno? Byla to důvěra?"

„Vždyť je v tvých rukou — co o tom mluvíš!"

„Ale důvěra to nebyla!" sesiloval Rokos. „To mě ponížilo! Za koho mě pokládal?"

„Ach, kéž by se byl nemýlil, drahý můj tatínek!" zvolala Ludmila.

„Nuže," volal Rokos jízlivě, „připouštíš, že mě pokládal za nehodna své důvěry!"

„Pravím, kéž by se byl nemýlil," opakovala Ludmila. „To pravím za sebe, ze své zkušenosti. Ach, kéž by byl tušil, Hugone, že ti chybí něco, čeho nejvíce třeba k šťastnému životu a pro jeho dceru — že se ti nedostává citu!"

„Jako abych se s tebou stále mazlil?" posmíval se Rokos. „Jako s děťátkem? Ale drahoušku, z toho jsem vyrostl — a ty také. Ty jsi staré dítě!"

Ludmila rozuměla hrubé narážce.

Již nepokládala Rokosa za hodna odpovědi. Odvrátila se a přistoupila k oknu. Zdálo se jí, že se jí před očima svinují šedivé závoje, hleděla jako do kalna a šeptala k sobě:

„Můj Bože! Můj Bože! Čím jsem se provinila!"

Ruce v kapsách, díval se na ni Rokos nevěda, co by řekl. Kolem úst kroužil se mu potupný úsměch. Konečně prohodil:

„Víš co, ženo — tobě nebráním, abys jela. Jeď si se starými, abys mi tu pak pořád nebrečela. Já to zde nějak vydržím. Spakuj si a jeď! Ale já nepojedu. Nemohu svůj obchod zavřít. A víš — spolu budeme jezdit na Sázavu, až to někdy po starých zdědíme..."

Nepromluvivši odešla Ludmila do své komnatky. Byla slaba na zápas s Rokosem. S ním by se byla mohla potýkati žena, která by mu také dovedla vjeti všemi desíti do očí.

Za chvíli odcházel Rokos, aniž se přišel se ženou rozloučit. Jenom v kuchyni služce řekl, aby ho s večeří nečekali.

„Vyřiďte to paní," dodal.

Bylo to nedělní odpůldne. Kam šel Rokos, doma ji zanechav? Ludmila nepřemítala o tom. Ano byla povděčna, že ji nevybídl na procházku. Nebyla by s ním teď mohla jíti, nebyla by se mohla chopiti jeho ruky, aby se oň opřela. Pociťovala v tom okamžiku hrozný odpor ke člověku, v němž naprosto zakrsl všechen cit, kterýž

nedovedl chápati, že někomu ubližuje, kterýž neměl kusa svědomí. Jen se trýznila přemítáním, proč jí ubližuje? Vždyť jsou i drsní, hrubí lidé, kteří bez příčiny neubližují, netýrají. Vždyť toto mučení nemůže být samo o sobě účelem? Ale byť i bylo — kterak se dovedl Rokos dříve přetvařovati? Ovládati, líčiti? Ludmila nedospěla k žádnému výsledku. Byla zmatena, poplašena, ustrašena, ohromena. Ah, co zakrývalo dříve pravou tvářnost tohoto člověka? Jaká mistrná škraboška lpěla na jeho obličeji, na celé jeho bytosti? Jakým uměním nebo věděním nebo zkušeností byla by musila vládnouti, aby byla mohla poznati pravou jeho povahu, pokud nebylo pozdě?

Na všechny tyto otázky nedovedla si Ludmila ve svém pobouření odpověděti. Jen jí připadalo, že není všemu tomu ještě konec, že se nad ní schyluje něco hrozného, strašlivého.

XVI.

Zůstala tedy v Praze. Připadlo jí sice v prvém okamžiku, zda by neměla jíti s rodiči, zda by se manžel za její nepřítomnosti nevzpamatoval, zda by se neměla přičiniti, aby vše, co se stalo, upadlo v zapomenutí, načež by ji muž po návratu uvítal vlídně — načež by snad nastal nový život. Ale upustila od toho a ustanovila, že neodejde. Její domácnost jest ohrožena, ba otřesena, a tu jest její povinností, aby setrvala na místě, aby zachránila, co zachrániti lze. Musí tu setrvati, aby svojí přítomností přivolala ke krbu ony šotky a bůžky, kteří by — usídlivše se v těchto prostorách — přinesli štěstí a spokojenost a již nikdy se nevzdálili. Byli zapuzeni jenom na chvíli, zajisté.

Marně! Stále, stále byla sama, bůžkové míjeli tuto neutěšenou domácnost a vůkol ní panovaly chlad a cizota. Manžel její tkvěl všemi kořeny v jiné půdě, v pařeništi hlučného, nevázaného života, v náruživostech a vášních, o nichž neměla

ani potuchy, v životě vypěstěném dlouhým, nevázaným mládenectvím. A tisíckráte namanula se jí otázka: Proč právě j e j mi uvedla náhoda v cestu života?

Ubohá žena! Měla býti jednoho dne poučena, že to nebyla náhoda.

Kdysi po poledni, dávno po obědě, když si Rokoś hověl v odpoledním spánku na pohovce v jídelně, bylo zazvoněno a do bytu vešel muž podivného, drzeho vzezření, zevnějšku, který sice snažil se býti schopným slušné společnosti, ale byl ošumělý a schátralý více nepořádkem a nečistotou než počestným nedostatkem.

Příchozí tázal se v předsíni po panu Rokosovi a když mu přišla naproti mladá paní, pohlédl na ni s dotěrnou, odpornou zpytavostí.

Ludmile bylo nevolno pod těmito zraky.

Vešla do jídelny, vzbudila šetrně manžela, oznámila mu návštěvu a hned se uchýlila do posledního pokoje, do ložnice, aby mužům nepřekážela. Zavřela za sebou dvéře jídelny, ale sama ani nevěděla a nepozorovala, že nepřimkla pevně i dvéře ložnice, a tak vyslechla část rozmluvy podivného hosta s manželem, která jí přinesla nové, neočekávané a skoro drtivé překvapení.

Z počátku hovořili muži tlumeně, že jim nebylo slova rozuměti, a Ludmila také nedbala, aby rozuměla. Než pojednou rozkřikl se Hugo Rokos na neznámého:

„Jste nestydatý! Nezaplatil jsem vám dosti? Nejste spokojen s tím, co jsem dal?"

A host odpovídal na poslech klidně, ale neústupně, drze, jako s vědomím práva:

„Jak bych byl spokojen, když jsem nedostal, co mi náleželo! Víte dobře, co jste sliboval, jaká provise byla mezi námi ujednána. Zapíráte stále, jaké věno dostala vaše paní, ale nedal jste mi ani tolik, co bylo ujednáno pro všechen případ. Měl jsem dostati aspoň tisíc zlatých, a vy jste mi dal posud jenom pět set. Myslíte, že takovéto nevěsty dohazuji po pěti stech?"

„A myslíte vy," křičel Rokos, „že bych se bez vás nebyl dovedl oženiti..."

„Ale ne se slečnou Havlasovou," namítal se stejným drzým klidem host. „Kdo vám o ní pověděl než já? A jsem přesvědčen, že jste s ní dostal hotově nejméně čtyrycet, padesát tisíc a nepočítám, co ještě dostanete..."

„Nic jsem nedostal!" křičel Rokos. „Naplatil byste se, kdybyste měl dodati, co schází! Vy jste se toho nasliboval, vy handlíři! Ať jsem dostal, co dostal, — není vám do toho pranic. Okradl jsem se, že jsem vám dal pět set... A ostatně — což jste nedostal svůj podíl také od starého?"

V Ludmile, když slyšela tato slova, ledovatěla krev. Bylo by opravdu možno něco podobného? mihlo se jí hlavou. Ale jenom se mihlo. Vždyť by lhaly všecky nejsvětější pocity, kdyby

tomu bylo tak. Otec ji neprodal, otec nemohl míti o tomto obchodě tušení.

A již mluvil zase host a z hlasu jeho vyznívalo určitě, že ví, s kým to mluví:

„Mýlíte se, pane Rokose — totiž nemýlíte — vy dobře víte, že by byli u Havlašů vyhodili každého, kdo by jim byl přišel s podobným návrhem jen zdaleka. To je rodina, pane Rokose, rodina, jakých je málo. Já uzavíral jen s vámi, a nikdo nesměl mít ani zdání, že jste se počal o svoji paní ucházeti na moji rekomandaci. Co za své sprostředkování zasloužím, dostanu jen od vás. Víte dobře, jak jste si stál, a že vás jen tahle ženitba zachránila. Možno, že by mně byli tam dali dvakráte tolik, kdybych byl včas slovo promluvil — ale to našinec nedělá — našinec jedná vždy jen s jednou stranou..."

„Vy, vy pijavice..." zamručel Rokos, a v tomto zamručení třásl se vztek poraněného dravce. Dohazovač jej zasáhl.

Paní Ludmila neslyšela více. Třesoucí se rukou dovřela dvéře ložnice a vrávorala k lenošc Byla by padla, nohy pod ní klesaly. Odhalen toto tajemství zdrtilo ji.

Taková tedy byla ta „náhoda"! Zásluha, že se stala chotí Rokosovou, náležela dohazovači, který se musí takovýmto způsobem dožadovati odměny! Byla prodána, zašantročena, a domnívala se, že se vdává z lásky! Ach, Kriste pane, kam se to poděla, jakým způsobem to byla vy-

vlečena z náručí rodičů, jakou nečistou rukou byla dohozena Rokosovi, jaká tu vzniká pro ni hádka, jako pro kus zboží...! Podivnými, hroznými cestami dochází člověk takového manželství...

V jejím nitru počínalo se ozývati něco jako zoufalství, strašlivá beznaděj, prázdnota, pustota, děs ze života dalšího. Byl taky tento sňatek uzavřen v nebi? Ach, bída, bída, bída!

V tomto rozpoložení nemohla se vrátiti do jídelny, neměla síly, aby pohleděla nyní na manžela — zmocňovala se jí ošklivost nade vším, co před ní leželo odhaleno. Setrvala v ložnici a hrozila se jen, aby muž sám k ní nevstoupil.

Strachovala se na štěstí marně. Rokos odešel za nějakou chvíli a ubohá žena zhluboka oddechla. Avšak jenom na chvíli, neboť pak přikvačila opět bouře myšlenek trudných, žíravých, srdcervoucích, zoufalých. A čím více klesal den, čím více blížil se večer, tím úsilovněji dostupovalo na ni vědomí vší té mrzkosti osudu. Proč právě ona byla vyhlédnuta za obět! Co zavinila, že s ní tak bylo naloženo? Je to vše, co ji očekávalo? Nepřijde nic jiného, něco ještě hroznějšího?

A celé nitro mladé, podvedené ženy otřásalo se a zachvívalo a z hlubin jeho jakoby vystupovalo na povrch tušení, ba téměř jistota, že „štěstí“ její není dosud úplné, že míra není do-

vršena, že číhá kdesi ve skrytu něco, co jednoho dne vyřítí se na ni, aby ji schvátilo nadobro. A jako již kdysi jednoho dne, tak i nyní, dnešního večera, ozval se úmysl v trýzněné její hlavě: odejíti od tohoto manžela, od tohoto nehostinného krbu, a vrátiti se k rodičům, a zůstati u nich, na místě, které proti jiným dívkám své vrstvy dost pozdě opouštěla, ale kde měla přes to ještě déle zůstati a čekati. Uprchnouti odtud, ještě dnes, a nikdy již se nevrátiti!

Stokráte vyplynulo toto hodlání, bušilo na její skráně a nutilo ji ke spěchu, aby odešla, než se vrátí manžel. Ale stokráte zdařilo se mladé paní myšlenku zas potlačiti. Vždyť neběželo jen o ni, vždyť musila stále pamatovati na dobré, staré rodiče, jimž by připravila takovým činem neskonalou bolest, trýzeň, a také hanbu, jimž by snad ukrátila věk výčitka, že ji vložili do rukou takóvého muže.

Tak zápolila mladá, bezbranná ta žena jako hrdinka s vlastním nitrem a zvítězila nad sebou. Snese vše, vyčká — co může ještě nastati? A na odloučení od surového, necitelného muže bude dosti času kdysi, až se zamknou oči dvěma těm starým lidem, jejichž klidu a života musí šetřiti.

A bylo ještě něco, co bylo silnější než ona sama, co bylo i nad ohled k rodičům, co ji poutalo k těmto stěnám. A když pomyslila na toto „něco“, schvátila ji dravá, palčivá bolest, zatřáslo

to celým jejím tělem a Ludmila vypukla v křečovitý pláč. Jako žhavé tekly její slzy, rty se jí nadýmaly, zuby jí drkotaly. Snad zajde v tomto pláči, myslila.

Avšak pláč neusmrcuje...

XVII.

Míjely dlouhé, nekonečné dny parného léta. Ludmile vlekla se doba tím plíživěji, ježto nebyla uvyklá tráviti horké ty měsíce v Praze. Ode chvíle, kdy vyšla ze školy, vyjížděla s rodiči na venkov, že skoro již ani nevěděla, jak Praha v létě vypadá. Zakusila toho tentokráte tím sytěji.

A tíživě na ni doléhala její osamělost. Bylo jí lépe, pokud byli rodiče v Praze. Docházela k nim sice zřídka, z obavy, aby se v některém okamžiku neprozradila, aby neopatrným, nestřeženým slovem nestrhla roušku s života, jaký jí byl připraven. Ano obávala se, aby matka sama nepronikla toto tajemství. Ženy, matky mají bystřejší zraky pro tyto věci, Ludmila tušila to. A chvěla se před okamžikem, kdy by byla musila doznati, jak je vdána.

Ale třeba že se rodičům nesvěřila, třeba se k nim neutíkala o útěchu, přece vědomí, že tu jsou, bylo jí úlevou. Přese vše utrpení cítila, jako by nad ní vanuly peruti dvou strážných geniů.

Jsou na blízku, v okamžiku nejvyššího nebezpečí uteče se pod jejich ochranná křídla.

Ale tu rodiče odešli, zmizeli na čas, Ludmila připadala si naprosto opuštěnou, zanechanou všemu tvrdému, co na ni doléhalo a ještě mělo dolehnouti.

Letní dny probouzely se a táhly, jeden delší druhého, parna přibývalo, vše vyprahovalo, kolkolem jakoby stála hladina tekutého olova. Zeleň šedla, mizela, nebylo osvěžujícího vánku, nebylo zotavení. Připadalo Ludmile, jakoby se ta pohoda přizpůsobovala jejímu životu. Palčivo bylo v ní, výheň byla kolem ní. Nadcházely bouře, ale neochlazovaly vzduch. A tyto bouře jen víc a více děsily mladou ženu.

Když se k večeru po parném dni zatáhlo nebe a když se rozeřval hrom a křižovaly blesky, chvěla se Ludmila děsem a hrůzou. Zmáhal se jí strach pověrečný, že i toto zuření živlů platí jí. Zdálo se jí, že rozkacení živlové mají vědomí a rozum, že jí hrozí, že na ni míří. Zuřivě rachotilo jí nad hlavou, do oken zaléhal příval deště, na sklo dorážely s třeskem kroupy. Něco děsného se tu na ni dobývalo — a Ludmila byla sama, bez ochrany a obrany, Rokosa nikdy tu nebylo.

V těch okamžicích utíkala se Ludmila do kuchyně, ke služce, k této jediné živoucí bytosti v nejbližším okolí, k jediné přítelkyni. Ji také

povolávala večer do jídelny a obě ženštiny zaměstnávaly se pak ručními pracemi.

V duchu děkovala Ludmila vroucně bohu, že aspoň tuto bytost má. Nemohla si jí slovem posteskňouti, ale tušila, že tato osoba chápe, jaký zloduch tu zavládl, a že cítí se svou paní, pokud stačí její duše, aby utrpení tomu porozuměla.

Však i mimo to nalézala Ludmila v tomto strastném živoření jisté útěchy a úlevy. Spíše však odpočinku než úlevy. Sama to nedovedla pojmenovati.

Než odjeli rodiče Havlasovi, odevzdala matka Ludmile klíče bytu.

„Nechám je u tebe, pro všechny případy, kdyby se cokoli stalo, nebo kdybychom tu něco byli zapomněli a později potřebovali. Opatruj nám to, než se za námi vypravíš — pak je svěř domovníkovi."

Tak jí řekla matka, odjíždějíc.

Ludmila pokývla hlavou a přijala klíče bezmyšlenkově. Ale jednoho dne, kdy jí bylo doma téměř nesnesitelno, odhodlala se navštíviti dům rodičů — a od té chvíle byl jí přístup do starého bytu přímo dobrodiním.

Později skoro denně utíkala se tam, vždy odpůldne, když Rokos po obědě odešel. Jiný vzduch ji ovanul, když vstoupila do známých světnic, v nichž panoval chlad a jejichž prostory plnily povědomé vůně. Ludmila vytáhla žaluzie, prošla všemi pokoji, zastavila se ve své ložnici.

Když tam vstoupila poprvé, vyhrkly jí slzy. Vše stálo a leželo jako dříve, když útulný tento pokojík obývala. Chyběly tu jen některé krabičky, stojánky a skřínka s nejoblíbenějšími knihami, což vše byla přenesla do nového svého příbytku. Bylo tu pečlivě poklízeno — maminka Havlasová udržovala tu pořádek, jako by dceru každého dne očekávala domů. Nyní, za několik dní po odchodu starých, usazovala se na všem tenká vrstva prachu.

Ludmila po starém zvyku chopila se utěrky a stírala s nábytku prach. Tu sáhla na nějakou figurku, tam se zadívala na starou, květovanou mísu. Pak maně vytáhla přítruhlík prádelníku. Vše, co zanechala doma, obnošenější věci, leželo tu srovnáno a ovázáno, a proloženo fialkovým práškem — to učinila matka. Ba Ludmila setkala se tu s něčím neočekávaným: byly tu také dvě loutky — loutky, s nimiž si hrávala jako dítě. Matka, která je byla kdysi pečlivě schovala, aniž o tom Ludmila věděla, položila je do zanechaných věcí dceřiných. Neboť vše to náleželo minulosti. Tyto známky matčiny něžnosti neskonale dojaly Ludmilu. Ale v zápětí jako by jí byl srdce stiskl. Vždyť to vše vypadá jako památky po mrtvé! A Ludmila klesla na opuštěné svoje lůžko a lítostivě se rozplakala. Proč opustila tato místa? Kdo ji odtud vyháněl?

Při dalších návštěvách zdržela se Ludmila v bývalé své ložnici vždy co nejkratčeji. Nechtěla

podléhati těmto silným dojmům. Bylo jich všady jinde dost.

Uchylovala se nejčastěji do pokoje otcova, vybrala tu ze skříně některou ze starých, známých knih a čítala. Pak jí sklesly ruce a Ludmila rozhlížela se po pokojích. Jak smutno je tu bez rodičů! A přece jak útulny jsou tyto světnice proti oněm na Václavském náměstí, k nimž je připoutána. Pak letěla ve vzpomínkách v doby, jež předcházely její sňatek. Vzpomínala, kterak tehda myslívala na Rokosa, kterak se připravovala k odchodu. Vmýšlela se v ty chvíle, jako by vše, co již minulo a v čem právě žila, mělo teprve nastati. A když se z tohoto snění probudila, zmocnila se jí pokaždé neskonalá tesklivost.

Co by za to dala, kdyby mohla všechny skutečnosti posledního roku odčiniti, kdyby se mohla ocitnouti pod touto střechou jako dříve, kdyby se sem mohla navrátiti. Ach nikoli, není návratu!

V příbytku rodičů plynuly jí hodiny rychleji než ve vlastním domově. S lítostí loučila se vždy, když nastával večer. Což kdyby Hugo náhodou se vrátil dnes dříve než jindy? Nechtěla dopustiti, aby jí doma nenašel. Nechtěla se mu přiznati, kam chodí, kde tráví odpůldny. Neměl by pro ni než posměch.

XVIII.

Byl den, kdy se sem uchýlila v nesmírném rozčilení.

Jednou dopoledne, v polovině srpna, bylo u dveří jejího bytu prudce zazvoněno. Děvče bylo kdesi na koupi. Ludmila sama spěchala otevřít.

Do předsíně vstoupil neznámý muž. Ludmila poznala, že to nějaký úřadní zřízenec. Měl kabát s dlouhými šosy, čenichavý nos se svislými kníry, kteréž se podobaly mrožím klům, odporně domýšlivý pohled, kterýž jakoby hlásal: já jsem ouřad! Pod paždím měl balík spisů.

„Pan Rokos doma?“ tázal se úsečně.

„Není doma,“ odpověděla Ludmila.

„To nic nedělá,“ odpovídal host. „Jeho nenajdu nikdy, ani tam v kanceláři, ani zde. Odbudeme to bez něho. Budeme brzy hotovi.“

„Co mu nesete?“ tázala se Ludmila.

„Raděj bych odnesl,“ usmíval se muž zcela důvěrně. „Ale z pana Rokosa je těžko něco vytáhnout. Daně, daně! Neplatí daně. No, když

neplatí, uděláme malou zábavu. Však on zaplatí . . ."

A jakoby byl doma, kráčel muž dále, předsíní do pokoje.

Ludmilu přepadl skoro strach, aby jí muž nějak neublížil. Avšak host si jí skoro ani nevšímal.

Vstoupil do jídelny a rozhlídl se, vstoupil pak do pokoje sousedního, otočil se do kola, potřásl spokojeně hlavou a prohodil:

„Hm — teď bude radost fendovat — teď toho pan Rokos má. Takhle to u něho nebývalo Já vím, milostpanička — —"

Roztáhl na stole papíry, vytáhl ze šosu lahvičku inkoustu, z náprsní kapsy péro, posadil se a psal, zároveň si hlasitě diktuje:

„Tak tuhle garniturku vezmeme — řekněme čtyrycet zlatých — za to stojí . . ."

A psal.

„A tamhle to kanapátko — řekněme desítku."

A dále psal.

Ludmila hleděla na něho bleda, beze slova.

Zřízenec povznesl hlavu.

„Máme vzít také tu kredenci? I ne, máme dost. Tak — a prosil bych podepsat, milostpaničko."

„Co to znamená?" vykřikla Ludmila.

„Co to znamená? Že jsem to zabavil. Teď se to nesmí prodat, ani odnést — nic. Teď je to naše, dokud znejmilejší pán nezaplatí dlužnou

daň. A nezaplatí-li, prodáme to. Ale k tomu nedojde. Milostpanička si to nedá prodat... Prosil bych podepsat."

Ludmila nevěděla, že by mohla tomuto muži zaplatit — ani jí to nepřipadlo. Jakživa nebyla svědkem takového výkonu. Co věděla o exekuci, bylo pro ni strašlivým ponětím.

„Nic nepodepíšu!" zvolala jako v zoufalství. „A tyto věci — ty jsou vlastně moje!"

„To si myslím — také si myslím," odpovídal klidně vykonavatel. „Kde by to byl pan Rokos vzal. No vždyť se to všecko řádně provede — je to jen zajištění. A když milostpanička nepodepíše — nepodepíše. Podepíšu já sám."

Provedl nějaké klikyháky na papíru, sebral svoje spisy, rozhlédl se ještě jednou a řekl pak:

„Ono toho přijde víc, milostpaničko, co vím od známých. On pak Rokos ledakde visí — a s hezkými penězi. Já nejsem poslední visita —"

Ludmila ani neodpověděla exekutorovi, když se poroučel. Třásla se, jakoby právě byla unikla vrahům, když za ním zavřela, a dívala se zděšena na kusy nábytku, kteréž právě byly zabaveny. Jako by na ně byla sáhla ruka lupičů — jakoby byly znesvěceny. Pojímala strašlivě tento prostý výkon exekuční a v duchu viděla již, jak jak jí vynášejí drahý nábytek, jejž s takovou pečlivostí vybírala, na němž si byla tolik zakládala, když jej sem přinášeli.

Nemohla se dočkati poledne, kdy přijde manžel k obědu, aby mu to oznámila, aby jej zburcovala, aby jej donutila, by bez průtahu zaplatil.

Dočkala se sice poledne, ale nikoli Hugona. Nepřišel k obědu.

Ludmila sama nepozřela sousta. Hodina míjela za hodinou, Rokos nevracel se. Konečně tedy odhodlala se Ludmila, že jej vyhledá v pisárně.

Nebyla tam od onoho dne, kdy k ní zvolal: nelez mně tam. Ba vyhýbala se i Široké ulici vůbec, aby se tam náhodou kdesi s manželem nesetkala, aby jí znova neobvinil: špehuješ mě.

Ale dnes musí za ním, musí s ním mluvit, do večera, aby nebylo pozdě. Snad již zítra přišli by ti hrozní lidé — nevěděla, kdo všechno — a pustošili by jí byt. A věc by se v domě nezatajila. Ah, ta hanba!

Ludmila se oblékla a spěchala do Široké ulice. V průjezdě onoho nevlídného domu kroky její vázly. Jako by kdosi neviditelný vztahoval proti ní ruce a bránil jí: nechoď sem! nevstupuj!

Ludmila se překonala a kráčela dále. Vstoupila do pisárny.

Jejího manžela tu nebylo.

U svého stolku u okna stál kontorista Smolík, který mladou paní rozpačitě pozdravil. Zrudl všecek, když vstoupila, a pohledl rychle na člověka, který stál před pultem, na němž byla

tabulka s nápisem Kassa; jako by jej tím pohledem chtěl umlčeti, vypuditi.

Ludmila, když sáhla na kliku, zaslechla poslední, nesrozumitelná slova nějakého rozčileného hovoru, který utichl, když vešla.

„Je zde pan Rokos?" otázala se. Domnívala se, že ji Smolík pobídne do druhých dveří.

„Není, prosím, ale myslím, že přijde co nevidět... Má-li snad milostpaní ještě nějakou cestu..."

„Nikoli, počkám," řekla Ludmila rozhodně a usedla v koutě na rákosovou židli.

Neznámý člověk jenom napolo k ní obrátil hlavu, když vstoupila, a kvapně zas otočil se k Smolíkovi. Bylo mu zcela lhostejno, kdo zde mimo něj. Jeho věc byla patrně velmi kvapna.

Muž ten byl hubený, ošumělý, lícní kosti mu vystupovaly, tváře byly vpadly, jakoby se do nich bořil hlad. Výraz jeho obličeje byl hněvivý a úzkostlivý zároveň. Na hubených jeho lících ležely okrouhlé rudé skvrny, ostře ohraničené, souchotinářský ruměnec.

Bez ohledu, kdo jej poslouchá, mluvil nyní dále:

„Už mně trvá trochu dlouho to tahání! A jen mě taháte. Vím, že Kyrysar dostal svoje peníze, také Zoula. Jen já abych se pral. Byly to moje jediné a poslední tři stovky. Nač jsem dával kauci? Peníze nikde nesbírám — už nikdo těm vašim strakatým plakátům nevěří — provise

jsem neviděl ani krejcaru. Mám hlad — a rodina také. Teď bych mohl dostati domovnictví a tam potřebuji kauci. Tedy mně vyplaťte, co jsem složil — a mzdu vám odpustím. Budu rád, dostanu-li svoje...“

„Už jsem vám řekl, pane Matyášku, že dostanete, co vám náleží —“ odpovídal zmaten a rozpačitě Smolík. „Vidíte, že tu pan šéf není — já nemám klíče od pokladny...“

„Ta může být bez klíčů,“ posmíval se muž. „Tam je prázdno, tam byste to nenašel!“

„Ale mějte strpení,“ chlácholil jej Smolík. „Přijďte, až zde bude pán!“

„Kdy to mám přijít!“ vykřikl Matyášek. „Běhám sem ráno, v poledne — nikdy tu není!“

Smolík hleděl stranou úzkostlivě na paní Rokosovou, vyjednávaje s neodbytným člověkem. Nyní se na něčem rozhodl.

„Tedy počkejte, skočím za pánem — odešel nejspíše do banky...“

„Do banky — do banky!“ posmíval se Matyášek. „Povím vám, do které. Sedí v kavárně u mostu a hraje, jako vždy. Já bych tam na něj šel — ale sklepníci ho zapírají. Tam sedí a hraje o naše kauce a prohrává je!“

„Ale vy nevíte, co mluvíte, pane Matyášku!“ okřikl jej Smolík. „Mějte rozum, pane Matyášku!“

„Já bych raděj peníze!“ křičel muž, bije pěstmi o desku pultu. „Dnes naposled je žádám po dobrém! A nedostanu-li je, udám zejtra věc

u kriminálu! Pak je dostanu — ale bude pozdě! Řekněte to pánovi! Je to zde zlodějna!"

Nevěda pomoci, jak ukončiti tento hovor, jehož svědkyní byla paní, chopil se příručí náhle klobouku:

„Já jdu pro pána!"

A vyběhl z pisárny.

„Aby sem nechodil, viďte!" volal Matyášek... „Já jdu s vámi."

A vyřítil se v patách za Smolíkem.

Ludmila seděla jako zkamenělá.

Co znamená tento spor? Oč tu běží? Mluví se o zlodějství, o kriminále, o zadržených kaucích, o hře, o udání. Proč zadržuje Rokos ničemné tři stovky, když od ní dostal třicet tisíc? V bytě exekuce, zde takovéto výjevy! Do čeho to byla zavlečena!

XIX.

V očích ji pálilo, jak seděla v těsné místnosti, zakouřené sprostým doutníkem Smolíkovým, plné štípavého prachu, po měsíce shromažďovaného a nestíraného, uprostřed tohoto pisárního harampátí, shledaného ze všech koutů.

Jaký to rozdíl, tento závod Rokosův a někdejší čistý, spořádaný sklad otcův, na nějž se pamatovala jako ve snách. To je celý její život, celá její budoucnost?

Ludmila ráda by byla prchla, ale je tu prázdno. Nemůže odejít.

Zdvihla se těžce, a maně, zcela bezděky kráčela k nízkým dveřím, na nichž bylo napsáno: Oddělení bankovní. Snad je tam více vzduchu — tam posečká.

Přistoupila, stiskla kliku a otevřela.

Před ní rozzívl se nějaký výklenek, jako staré ohniště nebo otvor do komína. Bylo to tmavé, černé. Ludmila překonala štítění a vztáhla ruku, nahmatá-li jinou kliku. Nikoli. Sáhla na hrubou, hrbolatou zeď, na níž lpělo na prst

prachu. Hleděla do toho brlohu a když zraky uvykly tmě, rozeznala, že to jsou nějaké zazděné dvéře nebo pouhý výklenek, sloužívší snad kdysi za almárku, za špížnici. Na dlažbičce stál dřevěný truhlík se zbytkem uhlí od zimy, vedle něho byla hromada popela. A v koutě naházeno bylo mastných papírů, z nichž páchly odporně kosti uzeného, zbytky tuku, studené, čpavé oharky doutníků. Bylo to smetiště, hnojiště závodu Rokosova.

Ludmila přirazila dvířka a zahleděla se na nápis.

„Oddělení bankovní."

Co znamená ten nápis? Proč jest na těchto slepých dveřích, za nimiž nic jiného než hromada smetí a odporných odpadkův; na dveřích, kterými se nikam nevchází. Na koho jest nalíčen? Neboť jest jenom nalíčen.

Ludmila hleděla na tabulku, na pyšný, slibný nápis, který slouží za štít pouhé nečistotě, a v hlavě rojily se jí zmatené myšlenky. Chytala ty nitky a navazovala je, kusé to vzpomínky na zprávy časopisecké a na hovory kdysi zaslechnuté, na pověsti o jistých závodech bez kapitálu a poctivého podkladu, co zaslechla někdy o pochybných podnicích a spekulacích dobrodruhů beze cti a svědomí, o dohazování služeb a splátkových obchodech s losy, o vyluzování kaucí, o odírání chuďasů nejchudších — —

Ludmila klesla na židli, před očima se jí zatemnilo. Sevřela víčka očí, jakoby nechtěla viděti, ale náhle vytřeštila zraky a obzírala celé to své pusté okolí.

Tímto okamžikem pochopila náhle, jakým obchodníkem je její muž. Náhle porozuměla tomu „bankovnímu závodu, obstaravatelství a inkassu". Co jí nedovedl vysvětliti otec, napověděla jí předešlá hádka Matyáška se Smolíkem a křiklavě jasně doplnily slepé ty dvéře, vedoucí do „bankovního oddělení".

Šarlatán, sprostý šarlatán je Hugo Rokos!

Kam se poděly její peníze?

Vždyť řekl Matyášek, čím se pan Rokos zaměstnává. Karbaní.

Ah, jaká to peleš, jaký to zde lupičský brloh!

Avšak Ludmila nemyslila již na své peníze. Co obětováno, obětováno. Toto odhalení mělo pro ni strašnější důsledky. Kruté, palčivé myšlenky letěly jí hlavou. Pomněla na rodiče. Kterak jsou okradeni! Kterak ona byla oklamána! S jakým člověkem to spjala svoje čisté jméno, komu svěřila svoji duši, sebe — svoje vše. Kdo ji to obehrál o šťastnou minulost, o nadějíplnou budoucnost, o celý život! Hráč, dobrodruh — a snad kandidát žaláře . . .

Otevřely se dvéře — Ludmila smrtelně se ulekla. Tu přichází muž, jehož se nyní děsí

Nikoli. Vstoupil uřícený Smolík.

„Nalezl jste pana Rokosa?“ otázala se Ludmila, těžce oddychujíc.

„Nenalezl — nedošel jsem tam. Matyášek běžel přede mnou a ztratil se mi.“

Ludmila hleděla na vytáhlého, během schváceného mladíka, jako by zpytovala, je-li spoluvinníkem Rokosovým či jen jeho nástrojem, volky nevolky. Za kus chleba, pro několik zlatek měsíčně. Vždyť musí také žíti.

„Pane Smolíku,“ promluvila k němu a v očích jejích byla prosba, aby jí řekl pravdu, aby také on ji neoklamal. „Máte mnoho takovýchto věřitelů? Bylo mnoho kaucí z takovýchto chuďasů — vylákáno?“

Ludmila styděla se za toto slovo, ale musila je vysloviti.

Smolík hleděl na ni rozpačitě, nevěda, jak odpověděti. Zraky Ludmiliny tkvěly na něm, že sklopil oči. Chápal, že tato paní neměla posud o ničem potuchy, a nevěděl jak odpověděti.

„Mám vás za poctivého mladého člověka,“ mluvila Ludmila dále. „Za člověka, který doufá v čestnou budoucnost. Řekněte mi pravdu.“

„Jsou ještě asi čtyři, milostpaní,“ odpovídal Smolík v nesnázích. „Ostatní byli odbyti. Vždyť všichni dostanou. Ale prosím, milostpaní — aby pan šéf nic — —“

„Nezví ani slova, pane Smolíku,“ mluvila mladá paní. „Až přijde tento Matyášek, pošlete

jej ke mně, do bytu. A až přijdou ostatní, pošlete je ke mně také. . ."

Smolík hleděl na ni všecek vyjeven. Pak se otázal:

„Mám panu šéfovi něco vyřídit?"

„Není třeba; jenom hleďte, aby nebylo zbytečných povyků a — hanby . . ."

A bez dalšího slova odcházela.

Nemožno-li nic jiného zachránit, zachrání aspoň čest, dobrou pověst. Ludmila měla úspory z dřívějška, z darů k jmeninám, k novému roku. Odhodlala se, že zaplatí ošizeným.

Se zahanbující touto novou zkušeností, plna mučivých myšlenek kráčela domů. Šla se sklopenými zraky, jakoby se obávala, že na ni lidé prstem ukazují: Hleďte, to je Rokosová — žena onoho dobrodruha!

Doma chopila se klíčů a zamířila k bytu rodičů. Z domu ji vše vyhánělo — jedině tam, pod počestnou střechou rodičů najde utišení a dospěje snad k rozhodnutí. Ludmila domáhala se nějakého rozhodnutí, konce. Vždyť takto nelze déle žíti.

Jak uštvaná vběhla do bytu v Krakovské ulici, zamkla za sebou a vrhla se do lenošky v jídelně. Tak seděla, hlavu tisknouc do dlaní, jakoby chtěla chytit a zadržet určitý nápad. Ale nebyla schopna ani jediné myšlenky souvislé. V trýzněné její hlavě honilo se to jako těžká, potrhaná, bouří rozervaná mračna. Má způsobiti Rokosovi strašlivý

výstup, aby pak úplná roztržka byla nevyhnutelna? Nikoli — váda a bouřlivé výjevy příčily se zcela povaze Ludmilině. Co by řeklo okolí, svět! Ludmila snažila se zachovati aspoň zdání, nechtěla, aby se její trudné historie zmocnila veřejnost.

Či má násilně a vlastní rukou přetrhnouti svůj život? Avšak ušla by tímto způsobem pitvě veřejnosti? Nevydala by tak v šanc sebe i svoji rodinu? Zůstalo by na jejích rodičích dobrého vlasu? A nebyla by ke všemu vražednicí — jiné bytosti...?

Bylo jediné jasnější místo, které touto černou směsicí prokmitalo. Zůstati zde — nevrátit se již v onu hroznou domácnost, kterou sdílí s oním necitelným, nepočestným člověkem! Je to jediné východiště. Nikdo ji nemůže donutiti, aby se vrátila. Jest arci raněna smrtelně, ale je-li místa, kde se může znenáhla zotaviti — zde to jest. V tomto útulku vyléčí se. A má k tomu práva, vždyť odtud nebyla na vždy vypuzena, odešla dobrovolně, může se navrátit, chce-li.

Ale stále vracelo se jí pomnění na rodiče.

Ah, kdyby nyní byla sama! Kdyby nebylo starých těch dvou hlav, jak snadno by rozluštila osudnou tu záhadu.

A když pomyslila na rodiče, sklouzly myšlenky její dále. Byť i těchto nebylo, není tak volna, aby mohla jednati o své újmě. Nemůže mysliti a činiti jen za sebe samu — již ne. Jest

její povinností, aby pamatovala ještě na někoho, na jistou bytost, posud neznámou, která však za nedlouho se přihlásí k svému právu. Přijde, přijde!

Ludmila zachvěla se při tomto pomyšlení. Zasvitla jí nová naděje — snad nebude zklamána. Žijeť kdosi jejím životem, objeví se jednoho dne — a tento kdosi svým příchodem snad změní vše. Snad zvrátí neblahý ten osud, kterýž schvátil Ludmilu Havlasovu.

Teprve touto bytostí, k životu se hlásící, doplněna bude rodina. Snad se pak vzpamatuje i Hugo Rokos — snad se duší jeho rozechvějí jiné struny — snad započne jiný, nový život.

Ludmila byla matkou a počítala, že dříve než vzejde nové jaro, zavítá v její domácnost drobný tvor, a oddávala se naději, že toto příští zazáří nad jejím posavadním životem, nad všemi těmi bouřemi sluncem žádoucího klidu, spokojenosti, štěstí... A pomyšlení na toto vzdálené sice, ale znenáhla vzcházející slunce bylo příčinou, že Ludmila, když byla v bytě svých rodičů několik hodin proplakala, vracela se klidnější a s novým odevzdáním pod vlastní střechu.

XX.

Staří Havlasovi vrátili se toho léta mnohem dříve do Prahy. Na opětné dopisy a vyzývání matčino nemohla mladá žena konečně jinak než doznati, že tentokráte nepřijede, ani s manželem, ani sama.

Vysvětlila to zaměstnáním Hugonovým, jeho starostmi obchodními, které mu nedopouštějí vzdáliti se. S vlastním svým stavem nesvěřila se Ludmila matce, neučinila tak ani po návratu rodičů do Prahy. Věděla, co by následovalo. Zdvojená péče a starostlivost matčina a hlavně časté její návštěvy. Avšak to právě chtěla mladá žena zameziti. Při častých návštěvách svých byla by matka mohla poznati nepředvídanou nějakou náhodou, že u mladých manželů není vše v pořádku, ano snad by jednoho dne mohla z nešetrného slova Rokosova vytušiti pravý stav, snad by mohla nastati srážka. A Ludmila snažila se úsilně, aby toto zdrcující překvapení od matky odvrátila; a nadejde-li jednoho dne nevyhnutelně, chtěla ten okamžik co nejvíce oddáliti.

Okolnosti, v jakých Ludmila žila, naučily ji mistrné přetvářce. Ač na ni matka zpytavě pohlížela, netušila změnu, jež se s dcerou udála. A Ludmile zdálo se, že matka čeká na nějakou zprávu, která se šeptem pronáší, a bylo jí třeba největšího sebezapření, aby se neprozradila. Naplňovalo ji to neskonalou lítostí. Musila zapírati a zastírati, s čím všechny mladé ženy matkám se svěřují, a byla takto oloupena o ony okamžiky tajnostných hovorů, plných útěchy, o radostné chystání a přípravy, o tisíc chvilek blažených, o všechny rady a povzbuzující, posilující slova, jakých tak velice třeba mladé ženě, která poprvé v obavách a nejistotách vidí blížiti se velikou tu událost.

Jak šťastné a nadějí plné bylo by bývalo toto období pro Ludmilu, kdyby Hugo Rokos býval tím, čím se zdál před sňatkem.

Zatím Ludmila skrytě a v ulicích vzdálených, kde ji neznali, nakupovala potřeb k drobounké výbavě, a tajně stříhala doma a šila, chvatně a ulekána skrývala práci v kouty skříně, kdykoli se někde ozvaly kroky, kdykoli v předsíni zazněl zvonek.

A hořkými slzami zalévaly se jí oči při pomyšlení, že se chystá na těžkou hodinu úkradmo a podloudně, jako padlá ženština.

* *
*

Byl sychravý, podzimní, sobotní večer.

Mladá paní Rokosová jako vždy dlela doma sama, u stolu ve svém pokoji, na němž stála skvostná lampa, jejíž světlo bylo tlumeno mdlým stinidlem. Venku skučel vítr listopadový, zbavený všech pout a hudoucí smutnou píseň podzimní, jíž naslouchala žena v opuštěnosti své s utajenou bázní.

Četla skoro celý večer, jako vždy. Ale konečně znavila ji i jediná přítelkyně, kniha, a žena zahleděla se do prázdna pokoje. Ramena její byla oblá, ňadra její plnila se, ale tvář byla pobledlá a ležel na ní smutný, truchlivý výraz. Na očích bylo patrno, že je často zaplavuje tok slzí. Dnes však neplakala. Bojovala vždy s tím pláčem a bránila se trudným úvahám, neboť cítila, že má zachovávati mysl co nejklidnější, ne k vůli sobě, nýbrž pro malé robátko, jehož příští očekávala.

Konečně pokoušel se o ni spánek, i zavřela paní Ludmila knihu, založila ji do skříně, načež odešla do ložnice s lampou v ruce.

Svlékala se pomalu, rozžala malou noční svítilnu, shasila velkou lampu a kladla se v bílých nedbalkách na lůžko. Brzy ozývalo se ložnicí pravidelné, hluboké oddychování, svědčící, že žena usnula.

Nevěděla, jak dlouho spala, aniž věděla, čím byla probuzena, ale náhle otevřela oči a zároveň vzchopila se napolo v poduškách. Na

jejím lůžku, níže k nohám, na postranici seděl manžel její Rokos. Byl již svlékl kabát i vestu, i boty, a seděl nyní, přihrben a nakloněn ku předu, a hleděl upřeně na ženu, jejíž noční roucho poněkud se rozhalilo. Žena postřehla směr jeho pohledu a přitáhla pevněji roucho ke krku. Bylo jí nevolno při pohledu na tohoto muže, v této době, v rozpoložení, v jakém asi byl. Oddychoval silně, zdálo se, že skoro funí, a bylo to pochopitelno. Vraceť se z pitky nějaké, jako obyčejně.

Rokos vztáhl pravou ruku a položil ji těžce na pokryvku, jíž bylo zahaleno tělo ženino. Ludmila cítila tuto ruku a skoro se zachvěla. Bezděky přitáhla si pokryvku výše ke bradě.

„No," pronesl nyní Rokos jako s namáháním a hlasem chraptivým, sahaje dále po pokryvce, „snad ti není zima! Topili jste tu jako v pekárně!"

Dnes připadal Rokos Ludmile odpornějším než kdykoli před tím. Sedělo něco ošklivého v jeho zracích, které jako by byly potaženy mázdrou.

„Není mi zima," odpověděla tiše, „ale chci spáti. Lehni si také, Hugone, vyspi se."

„Však já se vyspím," chraptěl Rokos, „nestarej se. A neukrývej se tak, zpotíš se."

A znova se snažil, aby pokryvku se ženy odtáhl.

*

Ludmila poznala, že je Rokos napilý, a pojímala ji přímo ošklivost z něho. Držela pevně pokryvku a zvolala nyní hlasitěji, určitěji, než by jindy byla učinita:

„Nech mne, Hugone, a jdi spat! Je čas, je dávno po půlnoci. Jsem unavena.“

„Ty se nadřeš, chudáku,“ mluvil blabolivě a posměšně Rokos, poposedaje výše a nahýbaje se více k ženě. „Ty se nadřeš!“

I žena pozvedla se výše k pelesti postele, couvajíc tak před Rokosem, a rychle mluvila:

„Činím, co je mojí povinností. Nevidíš nic, poněvadž nebýváš doma; ty děláš, co se ti líbí, a já ti nemohu brániti, bav se, jak chceš. Ale nevyčítej mně nic — nemáš k tomu práva; a teď mne nech spáti! Čekala jsem na tebe a čekám celé měsíce — mořím se celé večery — čekám do půlnoci — avšak ty nedbáš, jako by mne tu nebylo. Také dnes čekala jsem — a marně, jako vždy. Nuže, buď tak dobrotiv — buď tak šetrný — a dopřej mi odpočinku. Přijď zítra, vrať se večer — můj bože, jak budu ráda! Ale nyní spi — jsi všecek — —“

Ludmila pronesla vše to jedním tokem; ještě nikdy se tak rozhodně neozvala. Pověděla to z úzkosti, jaká ji přepadala, ze strachu, jejž měla z Rokosa. Čišelo z něho něco nelidského, surového.

Chtěla říci: všecek opilý, ale zadržela to slovo. Ulekla se. Jaký by mohl způsobiti výjev,

teď v noci, kdy vše kolem ticho, kdy celý dům spí.

Hlava Rokosova klesla níže. Přejel si levicí vlhké, svislé kníry, škytl a chraptivým hlasem mluvil dále:

„Tak ty mi nebráníš? To je od tebe hezké, holoubku. Vidíš, jak jsem tě odnaučil špehovat — chodit za mnou! A víš — také bych si nedal bránit — drahoušku. Člověk není na světě jen pro jednu ženskou — —“

Rokos sešpoulil rty a pokoušel se hvízdati nějakou odrhovačku. Ale nepodařilo se mu. Všechny jeho svaly byly pitím otupeny, nepoddajny.

Poposedl tedy ještě blíže a klada Ludmile ruku na krk hovořil posměvavě:

„Holenku — všemu tomu musíš znenáhla uvykat — a uvykneš, uvidíš. Holenku, víš, já už se tě tak nasytil — a proto, že jsem si tě vzal — nepomřely všecky ostatní ženské — a já také neuschnu za kamny — ty jeptiško —“

A druhá ruka Rokosova dopadla těžce na šiji Ludmilinu. Teď shýbaje se k ženě, aby ji políbil, funěl jí téměř do očí:

„A když mě napadne, abych se k tobě vrátil, musíš mě zdvořile a laskavě uvítat — neboť já jsem tvůj pán — pamatuj si to, drahoušku...“

Mladá žena trhla hlavou, aby unikla políbení zpitého, chvastajícího muže, z něhož vycházel

odpor a hnus. Štítila se těch rukou, které se po ní vztahovaly, ale aby se ubránila, musila se jich chopiti. Učinila tak, chtíc ruce Rokosovy sraziti. Byly zpoceny, vlhky, odporny.

Obemknuvši prsty levici i pravici Rokosovu, snažila se odstrčiti je. A jak držela těch deset prstů, cítila, že jsou všechny hladky. Pohřešila na jednom z nich kroužek, jejž v prvních dnech manželství nahmatávala, jejž Hugonovi v rozmarném žertování kolem prstu otáčela, jejž na něm vždy vídala.

V tom okamžiku jako by byla zapomněla, proč se rukou manželových uchopila. Neodstrčila je ihned. Všechna její pozornost svezla se náhle na tuto okolnost, zdánlivě nepatrnou. Nebyla si ihned vědoma, proč ji zaráží, že s prstu Rokosova zmizel snubný prsten, to pouto, které ji k němu na vždy pojilo. Zdvihla ruce Rokosovy a dívala se pronikavě na jeho prsty. Náhle spustila jeho ruce a svoje trouc o pokryvku, jako by je otírala, zvolala prudce:

„Kde máš prsten, Hugone?“

„Jaký prsten?“ tázal se Rokos těžce.

„Kam jsi dal snubný prsten?“

Rokos vytřeštil na ni oči, jakoby se rozpomínal, ale pak se na jeho líci rozložil jakýsi taškářský úsměv. Sáhl do kapsy spodků a vytahuje kroužek blabolil: „Prsten? Tuhle je — vidíš — tuhle — —“

Ludmilu projelo divné tušení.

„Proč jej nosíš v kapse, Hugone? Proč ne na prstě?“

Hleděl na ni tupě, jakoby nerozuměl, a pak, navlékaje kroužek, opáčil její otázku:

„Proč ho nosím v kapse? Proč? — Protože mi někdy na prstě překáží, kočičko, proto...“

Ludmile připadalo, jakoby byla okamžik hleděla do tmy, do níž náhle šlehají blesky, jeden za druhým. Její duševní zraky jako by každým tím bleskem byly zachytily a pochopily kus obrazu, tonoucího posud v tmách, ale kus po kuse osvětlovaného. Ano, těchto blesků myšlenkových bylo třeba, aby si docelila obraz života Rokosova. Jeho předešlá surová slova o jiných ženštinách, tento svleknutý a ledabyle v kapse schovaný kroužek, Rokosova nepříčetnost; jeho celé chování, započavší brzy po svatbě a téměř hned potom, kdy mu odevzdala svoje věno, jeho noční toulky a naprosté zanedbávání ženy — nyní ty zpilé, vyboulené zraky a v nich neklamná žádost něčeho, v čem po surovém přesycení domníval se nalézti osvěžení — — —

Myšlenky Ludmiliny zarazily se náhle — zatřásla se vnitřním hnusem, zděšením. V tom okamžiku, nikým nevedena, bez cizího vysvětlení, hledíc na svého manžela, učinila hrozné odhalení. Tato čistá žena pečlivého vychování, která do toho okamžiku neměla tušení o spádech mužů, vymýkajících se z povinností manželských a otcov-

ských, štítících se břemene rodiny, lačných jen požitků beze všech závazků — jakoby byla pojednou nahlédla do hrozné prohlubně. Jakoby ji byl náhle ovanul horký výpar sprostých lihových nápojů, jakoby jí v sluch zarážely křiklavé, rvoucí tóny rozladěného klavíru, v něž se mísí drzý smích ukřičených, ochraptělých hlasů divných ženštin, jakoby jí za roztrženou oponou mžikem byla zasvitla nahá ramena a nalíčené tváře i šíje. — — Vše to zjevilo se jí bleskem na dně té propasti a v celé té spoustě spatřovala v špinavém, kalném osvětlení smějícího se, výskajícího, připíjejícího — manžela svého. Jeho ruce šermovaly ve vzduchu, všechny prsty byly roztaženy a — prázdny, i onen, na němž býval navlečen snubný kroužek. V té divé změti, která žije vždy jen dnešek a pro niž není zítřka, byl by mu osudný ten kroužek překážel.

Rokos zíral na ženu, silně oddychuje, a její vytřeštěný pohled jej uváděl v rozpaky, zarážel, tížil. Mluvě z počátku souvisle, jasně, nyní již bleptal, když dotěravě pronášel:

„No tak — co na mne tak divně brejlíš, jako jeptiška — co — jako bys mne neznala — —“

A znova vztahoval po ní ruku.

Ludmila se rázem vztyčila a pošinula tělo na podušky, až k pelesti.

„Nech mne, Rokose! Znám — poznala jsem tě — dlouho to trvalo! Jdi — jdi, kam chceš,

žij si, jak chceš, hledej si zábavu a rozkoš, kde chceš, ale na mne již nesahej! Nedotýkej se mne — nechceš-li, abych vyskočila z okna, a spi — spi — ale již nemluv a nedotýkej se mne. Co jsem nevěděla, pověděl jsi mi teď — a nyní — jdi spat — jdi, jdi, jdi!"

Již se netřásl v těchto slovech pláč, ale bouřilo v nich poznání bezedné propasti, která zela mezi oběma manžely, znělo z nich zoufalství ženy, v jejíž kalich utrpení dolita byla poslední krůpěj, ona krůpěj, jíž nádoba přetéká.

Než se Rokos vzpamatoval, vrhla mu pokryvku v tvář, sklouzla vedle něho s lůžka, chopila se županu, jímž byla večer oděna, v šíleném chvatu se jím zahalila a prchala z ložnice, kde se na ni vše řítilo, kde již nemohla dýchati.

Rokos hleděl za ní v blbém překvapení a v pitvorném smíchu opilství bleptal:

„Ty přijdeš — drahoušku — ty se vrátíš — ty jsi také ženská — — Já mám čas — já počkám..."

Náhle však se vzchopil a zvolal neurvale:

„Ty hloupá — sem pojď!"

Nedostal odpovědi. Jen v komnatě se to dutě rozlehlo.

Rokos rozběhl se ke dveřím a udeřil na kliku. Byly zamčeny.

Opřel se o ně celou tíhou těla, ale veřeje nepovolily. I v svém opilství poznav marnost namáhání a chápaje bezvýslednost počínání svého,

kobrtal k oknu, funě svlékal se a zvrátiv se na lůžko upadl brzy v hluboký, těžký spánek pijáků.

Mladá žena utekla se do posledního pokoje, zamykajíc za sebou všechny dvéře, aby byla jista před Rokosem, a tuto schoulila se do kouta pohovky. Oka nezavřela, ale strávila zbytek noci jako v zmámení. Všechny čivy, do posledního okamžiku napjaté, povolily teď a roztřásaly se. Její tělo rozpálilo se, tváře jí hořely, před očima jakoby jí světélkovalo; a náhle zas rozjektaly se jí dásně, brada jí drkotala, všechny oudy rozechvěly se zimou. Přepadala ji horečka. Téměř mimovolně stáhla Ludmila plyšový koberec se stolu a přikryla se jím. Hleděla do tmy vytřeštěnýma očima a celý její posavadní život rozvíjel se před ní ohnivými obrazy v hluboké noční temnotě. Co zbývá činiti? Jak tomu všemu utéci?

Tepny na spáncích jí bily a jediná myšlenka kynula jí spásou: domů! domů! pod křídla rodičů! Jen tam ještě může žíti! — — — — —

XXI.

Šeřilo se, rozednívalo, kalný, sychravý den šedivým přísvitem nahlížel do komnaty. Ludmila vzchopila se, povstala, a v témž okamžiku se zapotácela. Její údy byly zkřehlé, obrnělé, stále se chvěla. Rozhlédla se komnatou cize, vyjevena, jakoby se v tom nepoznávala. Zevšad vanul na ni nevlídný chlad.

Ludmila naslouchala. Všady bylo ticho. Služka v kuchyni ještě spala, k Ludmile doléhal tapetovými dvířkami její chrupot. Tichounce, opatrně otočila klíč ve dveřích jídelny a bojácně vstoupila. Vstoupila a po špičkách kradla se ke dveřím ložnice. Také odtud zazníval chrupot — řezavý, odporný — Rokosův. Neprocitne tak brzy.

Ludmila vyšla do předsíně, smočila ruku ve vodě a přetřela si oči. Potom otevřela šatník a počala se chvatně oblékat. Dostrojivši se vklouzla do velikého pláště a tiše vstoupila do kuchyně, kde lehce zatřásla služkou.

„Vstaňte, zamkněte za mnou — musím do města — pak můžete ještě spáti...“

Rozespalá hleděla na ni služka a nepochopujíc, aniž přemýšlejíc, kráčela jako náměsíčná za paní, zavřela za ní a klopýtala zase k teplé posteli.

— — — — — — — — — — — — — —

O dvě hodiny později seděli staří Havlasovi u snídaně v pokoji příjemně vyhřátém, když bylo venku zazvoněno. Služka otvírala někomu. V předsíni ozvaly se nejisté kroky, dvéře pokoje se otevřely, a váhavě, vzpřímena sice, ale šouravými kroky, jako by kráčela tmou a půdu ohledávala, vstoupila Ludmila.

Překvapením oněměli rodiče a nepohnuti pohlíželi na dceru. Za okamžik změnilo se překvapení v úžas, v ustrnutí nad vzezřením dceřiným. Její tvář byla siva, pod očima kroužily se tmavomodré půlměsíce, bledé rty její se chvěly.

„Lidko!“ zvolala matka, aniž povstala.

Z očí mladé ženy vyhrkl proud slz, její rty počaly se pohybovati. Zápasily chvíli, až konečně se vydral i zvuk:

„Maminko — tatínku — smím k vám? Necháte mě u sebe...?“

Starý Havlas hleděl na ten zjev s otevřenými ústy, s výrazem, jakoby se mu byl mozek ve své práci zastavil.

Rovněž stará paní nechápala, co to vše znamená — ale mateřské srdce pravilo jí, že

neobyčejná událost přivádí dceru. Vzchopila se a spěchajíc k dceři, vyrážela jen jediné slovo:

„Lidko! — Lidko!"

Ludmila nechopila se ještě matčiny ruky. Její zraky byly jako skleněny, ústa její bezděky se otvírala a mladá žena pronášela:

„Avšak, já nepřicházím sama, maminko, já — přicházím — se svým — dítětem...!"

Matka přelétla zraky postavu dceřinu a rozpřáhnuvši ruce, aby dceru objala, vyhrkla v pláči:

„Liduško! Dceruško!"

Mladá žena zavěsila se levicí na matku, jakoby ji chtěla k zemi strhnout. Toto náruživé přimknutí a vlhké, přečetné polibky na krk matčin, to křečovité tisknutí její ruky a ryvné, neukojitelné štkání na ňadrech matčiných bylo zatím vše, co Ludmila mohla pověděti. A matka neměla zatím otázky. Cítila, že k jejímu mateřskému srdci utíká se srdce dětské, těžce raněné, rozbolestnělé, nešťastné.

A když v tomto zdrcujícím shledání vyronil se první tok slz a dcera pocítila to léčivé teplo rukou matčiných, odklonila hlavu a ústa její v drkotání pronášela:

„Nechte mne zde — maminko — a pak — vám povím — všechno — všechno — —"

„Ano, dceruško," odpovídala v pláči matka, „kdy chceš — — Ale tys celá studená, dítě, zmrzlá — pojď, sedni — ohřej se!" A vedouc ji k lenošce a násilně ji tam tisknouc, ptala se

něžně a již sama přisvědčovala: „Máš hlad, dceruško, viď?“

A spěchala do kuchyně, aby přinesla dceři snídani. — —

— — — — — — — — — — — — — —

Toho dne, když staří Havlasovi uslyšeli, co vše donutilo dceru k odhodlání, aby opustila manžela, svlažil oči jejich pláč nejpalčivější, a svadlé jejich ruce opět a opět objímaly a láskaly nešťastné dítě.

OBSAH.

ŠŤASTNÝ MUŽ 9

ŠŤASTNÁ ŽENA 45

Kromě Sebraných spisů IGN. HERRMANNA

vydány také tyto jeho knihy:

Nákladem J. Otty:

DROBNÍ LIDÉ. Črty ze všedního života. Třetí vydání. Dva díly, cena každého 3 K 20 h, v polokožené vazbě 5 K 80 h.

Nákladem Naklad. družstva Máje:

MEZI DĚTMI. Črty ze života malých i drahých. Cena 1 K 50 h.

NA RŮZNÉ ADRESY. Krotké epištoly nedělního kronikáře. Cena 4 K, ve skvostné vazbě 5 K 80 h.

Nákladem Jaroslava Pospíšila:

MANŽELOVA PŘÍTELKYNĚ. Žert z mladé domácnosti o jednom jednání. (Divadelní bibliotéky Pospíšilovy svazek 183., obsahuje též aktovku Karla Šípka: Starší závazky.) Cena 68 hal.

Nákladem F. Topiče:

TOBIÁŠKŮV ŠTĚDRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH POVÍDEK O ZVÍŘÁTKÁCH. (Osení, knihy mladých čtenářů, svazek 19.) Cena 80 hal., v plátěné vazbě 1 K 30 hal.

Nákladem Bursíka & Kohouta:

MUŽ BEZ TŘINÁCTKY A DVANÁCT JINÝCH POVÍDEK NEDĚLNÍCH. Cena 1 K 80 hal.

Zcela rozebrány jsou knihy:

PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ. Třicet nedělních povídek Ypsilonových. — (F. Topič, 1895.)

ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY. (F. Topič, 1902.)

HISTORIE O DOKTORU FAUSTOVI, SLAVNÉM ČERNOKNĚŽNÍKU. (Nákladem vlastním, 1884.)

Překlady OTCE KONDELÍKA A ŽENICHA VEJVARY do jiných jazyků:

OJCIEC KONDELIK I NARZECZONY WEJWARA. Za pozwoleniem autora z czeskiego przełożył Pawel Laskowski. (Biblioteka dzieł wyborowych No. 257—259.) Vytištěno ve Varšavě 1903. Cena 1·80 cent.

VATER KONDELIK UND BRÄUTIGAM WEJWARA. Kleine Episoden aus dem geordneten Haushalte einer Prager Bürgerfamilie. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tlučhoř. Berlin, Dr. Franz Ledermann, 1907. Cena 6 mark.

VADER KONDELIK EN BRUIDEGOM WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager gezin. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1909.

OČE KONDELIK IN ŽENIN VEJVARA. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko).

Krom toho vydáno:

AUSGEWÄHLTE GESCHICHTEN von Ignát Herrmann. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Annie Auředníček. (Slavische Romanbibliothek, Band X.) Prag, Verlag von J. Otto, 1908.